

ISSN 0235-0351

Raamatukogu

- * Raamatukogud Eestis ja Euroopas
- * Hall kirjandus võrgustunud maailmas
- * Raamatukoguhoidjate VIII kongress Viljandis
- * Sõna saab kultuuriminister Urmas Paet

4/2003

RLK

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

4/2003

Toimetuse kolleegium:

MALLE ERMEL
MALL KAEVATS
GERDA KOIDLA
AIRA LEPIK
REET OLEVSOO
ILME SEPP
TIIU VALM
ANNE VALMAS

Tegevtoimetaja / *Editor* ENE RIET
Toimetaja MAIRE LIIVAMETS
Toimetaja ELLEN ARNOVER
Makett: KERSTI TORMIS
Kaanfotod: esikaanel Pärnu Keskraamatukogu internetipunkt, tagakaanel lasteosakond

Address / Address:

15189 Tallinn
Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu
«Raamatukogu» toimetus
tel. (372) 630 7128
faks (372) 631 1410
elektronpost: ajakiri@nlib.ee
ene.riet@nlib.ee

koduleht:

<http://www.nlib.ee/anded/rk/indexrk.html>
<http://www.nlib.ee/anded/rk/iindexrk.html>

ISSN 0235 - 0351
Ilmub 6 korda aastas
Kultuuriministeeriumi toetusel

Tere, kolleeg!

Iga ameti esindajate hulgas leidub kuldkäsi ja sossseppi. Et neid viimaseid vähem oleks ja ametist lugu peetaks, moodustati vanasti tsunfte, mille liikmeks saadi vaid õpipoisi- ja selliaega ning proovitööd edukalt läbides.

Raamatukoguhoidjatel tsunft puudus, vajalikud teadmised omandati töö käigus.

Praegugi, kui infoteadus on erialana ülikoolis väga populaarne, pole üldse haruldane, et raamatukoguhoidjana teenitakse leiba ka erialase väljaõppeta. Seda tööd on peetud vähe vaeva ja teadmisi nõudvaks, seega – vähelugupeetavaks.

Meie, kutselised raamatukoguhoidjad, võime aga väita, et elu nõuab meilt üha enam silmapaistvalt ladusast suhtlemis-, keele- ja arvutioskust, lisaks veel orienteerumist kultuuri-, haridus- ja sotsiaaltöö valdkonnas.

On viimane aeg mõelda, kuidas kindlustada tulevaste raamatukogutöötajate erialane pädevus ja tõsta nii ühtlasi eriala mainet.

Suureks sammuks sellel teel oleks kutsestandard, millega määratletaks kutseoskusi nõuded raamatukoguhoidja eri kvalifikatsioonitasemetele. Standardi kavand ongi juba koostatud – seda tutvustati Eesti raamatukoguhoidjate kevadisel kongressil. Suvistes seminarlaagrites vaieldi tuliselt standardi nõuete üle.

Ikka ja jälle kerkis küsimus: kas lähtuda nende kehtestamisel reaalsest olukorrast – Eesti raamatukoguhoidja oskustest ja teadmistest – või püüda neid standardiga tõsta? Kui tõsta, siis kuidas korraldada täienduskoolitust?

Kas pensionieelikust raamatukogutöötajale teha hinnalandust?

Millist haridustaset ning mitme võõrkeele oskust pidada sobivaks?

Kui nõuda kohe erialast töökogemust, siis kuidas seda kogemust hankida?

Kas ja kui palju peaks muutma ametijuhendeid ja muid dokumente?

Raamatukoguhoidjate kogukonda ebakompetentsuse eest kaitsta saame vaid me ise. Septembri lõpus hakatakse kutsestandardi kavandit avalikult arutama. Igapähele on võimalus, kui mitte öelda – kohustus, sõna sekka öelda.

Ene Riet

SISUKORD

■ AVAVEERG	
Foorum või raamatukogundusamet, gild või ametiühing? Mihkel Volt	4
Raamatukoguhoidja maine on tõusmas: intervjuu kultuuriminister	
Urmas Paetiga	Maire Liivamets 5
■ ARENDUSTEGEVUS	
Raamatukogud Eestis ja Euroopas	Anu Nuut 8
Me suudame ajaga kaasas käia	Ene Riet 12
■ TEADUSRAAMATUKOGU	
Hall kirjandus võrgustunud maailmas	Anneli Kuiv 14
Viktor Kõressaare raamatupärandus	Mait Talts 16
Tampere Tehnikaülikooli raamatukogu infostrateegiad	Aiki Tibar 18
■ RAHVARAAMATUKOGU	
Uue maja lugu	Saima Andla 19
■ KÜSI JULGESTI!	
Erialaajakirja "Raamatukogu" tähendusest mõtisklevad	
Tiina Tohvre, Gerda Koidla ja Riin Olonen	22
■ RAAMATUKOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS	23
■ STATISTIKA	
Eesti rahva-, eriala ja teadusraamatukogud 2002. aastal: tabelid	Heli Priimets 27
■ KREUTZWALD 200	
Fr. R. Kreutzwaldi raamatukogu jutustab	Aimi Hollo 30
■ EESTI MÖTTELUGU	
Igatsusest sündinud looming	Tiiu Tosso 32
■ EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING	
Ühiskonna teenistuses:	
Eesti raamatukoguhoidjate VIII kongressist	Ene Riet 34
Valgamaad avastamas	Irma Raatma 36
Kooliraamatukogude suveseminar	Vaike Mändmaa 38
■ SÕNUMID	
Oeirase manifest – PULMANi e-Euroopa agenda	40
Glasgow deklaratsioon	41
Muusikaraamatukogude maailmakonverents Tallinnas	Aurika Gergeležiū 42
Tiiu Valm valiti juunis IFLA juhtorganisse	43
IFLA aastakonverents Berliinis	Tiiu Valm 44
Norra reformib kultuurivaldkonda	Ene Riet 46
■ SUMMARY	46

FOORUM VÕI RAAMATUKOGUNDUSAMET, GILD VÕI AMETIÜHING?

MIHKEL VOLT, ERÜ juhatuse liige

Tänavu, mil Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingul on kaks kena tähtpäeva, on igati sobilik esitada ühingu senise ja tulevase tegevuse kohta küsimusi. See on meile vajalik selleks, et tuleviku tarbeks paremini sihte seada. Olen kõigiti seda meelt, et antud teemal peaks arutlema iga ERÜ liige, et ühingu eesmärgid, saavutatavad tulemused oleksid just sellised, nagu soovisime, nagu soovime. Üritangi nüüd vastuseid otsida mõnele küsimusele, mis meelel ja keelel. Hea kolleeg, palun püüa Sinagi neile küsimusile ise vastuseid leida!

Milliseid ülesandeid on ERÜ oma viimase viieteistkümne aasta praktikas õigupoolest täitnud? Millised on olnud ühingu senised rollid? Söandan väita, et ERÜ on olnud praktikas nii eesti raamatukogunduse foorumiks kui ka üheks meie raamatukogundust koordineerida üritavaks jõuks, tegelnud nii kutsealaste teadmiste ja oskuste ning nende arendamise kui ka raamatukoguhoidjate palkadesse puutuva problemaatikaga. Minu arvates ongi ühingu rollide pingerida olnud just selline: kõigepealt *foorum* ja *raamatukogundusamet*, seejärel *gild* ning *ametiühing*.

Milliseid ERÜ tegevuse eesmärke on vaja korrigeerida? Millised peaksid olema rõhud? Avaldan arvamust, et Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing võiks olla tulevikus üsna sarnane gildiga. ERÜ peamiseks eesmärgiks peaks olema eelkõige ühiskonna teenimine oma liikmete kutsealaste teadmiste ja oskuste kõrge kvaliteedi tagamise, nende teadmiste ja oskuste pideva kaasajastamise ja süstemaatilise rakendamise kaudu, kooskõlas meie eetikakoodeksiga. Kindlasti ja jätkuvasti saab ERÜ olla edukas Eesti raamatukogunduse foorumina, raamatukogudevahelise koostöö soodustajana.

Kuna ERÜ ühendab nii raamatukoguhoidjaist töövõtjaid kui ka tööandjaid, ei saa ühing olla väga edukas ametiühingutele omaste küsimustega tegelemisel. Praegu on ERÜ-l võimalik juhtida vaid tähelepanu raamatukoguhoidja madalavõitu töötasule, esitada soovitavad palgamäärad koos lisaraha vajadusega kultuuritöötajate ametiliidule jms. Kui osutub otstarbekaks luua ülemaaline raamatukoguhoidjate ametiühing, siis tuleb see mõistagi moodustada. Väidetavalt ei andvat sellise organisatsiooni loomine aga Eesti praeguse seadusandluse spetsiifika tõttu suurt efekti. Kui see on tõesti nõnda, siis oleks ehk tarvilik astuda samme seaduste muutmiseks?

RK eelmise numbriga avaveerus kirjutas Toomas Liivamägi, et suurem kontsentreerumine väiksemale arvule põhieesmärkidele, parem Eesti-sisene ülesannete jaotus aitaks kindlasti tugevdada nii ERÜ kui ka iga raamatukoguhoidja identiteeti; et ühingu ülesehitus võiks koosneda pigem teatud arvust kindlatest projektidest ja mõnest *ad hoc* töörühmast, mitte suurest hulgast pidevatest toimkondadest. Nõustun väljendatuga, aga mõningaste reservatsioonidega. Eri meelt olen ERÜ struktuuri puudutavas. Arvan, et ERÜ olemasolevat struktuuri tuleb hinnata praegu töökõlblikuks, sest ühingul on olnud võimalik selle abil oma põhikirjalisi ülesandeid täita. Olen seda meelt, et praeguses halduslikus situatsioonis, milles nii seadusandlik võim kui ka täitevvõim ei adu vajadust käsitada Eesti raamatukogusid ühe *väljana* (*võrguna*, *maastikuna*) ega hooma sellest käsitusest tulenevat võimalust sünergia tekkeks, ei ole ühingu ülesehituse suuremakujuline reformimine otstarbekas. Struktuuri väiksemad korrigeerimised ei tohi olla aga välistatud. Ka ERÜ põhikiri võimaldab vajadusel tekitada projekte ning *ad hoc* töörühmi. Kui mingi ERÜ struktuuriüksus ei ole tõesti saavutanud soovitud eesmärke, tuleb kõigepealt välja selgitada põhjused. Need põhjused ei pruugi olla kõrvaldatavad ERÜ liigendatuse korrigeerimisega, vaid hoopis muude vahendite kasutamise abil. Olen aga sügavalt veendunud selles, et ERÜ ei pea olema poolühiskondlik *raamatukogundusamet*. Viimased viisteist aastat on ühing ju mõneti sedamoodi toiminudki: edukas on ta olnud just eesti raamatukogunduse taktikaliste probleemide lahendamisel, raamatukogude tööks olulistes detailides kokkuleppimisel. Kuna ERÜ on kolleegide solidaarsusel rajanev ühendus, mitte asjaomane valitsusasutus, ei saagi ühing olla eesti raamatukogunduse juhtijaks. See, mis hea Eesti lugejale, ei pruugi paraku olla hea kolleegile. Parun Münchhausen tõstis end küll ise soost välja, tavapraktikas see meil vist ikkagi ei õnnestu.

Arvan, et Eesti raamatukoguvõrgu tegevuse juhtimisega tuleb tegelda süsteemselt, riik peab korraldama selle valdkonna tegevuse koordineerimise täiesti läbimõeldult. Maailmapraktikagi pakub toeks hästitoimivaid eeskujusid: riik on korraldanud raamatukogunduse arengu koordineerimise rahvusraamatukogu (nt. teadusraamatukogude koordineerimine Rootsis) või suisa raamatukogundusameti (Taanis) ülesandena.

RAAMATUKOGUHOIDJA MAINE ON TÕUSMAS

Kultuuriministeeriumis vestles minister URMAS PAETIGA
MAIRE LIIVAMETS

Kultuuriminister Urmast Paet, kas Eesti riigi poliitika on Teie meelest raamatuseisjalik?

Ma arvan et on, aga alati saab kõike paremini korraldada. Kui arvestada, et meil on olnud võimalik oma riiki ehitada natuke rohkem kui kümme aastat, siis on tehtud palju asju, mis olid aastakümneid tegemata. Pilt on ju suhteliselt hea, ka raamatute valik kauplustes on lugejate väikest arvu arvestades väga hea. Raamatuhinnad on küll turu väiksust arvestades kõrged, aga kui võrrelda Põhjamaade hindadega, siis on nad veel madalad. Mis puudutab raamatukogusid, siis meie pea 600 avalikust raamatukogust on 500 ringi korras – see on päris hea tulemus. Sadakond vajab veel korrastamist ja muidugi Tartu Linna Keskraamatukogu.

Üks eesti poliitik on kasutanud mõistet *vaimne julgeolek*, mida Teie mõtlete, kui niisugust sõnapaari kuulete?

Esimene assotsiatsioon on see, kas ja kui kindlalt me saame end kultuurilises mõttes tunda, kuna vaimsus on väga tihedalt kultuuriga seotud. Minu jaoks tähendab see võimalusi osaleda kultuuris nii looja kui osasaajana. Vaimne julgeolek tähendab kindlustunnet, et selles valdkonnas midagi väga halvasti ei lähe.

Teie põhjalikkuse ja süvenemistahte juures olete meie raamatukogunduse seisust ja raamatukoguhoidjast küllap juba kujundanud oma arvamuse. Kuidas paistab?

Kui inimesest rääkida, siis inimese roll raamatukogunduses ja teistes kultuurivaldkondades on väga tähtis. Kui kõnelda raamatukoguhoidjast, siis neist sõltub, kui palju inimesi tuleb kirjanduse juurde. Ennekõike pean silmas lapsi. Kui palju suudetakse neid seal hoida, millised valikud suudetakse lihtsamaks teha, kuidas inimeste maitset heas mõttes suunata. Kui professionaalsed ollakse kirjanduse tundmises, soovitude jagamises, küsimustele vastamises. Minu muljete järgi on eesti raamatukoguhoidjad küllaltki heal tasemel. Arvestades kohatise keerulisi olusid, tehakse palju tööd missioo-

Fotod: Teet Malsroos

nist, millela kultuuris läbi ei saa. Mina ei kujuta ette raamatukoguhoidjat, üldse kultuuritöötajat, kes teeb tööd ainult sellepärast, et kuskil peab töötama ja palka teenima. Minu arvates see ametikoht eeldab natuke laiemat ühiskondlikku tunnetust, ja ma näen tahtmist ja soovi oma alaga tegelda laiemalt kui kellast kellani laenusletti taga.

Meie ajakiri on püüdnud vahetuvate kultuuriministrite ja Riigikogu kultuurikomisjoni esimeeste jutule pääseda. Tagantjärele võin kinni-

tada, et iga kord arvatakse, õieti vist loodetakse, et raskused lähevad mööda, kui teha niimoodi ja niimoodi... Näiteks nõustus Signe Kivi 1999. aastal (RK, nr. 3), et Eesti Rahvusraamatukogu on alafinantseeritud ja see on tõsine probleem millega ta hakkab tegelema. Rahvusraamatukogu vaevleb aga endiselt finantsraskustes. RR-i töötajatelt nõutakse vaat et kümnet oskust, ent töötasustamine on ausalt öeldes naeruväärne (raamatukogundusosakondade keskmine 4800 krooni kuus).

Tahaksin just siia lisada Stace Lindsay tsitaadi Lawrence E. Harrisoni ja Samuel P. Huntingtoni koguteosest "Kultuur on tähtis": "Kultuur on tähtis riigi majandusliku õitsengu võime määraja, sest ta kujundab indiviidi mõtteid, riski, riskitasu ja võimaluste osas" (lk. 278). Kuidas on meil see vahekord?

Arenev. Olen sõnastanud Kultuuriministeriumi rolli nõnda: mida paremini töötab ja mida paremini läheb Kultuuriministeriumil ja selle haldusalal, seda vähem võiks olla tööd sotsiaal-, justiits- ja sise-ministeriumil ja nende haldusalades, kes ühiskonnas tegelevad peamiselt negatiivsete tagajärgedega. Kultuuriministerium näeb oma tegevuses, lisaks otseselt nähtavale rollile, ikkagi ka võimalike halbade asjade ennetamist. Esiteks aitab kultuur inimestel aega sisustada, teiseks harib rahvast – ja mida haritumad me oleme, seda vähem rumalusi tehakse. Kui me räägime, et ühiskond peaks tegema narkoennetusprogrammi, siis meie tegevus võiks olla üks narkoennetusprogramm.

On selge, et nii Rahvusraamatukogus kui teistes raamatukogudes on vajadus raha järele praegusest suurem, aga kõik sõltub riigi eelarvest ja täna (vestlus toimus 27. juunil – toim.) ma selle arutelu lõppu ei oska ennustada. Lootus sureb viimasena, aga katteta lubadusi ma ei anna.

Ma olen teadlik raamatukogunduse muredest ja soovidest ja meil kõigil tuleb selle nimel töötada, et neid järjest vähemaks jääks. Paraku ei koosne riigieelarve ainult kultuuriministeriumi eelarvest.

Tegelikult on üsna kurb, et kultuurist kõneldes kujuneb põhiteemaks raha, samal ajal kui kultuuriga seondub tohutult huvitavamaid teemasid, mida võiks tänagi arutada. Hea seegi, et rahvadraamatukogudel on rõõmustamiseks lootust, sest teavikute osturaha on lubatud suurendada.

Olen "Raamatukogu" veergudel koos oma kolleegidega päris sageli mõtisklenud raamatukoguhoidja identiteedi ja väärtuse üle ühiskonnas. See on päris tundlik teema ja näib, et hetkel meie jaoks üks olulisemaid, sest ega me ju raamatukogude üle väga ei nurise. Arvatakse näiteks, et raamatukogunduse ühiskondliku positsiooni madaluse põhjuseks on palk, sest meie riigis määravat suhtumise inimesesse ennekõike raha.

Mina arvan vastupidi. Raamatukogutöötaja ühiskondlik väärtus ehk maine on tõusmas. Ma olen nõus, et 90-ndate algul, keskpaigas ja mõni aasta

edasigi oli see valdkond ja teema tagaplaanil. Mina ei tõmbaks selget paralleeli, et raha võrdub prestiižiga. Kindlasti pole raha kellegi väärtuste tõstja või langetaja. Me kõik teame Eesti ühiskonnas kümneid näiteid, kus raha ja sellega kaasnev on mainet hoopis langetanud.

Praegu, käies omavalitsustes ja raamatukogudes, tundub, et murre on toimunud ja tegelikult on raamatukoguhoidjate roll tähtsustunud. Miks ma seda ütlen. Väiksemates kohtades on raamatukogudest saamas kohalikud kultuurikeskused ja järjest rohkem omavalitsusjuhte mõistab, et raamatukogu on oluline osa ühiskondlikust elust, seltsi- ja kultuurielust. Sinna ümber võib koondada palju muudki. Internetiseerimisel avati infopunktid enamasti ju raamatukogude juurde ja see tõi sinna uusi inimesi, kes polnud raamatukogus varem käinud – seega on klassikaline raamatukoguroll laienenud.

Kui ma suvehakul Põlvamaal käisin ja mitme vallavanemaga vestlesin, siis kahes-kolmes oli jutuaineks ka raamatukogu. Raamatukogude olukorra pärast tunti muret. Hea on lisada, et näiteks Karilatsi küla raamatukogust on saanud pärast remonti Põlva Talurahvamuseumi juures tegutsev keskus koos rahvamajaga. Hanikase raamatukogu juurde tahetakse teha külaelukeskust. Nende kultuurikeskuste kaudu aga raamatukoguhoidja ühiskondlik tähtsus tõuseb, teisiti polegi võimalik. Ka linnades on suurenenud investeeringud raamatukogudesse.

Vahel tundub, et raamatukoguhoidja suurenenud sotsiaalne ja jumal teab mis roll on kahandanud põhitööle pühendatavat aega ja jõudu. Kas me ei peaks siiski rõhuma rohkem vaimsele küljele?

Tegelikult on mõlemad tähtsad, nii vaimne, mida raamatukogud on alati täitnud, kui sotsiaalne. Ma ei pea siinkohal silmas, et raamatukogust peaks saama varjupaik, kuhu tullakse sooja, aga suhtlemise seisukohalt vaadetes erineb linna olukord küladest.

Maapiirkondades on raamatukogu tihti ainus koht, kus saab väljaspool haritumat ja mõistlikumat juttu ajada. Ma usun, et asjad hakkavad mingil hetkel normaliseeruma.

Mida arvate koostööst Kultuuriministeriumi ning Haridus- ja Teadusministeriumi vahel, pean silmas muidugi raamatukogusid. Äkki oleks otstarbekam ühe alla koondada?

Minul isiklikult pole olnud nendega juttu, aga kindlasti on kontaktid raamatukogunõunikul. Mis puutub haldusalasse kuulumist, siis siin tuleb lähtuda eesmärgist – millisel juhul on kõige paremini tagatud areng. Raamatukogud peavad ise otsustama, kus nad end kõige paremini tunnevad.

Sel aastal on ajakirjas sügavama käsitluse all kutseühingu – Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu saatus ja tulevik. Meile teadagi väga oluline asi. Kas Teil on pärast raamatukoguhoidjate kongressi

"Kultuuriministeerium näeb oma tegevuses, lisaks otseselt nähtavale rollile, ikkagi ka võimalike halbade asjade ennetamist. Esiteks aitab kultuur inimestel aega sisustada, teiseks harib rahvast – ja mida haritumad me oleme, seda vähem rumalusi tehakse."

olnud mahti mõelda ühe kutseühingu tähendusele ja mõttele üldisemalt?

Kõikvõimalike kutseühingute, sealhulgas raamatukoguhoidjate ühingu teke ja roll peab tulenema ennekõike teie endi nägemusest. Ministeerium ei saa öelda, et võiksite olla niisugune või naasugune. Te olete ise põhikujundajad ja kui tahte ja eesmärgi vahele jäävad mingid augud, siis võiks ehk abiks olla. Kõik muudatused ja arengusuunad tulenevad tegelikest vajadustest.

Millisel kohal on eesti kultuuri kontekstis raamatukogundus ja kuidas hindate eesti kultuuri-elu tervikuna: väga hea, hea, rahuldav?

Raamatukogude koht kogu kultuurimaastikul on tähtis ning seda pole võimalik alahinnata. Siin tuleb jälle osutada regionaalaspektile. Ma juba ütlesin, et maal on raamatukogu tihti ainus kultuurikolle. Teater satub harva, kino võib-olla mitte kunagi ja suure sümfooniaorkestri jaoks ei leidu saali.

Teie endi statistika näitab, et laenutuste arv kasvab. Siin on muidugi majanduslikud põhjused, raamat on paljudele ostmiseks kallid ja pöörduetakse raamatukogusse. Aga kindlasti tunnetatakse seal ka vaimset keskkonda, sest just raamatukogu pakub väga paljudele osasaamist kultuurist.

Mis puudutab eesti kultuuri üldiselt, siis minu arvates läheb hästi – kui vaadata, mis kümne vaba

aasta jooksul on juhtunud. Millised on valikud ja võimalused – loomulikult on kogu aeg rohkem mõtteid ja ideid kui suudetakse rahastada.

Rääkides Rootsi kultuuriministriga, kus riik ja rahvas on saanud vaikselt ja rahulikult areneda, kuulsin, et ka seal ei suudeta kõiki ideid realiseerida, ja kõik ei ole rahul. See on ju mõnes mõttes isegi hea, palju hullem oleks, kui on raha, aga ideid ei jätku.

Nüüd tuleb paratamatult natuke peatuda ka sihtrühmal, kelleks me oleme üldjuhul ise. Kuidas te hindate kultuuritarbijat?

Kui taas vaadata, kui palju käis inimesi sümfooniakontserdil kümme aastat tagasi ja käib täna, siis ületab see toonase kordades. Rahaline probleem jääb alati, ent kõrgkultuuri pole võimalik tasuta pakkuda. Nagu elus üldiselt, võimalusi on külluses, lihtsalt tuleb teha valikuid.

Ärevaks teeb aga, et mõnede uuringute põhjal on Eestis suur hulk inimesi, kes kultuurielus kuidagi ei osale. Kõige hullem aga on see, et nad ei osale mitte sellepärast, et neil poleks raha, vaid neid ei huvita kultuur. Kõigi kultuuritöötajate ühine eesmärk peaks olema, et nende inimeste arv, keda mitte miski ei huvita, hakkaks vähenema.

Kui inimeste ring, kes käivad teatris, kinos ja raamatupoodides, laieneb, siis tuleb ju ka lisaraha kultuurivaldkonda tervikuna juurde. Tuleviku mõttes on aga oluline, milliseks kujuneb noorte suhtumine kultuuri.

Meie vestlus ilmub septembris, mida sooviksite meile suure sügise eel?

Soovin võimalikult palju tööroõmu. Ja et kõigi nende raskuste juures järjest rohkem raamatukoguhoidjaid tunneks, et neil on ühiskonnas täita väga tähtis osa. Võib-olla pole kõik veel võrdväärselt rahaliselt tasustatud, aga nagu öeldud, ühiskondlik väärtustamine on tõusuteel.

Mis puutub kultuuritöötajate palka, siis valitsuse ja TALO vahel käivad läbirääkimised, kõik sõltub kõneluste tulemustest. Mis puutub teavikute ostmisse, siis oleme omalt poolt taotlused esitanud, mis lõpuks juhtub, näeme sügisel.

**Aitäh tööroõmu soovimast! Mis Te arvate, kui paljudel erialadel peale kultuuritöötajate lepitakse tohutu tööroõmu ja vähese palgaga? Lisan siinkohal tegelikult veidi kohatu näite ja väidan, et Stockmanni poe müüja saab oma töö eest kõrge-
mat tasu ja ehk on siis ka õnnelikum?**

Jah, saab küll rohkem, aga usun, et roõmutundmine tehtud tööst on igaühele vajalik. Kui kogu aeg tunda, et kõik on halvasti, siis hakkab see lõpuks tervise pihta käima. Igaüks võiks ju enesetundele rohkem mõelda. Ministeerium teeb, mis tema võimuses majandusliku olukorra parandamiseks, aga inimeste emotsionaalne pool on ka väga oluline, see on aga enda teha.

RAAMATUKOGUD EESTIS JA EUROOPAS

ANU NUUT

RR-i raamatukogunduse osakonna juhataja

Aastakümneid on kultuuripärandi kogumine, säilitamine ja kättesaadavaks tegemine kuulunud raamatukogude põhitegevuse valdkonda. Aastatega on teisenenud raamatukogude ülesanded, vastutus ja roll ühiskonnas.

Arenenud infoühiskonna informatsiooniline infrastruktuur tugineb hästitoimival ja süsteemsel raamatukoguvõrgul. Riigis moodustavad ühtse raamatukoguvõrgu rahvusraamatukogu, ülikoolide ja teiste kõrgharidusasutuste raamatukogud, erialaraamatukogud, arhiivraamatukogud, rahvaraamatukogud ja kooliraamatukogud.

Eestis on 2002. aasta statistika andmete põhjal 1182 raamatukogu: neist 576 rahvaraamatukogu, 523 kooliraamatukogu ja 83 teadus- ja erialaraamatukogu. Need 1182 raamatukogu moodustavad Eesti infoühiskonna inforessursi, mis toetab teadus- ja arendustegevust, haridust ning kultuuri ja elukestvat õpet.

Aastatega muutub raamatukogude arv ja raamatukogude koostis, st. põhiline inforessurs. Me oleme harjunud igal aastal teatama arve raamatukogude, lugejate, kogude suuruse, personali, rahaliste ressursside ja muude põhinäitajate kohta.

Mis on tegelikult nende arvude taga ja kuidas neid muutusi tõlgendada? Viimaste aastate jooksul on raamatukoguvõrgu koostises toimunud muutused ja raamatukogude arv on tublisti vähenenud.

	Rk-d kokku	eriala- ja teadusrk-d	rahvark-d	koolirk-d
1994	1245	150	605	490
1995	1284	141	604	539
1996	1277	125	603	549
1997	1277	115	602	560
1998	1273	103	599	571
1999	1253	94	597	562
2000	1220	93	585	542
2001	1183	89	578	516
2002	1182	83	576	523

Võrreldes 1994. a. raamatukogude üldarvu 2002. a. seisuga on tänaseks riikliku statistika põhjal Eestis 63 raamatukogu vähem. Raamatukogutüübiti on raamatukogude arv erinev: eriala- ja teadusraamatukogud on vähenenud 67 ja rahvaraamatukogud 29 raamatukogu võrra. Kooliraamatukogude arv on seevastu kasvanud 33 kooliraamatukogu võrra.

Muutused raamatukoguvõrgus Rahvaraamatukogud Eestis

	kesk-	linna-	valla-	küla-	laste-	muud	kokku	rahvark-d
1994	21	66	17	466	11	24	605	
2002	20	67	23	445	5	16	576	

Rahvaraamatukogude võrk on aastaid püsinud suhteliselt muutumatu, külaraamatukogude arv on vähenenud 21, lasteraamatukogude arv 6 ja muude rahvaraamatukogude arv (sh. ametiühingute ning hooldekodude raamatukogud) 8 raamatukogu võrra. Vallaraamatukogusid on juurde tekkinud 6, keskraamatukogude arv on vähenenud ühe ja linnaraamatukogude arv samuti ühe võrra. Kõik aset leidnud muutused on teoks saanud kas riiklike, omavalitsuste või sisemiste ümberkorralduste tõttu, rahvaraamatukogusid pole likvideeritud. Rahvaraamatukogude arengutendentsid on positiivsed ja toetavad tänapäeva infoühiskonda, pakkudes teeninduspiirkonna elanikele vajalikul määral inforessursse.

Kui suur protsent teeninduspiirkonna elanikest kasutab rahvaraamatukogu? 2002. aastal oli end lugejaks registreerinud 32,9% teeninduspiirkonna elanikest, mis on 4,9 külastust elaniku kohta (1994. a. vastavalt 22,9 % elanikest ning 2,3 külastust elaniku kohta). Rahvaraamatukogude lugejaskonnast on 30% lapsed. Keskmiselt registreeriti 2002. a. 29,3 laenutust lugeja kohta ning 14,8 külastust lugeja kohta. (1994. a. vastavalt 33 laenutust ja 10,1 külastust lugeja kohta). Aastatega on kasvanud lugejate ja laenutuste arv rahvaraamatukogudes, 2002. a. registreeriti rahvaraamatukogudes 448 277 lugejat (103 377 võrra enam kui 1994. a.) ning 13,1 mln laenutust (1,9 mln võrra rohkem kui 1994. a.).

Eesti rahvaraamatukogude kogudes oli 1. jaan. 2003. a. 11,2 mln teavikut, millest 78% on paigutatud avariilitele. Rahvaraamatukogude ruumide renoveerimise ja uuendamise programm on aastatega andnud hoonetele uue ilme, mis ei jää sugugi maha Põhjamaade ja Balti riikide raamatukogude sisekujundusest. Uuendusi teeninduskorralduses iseloomustab avariilitele paigutatud kirjanduse hulk, samuti lugejatele loodud arvutitöökohtade arv.

Aastal 2002 registreeriti rahvaraamatukogudes 1621 arvutitöökohta (neist 1497 internetiühendusega), sh. lugeja käsutuses 838 arvutitöökohta (neist internetiühendusega 804). Rahvaraamatukogude tulud riigilt moodustasid 2002. aastal 23% kogukuludest, tulud omavalitsuselt 75%, tulud muudest allikatest 2%. Kokku olid rahvaraamatukogude kulud 23 mln krooni, millest 38% kulutati maaraamatukogudele. Kulude proportsionaalne jagunemine eelarvest on viimase viie aasta jooksul olnud suhteliselt muutumatu, aastal 2002 moodustas tööpõukulu 39%, komplekteerimiskulu 23%, infotehnoloogiakulud 3%, investeringud 21% ja muud kulud 14% üldkuludest.

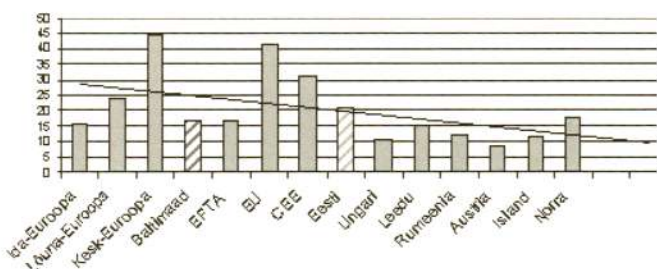
Elaniku kohta kulutati rahvaraamatukogudes 2002. a. 169,7 krooni. Viimase viie aasta jooksul on olnud keskmine tõus ligikaudu 14 krooni aastas. Aastatega on kasvanud kohalike omavalitsuste osa komplekteerimiskulude katmisel, mis 2002. a. moodustas 50,4%. Komplekteerimiskulud on viimase viie aasta jooksul muutunud vähe, keskmiselt on aastas lisandunud kuni 2 mln krooni, mis raamatu hinnatõusu arvestades ei ole piisav. Aastal 2002 olid rahvaraamatukogude komplekteerimiskulud kokku 53,2 mln krooni (2001. a. 52,1 mln, 2000. a. 51,0 mln, 1999. a. 48,3 mln krooni). Aastal 2002 kulutati komplekteerimisrahadest 79% raamatute ostuks ja 18% ajakirjandusele, 1,4% auviste hankeks ning 1,5% elektrooniliste teavikute ja andmebaaside ostmiseks.

Rahvaraamatukogud Euroopas

Analüüsidest Eesti rahvaraamatukogude tulemusnäitajaid Euroopa riikide raamatukogude kontekstis, tuleb arvesse võtta riikide eripära, geograafilist asendit, rahvastiku tihedust ja teeninduspiirkonna elanike arvu. Väikeriigi kohta on Eesti näitajad suhteliselt kõrged. Laenuvõtte arv 1000 elaniku kohta on kõrgem kui Balti riikide keskmine, Ungari, Leedu, Rumeenia, Austria ja Norra näitajad peaaegu võrdne Lõuna-Euroopa riikide keskmise näitajaga.

Joonis 1.

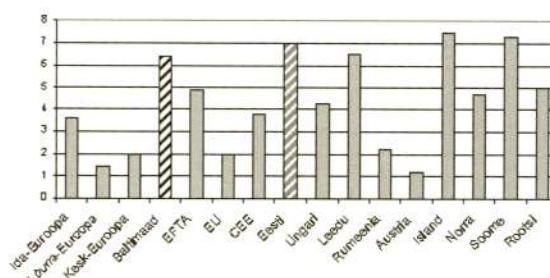
Teeninduspunkti koormus 1000 elaniku kohta

Eesti rahvaraamatukogude kogudes leiduv inforessursi näitaja 1000 elaniku kohta on kõrgem kui Baltimaades, Ida- ja Kesk-Euroopas, Leedus, Ungaris, Rumeenias, Austrias jpt. riikides.

Joonis 2

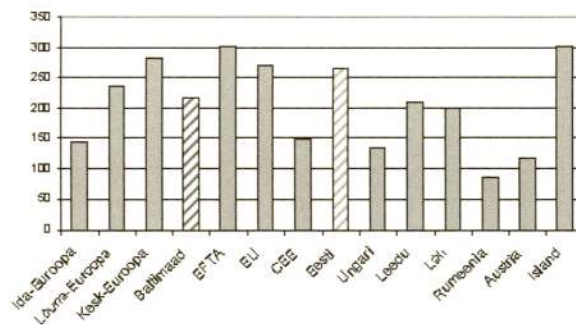
Euroopa rahvaraamatukogude inforessurs (milj.)

Eesti rahvaraamatukogudes on 1000 elaniku kohta registreeritud lugejaid rohkem kui Läti, Leedu, Ungari, Rumeenia ja Austria rahvaraamatukogudes. Antud näitaja on kõrgem kui Ida-Euroopa rahvaraamatukogude keskmine

Joonis 3.

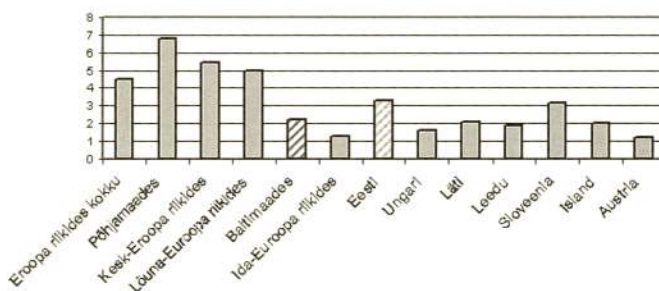
Registreeritud lugejaid 1000 elaniku kohta

Külastusi 1000 elaniku kohta on Eesti rahvaraamatukogudes peaaegu sama palju kui Euroopa rahvaraamatukogude keskmine, märksa rohkem kui Ida-Euroopa riikides ja enam kui Ungari, Läti, Leedu, Sloveenia, Islandi ja Austria rahvaraamatukogudes (joonis 4).

Joonis 4.

Külastusi 1000 elaniku kohta (tuh.)

Euroopa rahvaraamatukogudes on eelarve jaotus protsentuaalselt järgmine (sulgudes Eesti näitaja): tööjõukulud 53% (39%); komplekteerimine 12,2% (23%); infotehnoloogiakulud 2,8% (3%); investeeringud 14% (21%) ja muud kulud 18% (14%). Euroopa rahvaraamatukogudes on võrreldes 1991. a. eelarvega muutus ligikaudu 22% (sh. on kasvanud tööjõukulud ligi 30%, infotehnoloogiakulud ligi 62%, halduskulud ligi 11%, investeeringud 27%). Euroopa rahvaraamatukogudes on kasvanud omavalitsuste ja riiklikud tulud ligi 16%, tõusnud on muude tuluallikate osakaal kogutuludes (130%).

Eriala- ja teadusraamatukogud Eestis

Teadus- ja erialaraamatukogudel on täita tähtis osa Eesti teadus- ja arendustegevuse, majanduse ja tööstuse arengu, õppe-haridussüsteemi kindlustamiseks vajalike inforessurssidega. Teadusraamatukogud on rahvusliku kultuuripärandi säilitajad ja kõrgharidussüsteemis õppe- ja teadustegevuse kindlustajad. Erialararaamatukogud on majanduse ja tööstuse edendajad ning erialainformatsiooni haldajad-vahendajad.

Seni on vastavalt kehtivatele juhendmaterjalidele teadusraamatukogude statistikat esitatud järgmiste raamatukogude kohta:

- Eesti Rahvusraamatukogu,
- Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu,
- Tartu Ülikooli Raamatukogu,
- Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogu,
- Tallinna Pedagoogikaülikooli Akadeemiline Raamatukogu,
- Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu,
- Eesti Põllumajandusülikooli Raamatukogu,
- Eesti Kunstiakadeemia Raamatukogu,
- Eesti Muusikaakadeemia Raamatukogu.

Teaduse ja kõrgharidussüsteemi kindlustamiseks vajalikke inforessursse haldavad ka eraülikoolide raamatukogud, riigi rakenduskõrgkooli ja erarakenduskõrgkooli raamatukogud, mis kuuluvad raamatukogustatistika arvestuses teiste kõrgharidusasutuste raamatukogu kategooriasse.

Erialararaamatukogud jagunevad Eestis vastavalt spetsialiseeritusele:

- ametiasutuse raamatukogu,
- meditsiiniraamatukogu,
- teadusasutuse, kutse- ja teadusühingu raamatukogu;

Eriala- ja teadusraamatukogude koostis aastal 2002.

Rk-tüüp	arv	kogud	lugejad	laenutused	külastused	personal	lugeja arvutitöökohti
Rahvusraamatukogu	1	3182871	45911	262217	275089	460	57
universaalrk-d	2	3049280	22087	509154	79407	181	9
ülikoolirk-d	6	5235689	59586	1064465	1063237	417	186
teiste kõrgkoolide rk-d	14	381371	11687	248450	258348	39	82
erialark-d	60	48755540	23086	595895	189600	145	47
eriala- ja teadusrk-d kokku	83	60604751	162357	2680181	1845681	1242	381

- ettevõtteraamatukogu,
- meediaraamatukogu,
- piirkonnaraamatukogu,
- ja muud raamatukogud.

Muutused raamatukogude jaotuses ja kategooriasse kuuluvuses on täpsustunud viimase aasta jooksul vastavalt raamatukogustatistika standardi ISO 2789 *Informatsioon ja Dokumentatsioon. Raamatukogustatistika* uustöötlustele. Seni on andmestikku kogutud varasema raamatukogude tüpoloogia alusel, mistõttu saan siinkohal anda ülevaate seni kehtiva andmestiku baasil.

Raamatukogustatistika ülevaadet vt. RR-i kodulehelt: <http://www.nlib.ee/rkogud/rstat.html>

Eriala- ja teadusraamatukogud	1995	2002	muutus
Rahvusraamatukogu	1	1	
universaalrk-d	2	2	
ülikoolirk-d	6	6	
teised kõrgkoolide rk-d	13	14	+1
tead. erialark-d	4	-	-4
erialark-d	115	60	-55
sh. teadus- ja arendusasutuste rk-d	44	22	-22
sh. kultuuriasutuste rk-d	18	15	-3
sh. tootmisasutuste rk-d	33	7	-26
sh. riigiasutuste rk-d	4	7	+3
Hoiuraamatukogu	1	1	
muud rk-d	1	1	
raamatukogud kokku	141	83	-58

Tänaseks on Eestis eriala- ja teadusraamatukogude arv võrreldes 1995. a. vähenenud 58 raamatukogu võrra, kusjuures muutused on toimunud põhiliselt erialaraamatukogude hulgas. Teaduslikest erialaraamatukogudest Eesti Patendiraamatukogu, Eesti Standardikeskuse Raamatukogu ja Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse Raamatukogu kuuluvad teadus- ja arendusasutuste raamatukogude hulka, Eesti Meditsiiniraamatukogu meditsiiniraamatukogude hulka. Erialararaamatukogude arv on vähenenud 55 raamatukogu võrra, peamised muutused on aset leidnud teadus- ja arendusasutuste raamatukogude (22 võrra vähem) ja tootmisasutuste raamatukogude hulgas (26 võrra vähem).

Eriala- ja teadusraamatukogude eelarve jagunes

2002. a. järgmiselt: tööjõukulud 54%, komplekteerimiskulud 22%, infotehnoloogiakulud 2%, kommunaalkulud 10%, investeeringud 2%, muud kulud 10%.

2002. aasta eriala- ja teadusraamatukogude eelarvest 176,9 miljonist kroonist kulutati teadusraamatukogudele 84%, teistele kõrgharidusasutuste raamatukogudele 4% ja erialaraamatukogudele 12%. Komplekteerimiskuludest 39,7 miljonist kroonist kulutati 81% teadusraamatukogudele, 9% teistele kõrgharidusasutuste raamatukogudele ning 10% erialaraamatukogudele. Kui vaadelda eelarve jaotumist raamatukogutüübi kogu ulatuses, selgub, et Eestis kulutatakse 501 mln raamatukogude eelarvest rahvus- ja universaalaramatukogudele 19%, ülikooli- ja muude kõrgharidusasutuste raamatukogudele 12%, erialaraamatukogudele 4%, rahvaraamatukogudele 46% ja kooliraamatukogudele 19%.

Eriala ja teadusraamatukogud Euroopas

Tõmmates paralleele Euroopa raamatukogudega, selgub, et Eesti kuulub koos Bulgaaria, Tšehhi, Slovakkia, Läti, Leedu, Belgia, Taani, Soome, Rootsi ja Prantsusmaaga nende riikide hulka, kus rahvaraamatukogude võrk on hästi korrastatud ja kulutusi tehakse rahvaraamatukogudele rohkem kui ülikooliraamatukogudele ning teadusraamatukogudele kokku. Rahvaraamatukogudele tehtavad kulud on ülikooliraamatukogude kuludega võrdsed Sloveenias, Slovakkias, Norras ja Suurbritannias. Austrias, Iirimaa, Saksamaal, Portugalis ja Hispaanias tehakse ülikooliraamatukogudele kaks korda suuremaid kulutusi kui rahvaraamatukogudele.

Riikidevahelised erinevused on põhjustatud riikide majanduslikust erinevusest, ajalooliselt väljakujunenud traditsioonidest ühe või teise raamatukogutüübi eelistuseks, arenguvõimaluste pakumisest ja ka ressursside ebavõrdsest jaotusest raamatukogude vahel.

Euroopa raamatukogude eelarve ületab 3 miljonit eurot, mis on keskmiselt 6–7 eurot teenindatava kohta. Lääne-Euroopa riikides ja EL-i liikmesmaades tehakse märksa suuremaid kulutusi ülikooliraamatukogudele, samuti on kõrgemad erialaraamatukogude komplekteerimiskulud.

Raamatukogude võrdluses on oluline jälgida inflatsiooni muutusi (viimaste aastate keskmine 15–20% piires) ja sisemajanduse koguprodukti (SKP) väärtust riigis ning ostujõu pariteeti. SKP-d ja ostujõu pariteeti tuleb arvestada kindlasti tööjõukulude ja komplekteerimiskulude võrdluse esitamisel. Ühe elaniku SKP väärtuse aluseks võetakse nominaalväärtusena keskmine elatusaseme maksumus ja tööjõu maksumus antud riigis. Ida- ja Kesk-Euroopa riikide raamatukogude ressursside hankeks tehtud kulutused 1000 elaniku kohta on märksa madalamad kui Euroopa raamatukogude keskmine näitaja Euroopa Liidu liikmesriikides. Ida- ja Euroopa riikides puudub ökonomikauuringutele tuginev ühtne komplekteerimispoliitika ning nõudlusel baseeruv ressursside hange.

Arvestades rahanappust ja madalamat elatustaset Ida-Euroopa riikides, ilmneb Euroopa raamatukogude ökonomika uuringutest, et raamatukogude tööjõukulu on siin samuti märksa madalam kui Kesk-Euroopa ja EL-i liikmesriikides.

Raamatukogude ökonomika projekti *LibEcon* raames tehtud uuringute põhjal aastate 1994–1998 kohta on alust tõdeda, et Euroopa raamatukogudes on tehtud suuri muudatusi kogude ja teeninduse arengu ning raha otstarbeka kasutuse ja jaotuse parendamise suunas. Esialgsed ökonomikauuringud vajavad järeltöö tegemiseks süvauuringuid.

Eesti raamatukogude näitajad on suhteliselt kõrged võrreldes teiste Balti riikide näitajatega ja Ida-Euroopa raamatukogude näitajatega nii kogude, teeninduse kui raamatukoguhoidja kvalifikatsiooni osas.

Rahaliste vahendite olemasolu sõltub riiklikust majanduspoliitikast ja tegelikult polegi arukas väikeriike võrrelda suurriikidega, kuna majanduspoliitika ja võimalused on erinevad. Raamatukoguvõrgu arengutendentsid, teenuste kvaliteet ning riiklik kultuuri- ja majanduspoliitika määravad raamatukogude arengusuunad, mis sageli erinevad raamatukogude tegelikest vajadustest.

Analüüsida tuleks väikeriikide infovajadusi ning riigi, ühiskonna ja iga üksikisiku arenguks vajalike tegelike ressursside olemasolu vastavust. Suurriikide puhul on ühise majanduspoliitika kokkuhoiust saadav kasum märksa suurem kui väikeriikide puhul. Raha napib alati ja jaotus põhineb prioriteetidel, mistõttu oleks otstarbekas analüüsida erinevate infosektorite vajadusi.

Allikad

1. Eesti rahvaraamatukogud 2002: [statistikatabelid] Tallinn, 2003. 79 lk.
2. Eesti eriala- ja teadusraamatukogud 2002: [statistikatabelid] Tallinn, 2003. 16 lk.
3. Eesti kooliraamatukogud 2001/2002 õ.-a. Tallinn, 2003. 15 lk.;
4. Raamatukogustatistika 1991-2000. URL: <http://www.nlib.ee/rkogud/rstat.html> 30.06.03.
5. Library (2000) economics in Europe. Millennium study. Final Report. *LibEcon2000*. Sumsion, J., Ramsdale, P., Fuegi D. et al. URL: <http://www.libecon.org>
6. A research study into international library economics. Libecon database and comparative models of library sectors. Jennings, M. et al. URL: <http://www.libecon.org>

ME SUUDAME AJAGA KAASAS KÄIA

Küsisime Eesti raamatukoguhoidjate VIII kongressi (9.–10. 06. 2003) delegaatidelt, mida on Eesti raamatukogunduses silmatorkavalt head ja esiletõstmist väärivat.

Kalli Kuhi (Viljandi Linnaraamatukogu): "Raamatukoguhoidjad on tublid, töökad ja vastutulelikud. Lugeja on meil ka suhteliselt rikkumata – loetakse palju ja üldiselt ikkagi head kirjandust."

Sirje Okapuu (Aruküla põhikool, Harjumaa): "Ei oskagi kohe midagi esile tõsta. Kooliraamatukoguhoidjana leian, et oleme nagu veidi asjast kõrvale jäänud.

Kooliraamatukogude alluvussuhted on üsnagi paigast ära, palgad on tunduvalt väiksemad kui külaraamatukoguhoidjail, raamatukogunduslikku haridust palga määramisel ei arvestata. Tegelikult võib aga öelda, et on hea, et nad üldse olemas on. Nende laste jaoks, kes külaraamatukogus ei loe, on kooliraamatukogu sõpradega ajaveetmise ja esimeste lugemisharjumuste kujunemise koht. Alustatagu kas või koomiksitest – seegi aitab palju kaasa."

Toomas Liivamägi (Tartu Ülikooli Raamatukogu): "Minu jaoks on oluline, et toimib avalik-

Vasakult:
kongressi
patroon pr.
Ingrid Rüütel;
istuvad:
Ilmar Vaaro,
Evi Murdla,
Krista Talvi.
Foto:
Jaan Pääsuke

õiguslike ülikoolide rektorite ja haridusministri – tookord veel Tõnis Lukas – poolt 2001. aasta alguses alla kirjutatud ühiste kavatsuste protokoll. Selle tähelepanuväärse paberiga jõuti kokkuleppele, et teadusinformatsiooni ostmiseks mõeldud raha tuleb riigi teaduseelarves eraldi välja kirjutada ja et see raha peaks 2006. aastaks kasvama 60 miljoni kroonini. Loomulikult on ülikoolidel õigus oma raamatukogude komplekteerimiseelarveid vastavalt korrigeerida, kuid Eesti ulatuses tervikuna suureneb selle väga

olulise valdkonna rahastamine ning peaks ühtlasi muutuma stabiilsemaks.

Igal juhul on sümpaatne, et kokkulepe toimib – sageli ei tööta meil seadusedki. Sel paberil ei ole seaduse jõudu ja ta ometi toimib! Seesama dokument sätestab ka EAR-i ülemineku TPÜ, ja sellega tulevase Tallinna ülikooli, koosseisu."

Sirje Lauring Vaska (TPÜAR): "Esiletõstmist väärrib loomulikult internetiasjandus ja ma mõtlen mitte ainult raamatukogunduslike elektroonilisi otsivõimalusi – INNOPAC-i elektronkataloog, ESTER jmt., vaid kõige tähtsam on, et peaaegu kõigis Eesti külaraamatukogudes on internetivõimalus üldse olemas. Nii palju kui mina aru saan, pole see kogu Euroopas kaugeltki nii."

Helve Sreiberg (Põlvamaa Linde raamatukogu): "Käisin 1993. aastal Soomes ja sealset arvutitega raamatukogutööd nähes arvasin, et kõik see meieni niipea ei jõua.

Praegu on Põlva maakonnas URRAM ja arvutid on igapäevased. Poleks uskunud, et see kõik nii ruttu tuleb."

Irina Kruusla (Põlvamaa Põlgaste raamatukogu): "Eelkõige on

Vasakult: Andromeda Zandaraviciene, Marlena Petrina, Daiga Ralla. Teises reas: Toomas Liivamägi, Ljudmila Dubjeva, Vida Garunkštyte.

Valentina Brovina, Tiit Margna ja Ädu Neemre Tartu linnaraamatukogust

meil tublid ja õpihimulised raamatukogutöötajad. Mis puutub internetti, siis seda ma ei tea, sest meil Kanepi vallas on internetipunkt raamatukogust eraldi."

Ädu Neemre (Tartu Linna KRK): "Esimesena tuleb pähe raamatukogusüsteemi säilimine, toimimine ja areng. Minu meelest on meeldiv tõdeda, et raamatukogusid pole vähemaks jäänud – me ei saa rääkida, et kusagil pole üldse raamatukogu. Ka raamatukoguainimete arv on jäänud enam-vähem samaks ja oma tööd tehakse hästi.

Teisena läheb mõte raamatukoguhoonetele ja nende sisule. Need pole seisma jäänud kaheksakümnendatesse – uued hooned on uue sisuga täidetud. Ka uus tehnoloogia töötab ja toimib.

Kolmas asi, millega uhkustada, kui rääkida Tartu Keskraamatukogust konkreetselt, on muidugi INNOPAC-iga ühinemine. Tegelikult on hea, et kaks suuremat rahvaraamatukogu – Tartus ja Tallinnas – suudeti liita teadusraamatukogude süsteemiga. Mis omakorda tähendab, et ega teistelgi rahvaraamatukogudel pole teed kinni pandud ja miks ei võiks siis kõik ühe mütsi all olla?"

Tiit Margna (Tartu Linna KRK): "Väga paljud raamatukogutöötajad on aastatetaguse haridusega. Viljandi Kultuurikooli või TPedI haridus on tänapäeva raamatukogundusest kaugel.

Praegune raamatukogutöötaja, kes enamasti on üle neljakümne, on väga kiiresti ja hästi võtnud omaks arvuti ja uued töösuunad. Võin seda kindlalt väita näiteks

meie raamatukogu põhjal. Muidugi on alati alguses väikene kahtlus ja vastuseis – aga see on loomulik."

Valentina Brovina (Tartu Linna KRK): "On tõesti tähelepanuväärne, et me suudame ajaga kaasas käia ja pidevalt

juurde õppida. Tartu ühinemine INNOPAC-iga oli samuti väga positiivne – lihtsam on leida infot vajaliku väljaande kohta kogu Eestist ja lugejate teenindamise tase tõusis. Teenindajana ma tunnen selle üle tõelist heameelt."

Asko Tamme (Tartu Linna KRK): "Esinesin mõni aeg tagasi Saksamaal ettekandega. Sealsete kolleegidega juteldes selgus, et Eestis on piirkonna elanike sama arvu kohta viis korda rohkem raamatukogusid.

Nagu ma Saksamaal ütlesin, on hea, et meie külas, kus pole poodi ja kus busski käib ainult kord päevas, on olemas raamatukogu. Nii on igas vallas suurde maailma väljund või mitu.

Meie rahvaraamatukoguvõrgu tihedus on umbes 20 korda suurem kui Saksamaal (seal 72 miljonile inimesele 3200 raamatukogu, meil 1,5 miljonile inimesele 600 raamatukogu). Kulutame ma ka ühe lugeja kohta ligi 20 korda sakslastest rohkem. Sakslased imestavad: kuidas on see teil võimalik? Nemad likvideerisid palju raamatukogusid 1960-ndatel aastatel, kuigi praegu oleks vajadus tihedama raamatukoguvõrgu järele. Meie võime uhked olla, et suutsime oma raamatukogud omandireformi käigus säilitada."

Meeli Veskus (Kultuuriministerium): "On tähelepanuväärne, et meie raamatukoguvõrk toimib põhiosas just nii, nagu ta 1920-ndatel aastatel paika pandi. Kuigi Eestis on rahvaraamatukogusid võrrelduna teiste Euroopa riikidega 10 000 elaniku kohta oluliselt rohkem, ei ole ükski neist üleliigne. Ja alati ei võigi võrrelda, sest hajaasustuse ja halbade liiklustingimuste juures on iga väiksemagi raamatukogu olemasolu õigustatud. Seda enam on meeldiv tõdeda, et rahvaraamatukogude olukord on paranenud. Uued keskraamatukogud Paides, Kuressaares, Viljandis ja Pärnus loovad ka uue töökvaliteedi."

Küsitles Ene Riet

Vasakult: Helve Sreiberg ja Irina Kruusla Põlvamaalt.

HALL KIRJANDUS VÕRGUSTUNUD MAAILMAS

ANNELI KUIV

TPÜ õppejõud

Artikkel põhineb 2002. aastal kirjutatud/kaitstud bakalaureusetööl.

Termin hall kirjandus (*grey literature*) võib tavainimesele tuua assotsiatsioon milledki igavast, kahtlase väärtusega või tuhmunud paberile kirjutust või siis pooltühja printeriga printitud.

Raamatukogu- ja infotöötaja teab aga, et tegemist on materjalidega, mida toodetakse eri ringkondades, kuid mida ei levitata tavapärase raamatu-kaubanduskanali kaudu (st. kommertskirjastajatelt) ning seetõttu ei ole see ka rahvusbibliograafia huviorbiidis.

Nimetatud valdkond on aga muutunud maailmas järjest aktuaalsemaks, kuna halli kirjanduse kui publitseerimata dokumentide hulk kasvab plahvatuslikult, sest selle avaldamise võimaluste ring on laienenud uue võimsa kanali – elektroonilise kirjastamise võrra. Seetõttu on hall kirjandus saavutanud teatud osakaalu ja väärtuse (tava)-publikatsioonide ja publitseerijate seas.

Halli kirjanduse olemus ja areng

Halli kirjanduse temaatikat on Eestis seni vähe uuritud ning seetõttu piirdutud vaid mõne selleteemalise publikatsiooni /1, 2/ avaldamisega. Ka maailmas on halli kirjanduse probleeme süstemaatiliselt käsitletud alles läinud sajandi viimasel veerandil, peamiselt rahvusvaheliste konverentside käigus, kuigi seda tüüpi kirjandus pole sugugi nii uus nähtus.

Halli kirjanduse määratlemisel erinesid asjaosaliste arvamused kaua aega ning erinevad halli kirjandusega tegelevad rahvusvahelised ja rahvuslikud organisatsioonid eelistasid seda pigem kirjeldada kui defineerida. Siiski on nüüdseks erinevate seminaride ja konverentside kaudu (milles ka Eesti esindajad on osalenud) jõutud ühtsele arusaamale halli kirjanduse mõistest (ja olemusest) ning viimase, 1997. aasta määratluse kohaselt on hall kirjandus "kirjandus, mida toodetakse kõikidel tasanditel valitsus- ja teadusasutuste, äri- ja tootmisringkondade poolt nii trükituna kui ka elektroonselt, kuid mis ei ole kirjastustööstuse kontrolli all".

Kuna publitseerimata materjalide loojate ring on väga lai, ulatudes akadeemilistest, tööstus- ja valitsusasutustest erinevate organisatsioonideni, siis on ka võimalike halli kirjanduse materjalide ring piiritu. Halli kirjanduse tootmiseks on erinevad põhjused ja eelised, millest peamised on odavus ja

kiirus ning eelkõige need on tõstnud isekirjastamise võimaluse potentsiaali internetis.

Halli kirjanduse põhiliste probleemidena on täheldatavad selle raske identifitseeritavus, kättesaadavus (juurdepääs), piiratud levik ja bibliograafiline kontroll. Eespool toodu tähendab erinevates aspektides palju probleeme nii selliste materjalide tootjatele, vahendajatele kui ka lõppkasutajatele. Erinevad uurimisasutused, aga ka infokeskused, kellele info vahendamine on põhiline tegevusala, on näidanud initsiatiivi halli kirjanduse (sh. erialaste) materjalide koondamiseks, bibliograafiliseks kontrolliks ja levitamiseks. Seda on võimaldanud uus tehnoloogia, aga ka arusaamine, et need materjalid võivad olla huvipakkuvad palju laiemale tarbijaskonnale. Nii on koostatud halli kirjanduse alane andmebaas *System for Information on Grey Literature in Europe* (SIGLE), mida haldab *European Association for Grey Literature Exploitation* (EAGLE). EAGLE missioon on võimaldada ligipääs Euroopa maades toodetavale hallile kirjandusele ning soodustada ja edendada selle kasutamist. Rahvusvahelist koostööd arendab konverentside korraldamise, erialaste materjalide väljaandmise ja teenuste loomise näol *Grey Literature Network Service* (GreyNet) /3/.

Publitseeritud või publitseerimata materjal?

Piir publitseeritud ja publitseerimata dokumendi vahel on seoses interneti tulekuga muutunud ähmasemaks. Kas interneti ressursid on publitseeritud materjal? Kui asutus koostab kodulehe, siis kas ta on kirjastaja? Need on küsimused, mis paratamatult kerkivad üles arvestades tänapäeva infotehnoloogia võimalusi ning ühest vastust on väga raske leida, sest eespool mainitud halli kirjanduse definitsioon sisaldab ju ka elektrooniliste dokumentide mõistet. See sai väljakutseks ka kirjastajatele, kes seni pidasid küsitavaks halli kirjanduse väärtust. Internet on kaasa toonud suure muutuse infoallikate tüpoloogias, sh. halli kirjanduse osas, samuti dokumentide tootmises, ringluses ja kasutamises. Niisiis – kas tänu internetile isoleerimustame tulevikus kogu informatsiooni hallina?

"Hallilt" kirjastamist peetakse ka teadus- ja uurimistöö vaheresultaatide kajastavaks, mistõttu võib seda lugeda eelpublitseerimiseks. Nii on uurimis-

aruanded avalikkusele kättesaadavad tihtipeale palju varem, kui ilmuvad ajakirja artiklid või monograafiad. Hiljem võib sellele järgneda küll ka avaldamine trükiväljaandes, kuid paljudel juhtudel, vastupidiselt laialtlevinud arvamusele, ei pruugita halli kirjanduse dokumente üldse avalikult kättesaadavaks teha. Halli kirjanduse termini küljest on puütud ka sõna "hall" ära jätta, väites, et materjalid on tehtud veebi kaudu kättesaadavaks ehk publitseerituks.

Halli kirjanduse väärtus

Milline on halli kirjanduse roll ja aktuaalsus teaduses ja teadmiste ühiskonnas? Kas ja milline on halli kirjanduse tähtsus ja väärtus omaette infoanalina?

Juba 1993. aasta rahvusvahelisel halli kirjanduse konverentsil (*International Conference on Grey Literature*) väideti kindlalt, et informatsiooni edastus kui eeldus teadmiste edastusele nii teaduses, valitsuses, äris kui ka tööstuses, toetub hallile kirjandusele kui vahendile mitte vähemal määral kui teistele kirjanduse vormidele. Hallis kirjanduses leiduvad teadmised on samatähtsad publitseeritud väljaandeis leiduvatega, kusjuures nad täiendavad teineteist. Kuna halli kirjanduse tootjad on ka halli kirjanduse kasutajad, oli see vaid aja küsimus, mil jõuti arusaamisele, et selle sisu omab võrdset väärtust trükiväljaandega. Hall kirjandus on seega vahend info, teadmiste ja kogemuste levitamiseks, see toetab ja soodustab uurimistegevust ning on laialdaselt kasutatav igapäevaelus, pakkudes informatsiooni, mida ei leidu tavapäraistes allikates.

Tänu internetile, mis on näiliselt eemaldanud kõik takistused info levikuks, mängib hall kirjandus infoallikana järjest suuremat rolli, kuna see tähendab tootjate-publitseerijate jaoks kiiremat levitamisevõimalust ning reeglina ka madalamaid kulutusi.

Hall kirjandus on järelikult tähtis ja maailmas nüüdseks tunnustatud infoallikas. Esiteks on sellel tähtis roll teadmisteühiskonnas, seda eriti arengumaades, sest soosib sotsiaalset ja majanduslikku arengut. Teiseks rõhutavad halli kirjanduse tähtsust aspektid, et see sisaldab enamasti detailset ja kõrge kvaliteediga informatsiooni, mis on tavaliselt originaalne, ajakohane ning oluline paljudes teadusvaldkondades. Seega võiks sõna "hall" hallis kirjanduses seostuda pigem aju hallainega, kuna selles sisalduv on kõrgelt intellektuaalne ja tähelepanuvääriv. Kuna suur hulk halli kirjandust ei ilmu kunagi formaalselt, on see tihti ainukeseks infoallikaks ning selline harukordsus teebki selle väärtuslikuks.

Kuigi Eestis pole konkreetselt uuritud vajadust halli kirjanduse järele ega tehtud uurimusi selle mahust, siis vaadates teiste riikide kogemust, on sel oma väärtus nii selle tootjatele kui ka kasutajatele. Halli kirjanduse leiduvust ja kättesaadavust illustreerib näide Eesti Rahvusraamatukogust, kus otsides infoteaduste saalis materjale halli kirjanduse

kohta, toodi hoidlast asuvast kastist halli kirjanduse konverentse, andmebaasi jm. käsitlevaid materjale, mille seas leidis ka bakalaureusetöö /4/ koostamise jaoks huvipakkuvaid. Nimetatud materjalid ei olnud aga RR-i kataloogitud Eesti raamatukogude elektronkataloogi ESTER, kuna neil puudub seos Eesti rahvusbibliograafiaga. Ka RR-i peabibliograafi Janne Andresoo sõnul saabub neile tihti huvitavaid materjale, millest nad peavad loobuma eelnimetatud põhjusel. Selline n.-ö. kõrvale pandud info näitab RR-i positiivset suhtumist halli kirjandusse.

Halli kirjanduse roll raamatukogus

Milline on siis halli kirjanduse osa raamatukogudes ja infokeskustes? Ning milline on selle aktuaalsus igapäevases infoprofessionaali töös ja teadmistes?

Käesoleval ajal ollakse seisukohal, et hall kirjandus peaks olema võimalikult kättesaadav laiemale tarbijaskonnale. Tänapäeval on selleks tingimused olemas elektroonilise kirjastamise näol, mis on operatiivne, kergelt kättesaadav, suhteliselt odav ja laia levikuga. Kuidas võiksid raamatukogud olla abiks selle kättesaadavuse suurendamisel?

Riigi rahvusraamatukogus peaks olema hall kirjandus üheks komponendiks rahvusliku pärandi säilitamisel. Ka eriraamatukogud ja uurimisasutuste raamatukogud esindavad rahvusliku teaduse ja arengu terviklikkust ülesandega toetada organisatioone ja isikuid neile vajaliku informatsiooniga. See eeldab raamatukogu kogude kujundamise põhimõttesse halli kirjanduse võrdse väärtuse kontseptsiooni lisamist muu kirjanduse kõrval. Protseduurid, kuidas halli kirjandust koguda, töödelda, süsteematiseerida, säilitada ja vahendada, ei erine isenesest palju tavalise kirjanduse omadest.

Kommenteerides Eesti raamatukogude rolli halli kirjanduse osas tekib paratamatult küsimus – miks ei ole käivitatud vastavat halli kirjandust haldavat tegevust, kuigi Eesti raamatukoguspetsialistid on osalenud rahvusvahelistel halli kirjanduse konverentsidel? Kui 1997. a. oli RR-i prioriteediks ESTER-i väljaarendamine, mistõttu Rahvusraamatukogu ei võtnud endale sellist "lisaulesannet", siis nüüdseks võib öelda, et teema on lihtsalt soiku jäänud. Andresoo sõnul peaks sellisel projektil olema riiklik tellimus. Ka käesoleval kevadel toimunud Eesti infopoliitika foorum rõhutas vajadust sisutootjate rolli tähtsustamise järele. Kui ühiskond halli kirjandust vajab, on raamatukogu kui ühiskonna suurima infokeskuse roll see kättesaadavaks teha. On viimane aeg hakata ka Eestis sellele tõsist tähelepanu pöörama.

Halli kirjanduse tulevik

Tänaseks on akadeemilised institutsioonid, valitsusasutused, äri- ja tööstusfirmad näidanud end halli ja võrgustatud informatsiooni osas "esirinnas kirjastajatenä". Nende tegevust kajastavad dokumendid on e-kirjastatud ja seetõttu kättesaadavad võrgustatud keskkonnas piiramatu hulga kasu-

tajaskonnale. Seega pole veebi-toimetajad, e-kirjastajad jt. enam mitte ainult ühed täiendavad lülid infoahelas, vaid on muutunud otsekuu võrgustatud "info-atlase arhitektideks", kus on ülekaalus uued halli kirjanduse tüübid ja vormid. Uued informatsiooni ladustamise, otsingu ja levitamise meetodid ja vahendid (meediumid) on loonud interneti ressursidele ka uued kasutusvõimalused ja lisaväärtused. Seega ei saa me interneti ja elektroonilise kättesaadavuse kiire kasvu kontekstis rääkida enam piiratud levikuga raskesti ligipääsetavast olulise väärtusega informatsioonist ja dokumentidest. Hall kirjandus on leidnud oma koha muu informatsiooni seas, kuid selle lõplikust definitioonist on ilmselt veel vara rääkida.

Need ja ka teised teemad on V rahvusvahelise halli kirjanduse konverentsi GL5, mille peateema on hallid materjalid võrgustatud informatsioonimaailmas (*grey matters in the world of networked information*) sisuks. Käesoleva artikli ajendiks on halli kirjanduse alaste rahvusvaheliste konverentside 10. aastapäev. Tänavu 4.–5. detsembrini 2003 Amsterdamis toimuva juubelikonverentsiga tähistatakse kümneaastast halli kirjanduse alast uurimistööd, millele on kõik eelnevad konverentsid kaasa aidanud. Konverentsil avaldatakse ka austust neljale infoprofessionaalile – V. Alberani, P. Auger, U. Wattenberg ja A. Zemskov –, kes on andnud eri valdkondades olulise panuse halli kirjanduse alal.

Kasutatud kirjandus

1. Tobar, A. (1997). Hall kirjandus vajab tutvustamist. Raamatukogu, nr. 6, lk. 29-30.
2. Tobar, A. (1998). SIGLE – Halli kirjanduse andmebaas teadlastele ja spetsialistidele. Tallinna Ülikoolid, nr. 2, lk. 36.
3. Grey Literature Network Service (GreyNet) <http://www.greynet.org>
4. Kuiv, A. Hall kirjandus infoallikana. Tallinna Pedagoogikaülikool, infoteaduste osakond. Tallinn, 2002. [Bakalaureusetöö].

VIKTOR KÕRESSAARE RAAMATUPÄRANDUS

MAIT TALTS

Viljandi Kultuurikolledži õppejõud

Mitmekülgsete huvidega väliseesti humanitaarteadlase Viktor Kõressaare nimi ei tohiks olla võõras "Raamatukogu" püsilugejatele. Paaril korral on tema elukäiku ja tegevust tutvustatud ka käesoleva ajakirja veergudel (vt. näiteks Sirje Riitmuru intervjuu temaga RK, 2001, nr. 6), viimast korda kahjuks juba nekroloogina (RK, 2002, nr. 6). Suure osa oma võõrsil veetud elust töötas Kõressaar New Yorgi Avalikus Keskraamatukogus, viimati selle maailmakuulsa suurraamatukogu slaavi ja balti osakonna juhatajana.

Vähe on eestlasi, kes on võõrsil jõudnud raamatukogunduslikus maailmas nii kõrge positsioonini. Mitmekülgsete huvidega ja oma elu viimasel perioodil suhteliselt paikse raamatuinimesena jõudis ta ajapikku koguda päris mahuka ja põnevaid väljaandeid sisaldava isikliku raamatukogu, mille otsustas pärandada Viljandi Kultuurikolledžile.

Ettevalmistused Kõressaare testamendi täitmiseks ja tema raamatukogu Viljandisse toimetamiseks algasid pärast Viktor Kõressaare surma oktoobris 2002.

Tegelikult oli testament koostatud varem ning enne surma jõudis ta seda isegi muuta. Algselt oli kavas pärandada raamatukogu Tartu Ülikooli Raamatukogule. Testamendi esimese versiooni tegi Kõressaar juba Nõukogude ajal, mistõttu üheks raamatute Eestisse toimetamise eelduseks oli okupatsiooni lõppemine siin. Seni pidi tema raamatukogu haldama Toronto Tartu

Instituut. 1991. aastal Eesti iseseisvus ning avanesid võimalused märgitud testamendi punkti täitmiseks.

Suuri teeneid selles, et Kõressaare raamatukogu jõudis lõpuks ikkagi Viljandi Kultuurikolledžisse on Hellar Grabbil. Nimelt tema suutis veenda Viktor Kõressaart muutma oma testamendi ning pärandama oma raamatukogu väikelinnas asuvale rakendus- ja kõrghariduskoolile, kus muude erialade kõrval õpetatakse ka raamatukogundust.

Suurt vaeva raamatute kokkukogumisel ning meretranspordiks ettevalmistamisel tema korteris New Yorgis ja suvekodus New Jersey's nägid Viktor Kõressaare testamendi haldur, advokaat August Tomusk ning Ameerika Eesti Fondi esimees Ago Ambre. Oma osa saadetise ettevalmistamisel Eestisse toimetamiseks oli ka Toronto Tartu Instituudi direktoril professor Olev Trassil. Raamatusaadetise toimetamisega Eestisse rahvusvahelise Schenckeri kontserni Eesti tütarfirma AS Balti Transport.

Viljandis korraldas Viktor Kõressaare raamatukogu Eestisse toimetamist peamiselt Viljandi Kultuurikolledži arendusprorektor Madis Arukask, kelle ülesandeks jäi suhtlemine tolliga ning sidepidamine Hellar Grabbi ja August Tomuskiga. Mitmesuguste asjatoimetuste ja sekelduste tõttu jõudis raamatukogu Viljandisse mai lõpul 2003.

Kuigi täienenud osalt ka juhuslike kingituste ja annetuste varal, kajastuvad Viktor Kõressaare raa-

Viljandi
Kultuurikolledži
raamatukogu juhataja
Ene Trallmann:
"Üllatav, kui suur on
olnud härra
Kõressaare
huvidering:
loodusteadustest
antiikkultuurini välja.
See on meile väga
teretulnud annetus,
sest saime juurde
palju sellist, mida
meil enne ei olnud
või oli väheses
eksemplaarsuses."

Foto: "Sakala" arhiiv

matukogus küllaltki hästi tema isiklikud huvid. Enamik raamatukogus leiduvaid teoseid on sinna jõudnud ikkagi Kõressaare teadliku valiku tulemusena. Siin on teoseid ajaloo (peamiselt antiik- ja keskaja ajaloo) ja kirjandusteaduse alalt, populaarseid keeleteaduslikke käsitlusi (ka säärase eksootiliste keelte nagu hiina, araabia ja ladina keele kohta), palju loodusteaduslikku (eelkõige ornitoloogilist), aga ka geograafiaalast kirjandust (peamiselt reisijuhte ja atlasid). Hästi on teada fakt, et lisaks humanitaarteadustele tundis Viktor Kõressaar huvi ka loodusteaduste, just ornitoloogia vastu. Enamik väljaannetest on inglise keeles, teisel kohal on eestikeelne kirjandus. Kõressaare raamatukogus on ka palju Nõukogude Eestis väljaantud raamatuid – peamiselt ilukirjandust ja kirjandusteaduslikke teoseid, saadud tänu isiklikele kontaktidele. Arusaadavalt on esindatud ka eri riikides väljaantud väliseesti kirjanduse paremik. Teiste seas ka haruldased varasemad väliseesti raamatud ning perioodikaväljaanded.

Kahjuks oli juba algusest peale selge, et Viljandi Kultuurikolledžil puuduvad võimalused mahutamaks kogu Viktor Kõressaare raamatukogu, mis transpordi-

kõlblikuks muudetult kujutas endast mahult 5,5 kuupmeetrit trükiseid. Lahtipakituna oleks see poolteise tonni raskune saadetis võtnud enda alla veelgi rohkem riiulipinda. Seetõttu alustas Viljandi Kultuurikolledži raamatukogu juhataja Ene Trallmann kohe pärast saadetise kohalejõudmist läbirääkimisi Tallinna Pedagoogikaülikooli Akadeemilise Raamatukogu ja Tartu Ülikooli Raamatukoguga, kes pidid tege- ma Viljandi Kultuurikolledžile mittevajalike raamatute seast omapoolse valiku, et liita need oma kogudega.

Praeguseks on mõlemad raamatukogud oma valiku teinud. Muu hulgas täienesid TPÜAR-i üsna hästi komplekteeritud väliseesti osakonna kogud paljude vanemate rariteetsete väliseesti väljaannetega, mida seal varem ei olnud. Lisaks sellele plaanitakse anda osa raamatuid üle Viljandi Linna raamatukogule.

Viljandi Kultuurikolledži raamatukogu on otsustanud oma kogudega liita eelkõige need väljaanded Viktor Kõressaare isiklikust raamatukogust, mis haa- kuvad sisu poolest otseselt Viljandi Kultuurikolledži erialade õppetöö vajadustega. Sääraseid väljaandeid ei ole aga sugugi vähe.

Kuna memoriaalkogu moodustamine Viktor Kõressaare kogu baasil polnud kõiki asjaolusid arvestades võimalik, kuid samas jäi tema isikliku raamatukogu tuumik ikkagi Viljandi Kultuurikolledžisse, siis otsustas Viljandi Kultuurikolledži raamatukogu juhataja Ene Trallmann tähistada Viktor Kõressaare raamatukogus olnud väljaanded spetsiaalse märgisega, mis tuletaks lugejale meelde, kust pärineb see teda huvitav raamat.

Viktor Kõressaare tegevus väärrib suurimat tänu ja lugupidamist ning tema viimast sammu oma raamatukogu pärandamisel Viljandi Kultuurikolledžile tuleb pidada eriti oluliseks. Pärast Viktor Kõressaare surma on tema isiklik raamatukogu asunud teema uue põlvkonna humanitaarharitlaste koolitamise vajadusi. Märgis Viktor Kõressaare isiklikku raamatukogusse kuulunud trükistel jääb väikeseks Viljandi Kultuurikolledži poolseks austusavalduseks sellele mehele.

Olles kuulnud Viktor Kõressaare sammust, otsustas ka endine Eesti Vabariigi New Yorgi peakonsulaadi konsul, praegu Tallinnas elav Aarand Roos teha väikesel omapoolse annetuse haruldasematest väliseesti raamatutest.

TAMPERE TEHNIKAÜLIKOOLI RAAMATUKOGU INFOSTRATEEGIAD

Tänu NORDINFO stipendiumile (*mobility grant for baltic librarians*) viibisin 2003. aasta aprillis Tampere Tehnikaülikooli raamatukogus täienduskoolitusel.

Keskendusin raamatukogu- ja infoteenuste kvaliteedi tagamise küsimustele, kasutajakoolitusele ning raamatukogu koostööle ülikooli ja teiste raamatukogudega juurdepääsu pakkumisel inforessurssidele.

Tampere Tehnikaülikooli raamatukogu on suuruselt teine Soome tehnikaraamatukogu (suurim on Helsingi Tehnikaülikooli raamatukogu), mis toetab oma teenustega ülikooli õppe- ja teadustööd. Tampere Tehnikaülikoolis oli 2002/2003. õppeaastal umbes 10 000 üliõpilast ning üle 1000 õppejõu ja teaduri.

Tampere Tehnikaülikool on asutatud 1965. aastal, temaga liideti samas piirkonnas mõned aastad iseseisvalt tegutsenud teadusraamatukogu. Juba aastal 1976 algas *online*-infoteenindus, st. tehti infootsinguid sidusandmebaasidest. 1983. aastal kolis raamatukogu ülikooli peamaja uutesse ruumidesse ja kasutusele võeti kataloogi- ja infootsisüsteem SESAM. Esimene CD-ROM-andmebaas hangiti 1986. a. ning 1992. a. oli kogu info kogude kohta raamatukogu andmebaasis TUTCAT. Aastal 2001 hakati koos teiste Soome raamatukogudega kasutama integreeritud süsteemi *Voyager*. Raamatukogus on 21 töötajat, neist neli IT-spetsialisti.

Raamatukogu visiooni ja arengustrateegia väljatöötamisega on tegeldud 1980-ndate aastate lõpust, mil Arja-Riitta Haarala (direktor aastast 1983) tões, et infomeediumid on pidevas muutumises ja kasutajad vajavad uusi teenuseid ning endisel viisil teenuste pakkumine on väheefektiivne ja ei vasta ülikooli ootustele. 1989. aastal töötas raamatukogu välja infotehnoloogilise visiooni, mis moodustas ühe osa tehnikaülikooli vastavast ette-

kujutusest. Raamatukogu visiooni väljatöötamisel oli aluseks ajalooline analüüs ja kogemus, hetkeolukorra kirjeldus, SWOT-analüüs ja arendamise objektid. Arendusplaanid käsitlesid raamatukogu infosüsteemi (riist- ja tarkvara), aga ka organisatsiooni kui tervikut ja personali koolitust. Visioonide väljatöötamisel arvestati raamatukogu kasutajaid, kogusid ja teenuseid. Iga teenuse analüüsimise ja arendamise aluseks oli kolm küsimust: mida? – kellele? – kuidas? Juba siis püüti ette näha, milliseks kujuneb teaduslik-tehnilise informatsiooni vahendus järgmisel aastatuhandel ja kuidas infotehnoloogia mõjutab raamatukogu teenuseid.

Tampere Tehnikaülikooli infostrateegia 1999–2001 alapealkirjaga *Käymme yhdessä ain'* valmis 1990-ndatel aastatel. Selle projekti juht oli raamatukogu direktor Arja-Riitta Haarala, juhtrühmas ülikooli esindajad. Analüüsiti ülikooli infoprotsesside ja andmetöötusega seotud tugevaid külgi, nõrkusi, võimalusi ja ohtusid. Selleks et toetada ülikooli tugevamat poolt, nagu hea infrastruktuur ja infotehnoloogilised teadmised, oli vaja ühtset juhtimist ja terviknägemust, kasutada elektroonilise keskkonna võimalusi ning tugevdada andmekaitset.

Raamatukogu SWOT-analüüsi tulemusena väljatöötatud arendusettepanekud käsitlesid teeninduskeskkonda, personali ja teisi ressursse.

Raamatukogu kui õppimiskeskonna arendamisel on olulisel kohal kliendikesksus. Lisaks laenuuspunktile ja infokonsultandile on raamatukogu külastajatel võimalus saada abi ja teavet IT-spetsialistilt tehnilist laadi küsimuste (tarkvara jms.) kohta kogu raamatukogu lahtiolekuajal. Aastaid on läbi viidud raamatukogu kasutajate küsitlust ja

kogutud nende hinnanguid teenuste kohta. Vastused näitavad, et kuna on loodud sobivad tingimused, kasutatakse raamatukogu üha enam rühmatööks. Raamatukogu ruumides on umbes 40 arvutit. Peale selle hooldab raamatukogu kümnes arvutiklassis (kokku 320 arvutit) ülikooli riist- ja tarkvara. Arvuteid uuendatakse iga nelja aasta järel, st. aastas hangitakse 90 uut arvutit.

Inforessursside kättesaadavaks tegemisel on raamatukogu panustanud elektroonilises vormis infole. E-materjale (andmebaasid, ajakirjad jm.) hangitakse koostöös Soome FinELibiga. Koostöös teiste ülikooliraamatukogudega hangitakse võrguväljaandeid (sõnaraamatud, entsüklopeediad, käsiraamatud, standardid, patendikirjeldused, seadused). 2001. aastal katsetati esimesi võrguraamatuid. Käesoleval aastal on ülikooli arvutivõrgus kättesaadavad umbes 1000 võrguraamatut.

Kasutajakoolitust pakutakse üliõpilastele mitmel kursusel: esimese kursuse üliõpilastele tutvustatakse raamatukogu inforessursse ja teenuseid; kolmanda kursuse üliõpilastele pakutakse koolitust vastavalt nende erialale; diplomitöö tegijail on võimalus saada konsultatsioone vajalike ja kasulike infoallikate otsimiseks. Õppejõududele ja teaduritele tehakse koolitust e-raamatukogu kasutamiseks. Ülikooli külastavatele teaduritele välismaalt pakutakse ingliskeelset üldtutvustavat loengut.

Raamatukogu infostrateegiate väljatöötamisel on tuginedud põhjalikule analüüsile ja tihedale koostööle ülikooliga, mille tulemusena on võimalik keskenduda kvaliteedile nii kliendi kui ka juhtimise seisukohast.

Aiki Tibar,
TTÜR-i teadur

UUE MAJA LUGU

SAIMA ANDLA

Pärnu Keskraamatukogu direktor

Kahte kappi on ühetassa majas tarvis: leivakappi ja ramatokappi... Iggas majas peaks ramatokappi, iggas koggokonna majas laenoramatokoggo olema. Teadmine on väggi, jõud, tuggevus, ja se tulleb luggemisest.

Johann Voldemar Jannsen, 1870

Viimased kümme aastat olid Pärnu Keskraamatukogule väga põnev aeg, sest otsiti aktiivselt raamatukogu osakondade ühe katuse alla viimise võimalusi. Kaaluti mitme lahenduse vahel: kas laiendada ruume juurdeehitise, ehitada ümber endine teenindusmaja või ehitada uus maja.

Lõpuks otsustati uue hoone kasuks ja 1999. aastal kuulutati välja arhitektuurikonkurss. Ehituse alustamiseni kulus aga veel kaks aastat. Kuna raamatukogu asupaigaks pidi saama endise komtuurilossi maa-ala, tuli lossi täpse asukoha ja tema säilinud osa seisukorra selgitamiseks läbi viia arheoloogilised kaevamised.

22. veebruaril 2002 allkirjastati leping Pärnu Linnavalitsuse ja "Merco Ehituse" vahel. Ehitus sai täishoo sisse märtsis. Nurgakivi pandi tollase peaministri Siim Kallase osalusel maikuu alguses. Uus maja paikneb ülikooli Academia Gustavo-Carolina (1699–1710) asukohas, mistõttu peaks siin olema raamatukogu jaoks hea aura.

Juba 4. oktoobril andsid ehitajad võtmed üle raamatukogutöötajatele. Maja valve alla andes tundsi end peremeestena – esialgu, kahju küll, tühja maja peremeestena. Tagantjärele mõel-

des oli aga päris hea, et puudusid vahendid raamatukogu sisustamiseks ja maja seisis pool aastat tühjana.

Selle aja jooksul selgus puudusi, mis jõuti likvideerida enne maja kasutuselevõttu. Kõige suurem ettevõtmine oli põrandate katmine uue materjaliga, sest algne tsemntpõrand pragunes ning oli seetõttu kole ja raamatukogule sobimatu. Samuti vahetati välja 14 suurt aknaklaasi, mis eri põhjustel aja jooksul pragunesid (pinged, vajumine, praak).

Algselt kavandatud üle 4400 ruutmeetri suurusest raamatukogust on tänaseks järele jäänud 2721 ruutmeetrit üldpinda.

Esimesena otsustati loobuda 400 kohaga konverentsisaalist, sest Pärnu linn on nendega piisavalt varustatud. Kui ehituseks läks, siis määrati kindel rahunumber, millega peab välja tulema. Plaanitu aga ei mahtunud sellesse summasse ning meile jäi kaks võimalust: kas teha veelgi ruumilisi kärpeid ja mahutada end järelejäänud pinnale või öelda

Lugemissaal

Lasteosakonna laenutuslett

ehitamisele ei, jäädes paremaid aegu ootama. Mul on tõesti hea meel, et lähtusime põhimõttest parem varblane pihus kui tuvi katusel. Kui oleksime ehituse edasi lükanud, siis, olen veendunud, tulnuks oodata veel vähemalt 10–15 aastat.

Hakkasime rääkima raamatukogu ehituse kahest etapist, linnavalitsus ja arhitektid allkirjastasidki kokkulepe etapiliseks ehitu-

seks. Esimesest etapist jäid välja kohvik, laste lugemissaal ja muinasjututuba, muusikaosakonna helikindel ruum ja -kabiinid, ruumid ringitööks ja seminari-deks-koolitusteks – kokku natuke vähem kui 1000 ruutmeetrit.

Maja projekteerimist on juhtinud neli linnavalitsust ja igal oli raamatukogust oma nägemus tema vajalikkusest linnarahvale ja külalistele. Kahtlemata on see

kõik jätnud oma jälje.

Kuna maja anti raamatukogule üle tühjana, siis tuli sisekujunduse ja sisustusega meil endal tegelda. Meie raamatukogu autorid ja sisekujundajad on OÜ “Kolm Pluss Üks” arhitektid Markus Kaasik, Kalle Komissarov, Andres Ojari, Mihkel Tüür ja Ilmar Valdur. Nii sobitasimegi noorte meeste nägemuse raamatukogust oma soovidega.

Sisekujunduses on kasutatud kolme värvi: esimene korrus on punane, teine roheline, kolmas sinine. Vastava korruse värviga on sildid, viidad, toolid ja pehme mööbel.

Algul oli suur hirm metallriiulite ees, sest kartsimine, et need jäävad külmaks ja kõledaks. Me ei osanud neid avariitulitena ette kujutada, hoidlariitulitena küll. Kuna riulid on ilma tagaseinata ja valget värvi, siis tegelikult näevad need välja kerged ja õhulised. Samas on väga kerge vastavalt vajadustele riulite vahesid reguleerida. Alumised laudid on 45-kraadise nurga all, mistõttu tekib hea ülevaade seal olevatest raamatutest, ka on nüüd hea järjestada. Siinidel hoidlariitulid on kergesti liigutatavad ja võimaldavad maksimaalselt ära kasu-

Saksa lugemissaal

Muusikaosakond

tada põrandapinda. Kuna metallriiulid on väga libedad, siis on kõik laudid varustatud piirajatega, mis aitavad raamatuid püsti ja omal kohal hoida. Uues majas on üle 650 avariivuli ja 720 hoidlariivulit. Kõik riiulid on valmistanud AS "Jalax", laudad ja letid "Thulema".

Kuna varem oli meie kogu kinnine – vajalik kirjandus tuli leida kataloogi ja raamatukogutöötaja abiga, siis uue maja suur avariivulite hulk teeb lugejatele rõõmu. See on muutnud ka töötajate tööülesandeid. Kes ei ole letis, see nõustab lugejaid ja korrastab avariivuleid.

Uus maja tõi kaasa meie jaoks uue nähtuse – infoleti. Esimesel külastusel tuleb käia läbi infoletist ja registreerida end lugejaks. Esialgu kasutame vanu trükitud lugejapileteid, millele lüüakse infoletis uue maja tempel. See annab õiguse majja siseneda ja trükiseid koju laenata. Järgmiste külastuste puhul tuleb templiga varustatud piletit näidata turvamehele. Ka ei luba turvamees suure koti ja üleriiega lugemissaalidesse.

Kuna meie koosseis ei suurenenud, siis tuleb kõikidel osakondadel (kojulaenus, lugemissaalid, lasteosakond) vastavalt

graafikule töötada infoletis. Esimesed töönädalad olid väga pingelised, sest huvi uue maja vastu on suur. Puhkajatele ja muidu uudistajatele väljastab infolett külustuskaardi, millega pääseb majja, kuid teavikuid koju ei anta.

Kahe kuuga on registreeritud lugejaks umbes 7000 inimest, päevas külastab meid keskmiselt 400 inimest. Paljud suvitajadki on leidnud tee meie juurde.

Raamatukoguhoones võivad edukalt liikuda noored emad lapsevankriga ja puudega inimesed – seda hõlbustavad lift ja kaldtee, on invatualett ja eraldi

interneti kasutamise võimalus.

"Vaata Maailma" kingitud avaliku internetipunkti jaoks neli uut arvutit, mida kasutatakse väga aktiivselt.

Tasuta internetipunkt asub perioodika lugemissaalis ja seda teenindavad lugemissaali töötajad. Esialgu saab aja kinni panna üheks tunniks nädalas.

Internetipunkti tuleb kaheksa arvutikohta. Oma vanad arvutid paneme tööle terminalidena, neli neist internetipunkti, ülejäänud lugejatele otsinguarvutiteks.

Aastatel 2002–2003 on pärnakad saanud rikkamaks kahe kul-

tuuriasutuse – raamatukogu ja kontserdimaja võrra.

Rahvas on mõlemad hästi vastu võtnud ja nad on leidnud kindla koha meie kultuurielus.

Perioodika lugemissaal

Mida tähendab teile erialaajakiri "Raamatukogu"?

TIINA TOHVRE, Eesti Põllumajandusülikooli Raamatukogu juhataja:

Ajakiri "Raamatukogu"? Üks tahe lugemine!

Tore on igast uuest numbrist lugeda, mis tehtud, mis teoksil. Kasulik on lugeda teadus- ja ülikooliraamatukogude värsketest ideedest ja endalegi mõnd kõrva taha panna, jälgida erialaraamatukogude käekäiku, elada kaasa linnaraamatukogude rõõmudele-muredele. Elan ise maal ja seega huvitun, millised probleemid on rahvaraamatukogudel; viimane laps lõpetab kooli, esimene lapselaps läheb – kuidas on lood kooliraamatukogudes?

Ajapikku on kogunenud ajakirja numbreid mu lauanurgale päris palju. Ei saa neid käeulatusest ära ka viia. Vahel oleks vaja üle vaadata mõnd analüüsivat artiklit või kommentaari, uuesti süveneda infopoliitika ja arendustegevuse aspektidesse või uurida ruumikujunduse elemente. Ikka – "Raamatukogu", avita!

Kui paljud teiste elukutsete esindajad saavad kõrvale seada oma erialaajakirja? Mitte paljud.

Aga meil see on, oma ja hea!

GERDA KOIDLA, Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu ase-direktor:

Meil on juba pikka aega, 80 aastat, olemas oma erialaväljaanne, mis sai tänapäevase erialaajakirja sisu ja välimuse kümme aastat tagasi. Seega on enam kui kolmel tuhandel eesti raamatukoguhoidjal suurepärase võimalus oma erialal toimuvaga pidevalt kursis olla.

Minu jaoks on ajakirjas eelisjärjekorras läbilugemist vääriavad teadus- ja ülikooliraamatukogused ja nende tegevust puudutavad kirjutised. Et ajakirjas vastavates valdkondades ikka harivaid ja mõttevahetusi tekitavaid artikleid jätkuks, on paljuski meie endi teha ja siin tunnen vahel süümepiina, et pole olnud küllalt aktiivne oma panuse andmisel.

Leian, et meie ajakiri on juba väga hea ajakiri ning raske on veel midagi uut soovitada. Siiski võiks ajakirja veergudel sõna pakkuda ka näiteks ülikoolide juhtidele nägemuse avaldamiseks (ülikooli)raamatukogu rollist nüüd ja edaspidi. Enam võiks olla käsitletud ka juhtimisprobleeme ja oleks tore, kui aeg-ajalt refereeritaks huvitavamaid artikleid välisajakirjadest, kas või Skandinaavia kolleegidelt.

RIIN OLONEN, Konsortsiumi ELNET tegevdirektor:

Kui mul paluti mõelda ja arutleda selle üle, mida mulle tähendab erialaajakiri "Raamatukogu", siis olin lahkesti nõus, kuid oma arvamust paberile pannes leidsin, et olin nõustunud liiga kergekäeliselt – ülesanne ei osutunudki enam nii lihtsaks.

Kahtlemata on väga oluline juba seegi, et meil selline ajakiri olemas on (ega pika ajaloo erialaajakirju meil väga palju olegi). "Raamatukogu" näol on meil tegemist väljaandega, kus me saame vahendada oma teadmisi ja kogemusi ning kus keegi ei tule ütleva, et meie eriala hõlmavad kirjutised ei ületa uudise künnist. Pigem vastupidi.

Mida aga "Raamatukogu" mulle ikkagi siis tähendab?

Võin kindlalt väita, et ootan iga numbril ilmumist. Ei saa just öelda, et ajakirja kohe kaanest kaaneni läbi loen, kuid suures osas kindlasti. Hea on see, et üritatakse hoida tasakaalus eri tüüpi raamatukogude kajastatust. Viimase aja probleemartiklid on olnud heal tasemel. Väga olen rahul, et ajakirja vahel ilmuvad eriala uudiskirjanduse loetelud ja et need sisaldavad infot ka artiklite kohta.

Mida ma veel ootaksin ühelt erialaajakirjalt?

Ootan rohkem raamatukogude igapäevasemate tegemiste kajastamist (on palju huvitavaid projekte ja uusi teenuseid, mida raamatukogud võiksid ajakirjas tutvustada).

Rohkem võiks ajakirjale kirjutajate hulka haarata üliõpilasi (tehakse huvitavaid uurimistöid, puututakse kokku põnevate teemadega). Samuti võiks kaasata kirjastuste, raamatukaubanduse vms. inimesi (nt. uudiseid raamatumessidelt).

Võiks olla e-teeninduse rubriik, kus tutvustatakse nii meie raamatukogude e-teenindust, koostatavaid ja vahendatavaid andmebaase kui ka internetis leiduvaid temavärvavaid, erialaseid otsikeskkondi jms.

Tähtpäeva puhul soovin aga ajakirjale ja selle tublidele toimetajatele jõudu ja jaksu edaspidigi kastaneid edukalt tulest päästa (mis teha, kui need raamatukoguhoidjad naa tihti hilinema kipuvad).

Ning iseendale truuks jäädes soovin aeg-ajalt ka kiiksuga uudiseid – kõik ei pea siin ilmas surmtõsine olema.

RAAMATU- KOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS

4/2003

Koostanud ENE SAHKAI

RAAMATUKOGUNDUSE ÜLDKÜSIMUSED

331. **Wherry, T. L.** The librarian's guide to intellectual property in the digital age : copyrights, patents, and trademarks. Chicago, 2002. viii, 170 p. Sisaldab bibliogr., reg. TPÜ.

332. Справочник библиотекаря. 2-ое изд., испр. и доп. Санкт-Петербург, 2002. 439 с. (Библиотека). Sisaldab bibliogr. TPÜ.

*

333. **Ericson, A.** A principle in decline // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 36 (2003) no. 2, p. 22-25. ERÜ, RR.

334. **Jelušić, S.** Publishing and librarianship in Central and Eastern Europe : the needs to join forces // Alexandria. Vol. 15 (2003) no. 1, p. 37-47. RR.

335. **Laamanen, I.** Tekijänoikeusdirektiivi puhuttaa Euroopassa // Tietopalvelu. Vsk. 18 (2003) nro 3, s. 20-21. ERÜ, RR, TPÜ, TÜ.

336. **Larsen, R. ; Moum, S.** The amalgamation of the Norwegian archive, library and museum sectors // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 36 (2003) no. 2, p. 4-8. ERÜ, RR.

337. **Luostarinen, J.** Ensuring access to knowledge and culture // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 36 (2003) no. 2, p. 18-21. ERÜ, RR.

338. **Peters, T. A.** Consortia and their discontents // Journal of Academic Librarianship. Vol. 29 (2003) no. 2, p. 111-114. RR, TTÜ.

339. **Schöning-Walter, C.** Die Digitale Bibliothek als Leitidee : Entwicklungslinien in der Fachinformationpolitik in Deutschland // Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie. Jg. 50 (2003) H. 1, S. 4-6, 8-12. RR, TÜ.

340. **Shuler, J. A.** Distance education, copyrights rights, and the new TEACH Act : do core values make a difference? // Journal of Academic Librarianship. Vol. 29 (2003) no. 1, p. 49-51. RR, TTÜ.

341. **Shuler, J. A.** Citizen-centered government : information policy possibilities for the 108th congress // Journal of Academic Librarianship. Vol. 29 (2003) no. 2, p. 107-110. RR, TTÜ.

342. **Weissinger, T.** Competing models of librarianship : do core values make a difference? // Journal of Academic Librarianship. Vol. 29 (2003) no. 1, p. 32-39. RR, TTÜ.

TEATMEKIRJANDUS

343. **Encyclopedia** of information systems. Amsterdam, 2003. 4 kd. TPÜ.

344. **International encyclopedia** of information and library science. 2-nd ed. London etc., 2003. XXXII, 688 p. RR.

RAAMATU JA RAAMATUKOGUNDUSE AJALUGU

345. **Carpenter, K. E.** Government publications and the development of libraries // Alexandria. Vol. 15 (2003) no. 1, p. 49-62. RR.

346. **Harviainen, T.** Kirjoituksen lumoa - 5000 vuotta kirjoituksen historia // Kansalliskirjasto : Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 45 (2003) nro 2, s. 13-15. EAR, RR.

347. **Mäkinen, I.** Unelma kirjastohistoriasta // Bibliophilos. Vsk. 61 (2002) nro 4, s. 22-24. RR.

TEADUSTÖÖ

348. **Marcella, R. ; Baxter, G. ; Moore, N.** Data collection using electronically assisted interviews in a roadshow : a methodological evaluation // Journal of Documentation. Vol. 59 (2003) no. 2, p. 143-167. TTÜ.

RAAMATUKOGUTÜÜBID

349. **Eesti eriala- ja teadusraamatukogud 2002** : [statistikatabelid]. Tallinn, 2003. 16 lk. RR.

350. **Dēlina, G. ; Lāma, K.** National Library of Latvia. Riga, [2000?]. 20 p. Kirjeld. kaane järgi. Tekst lehe ühel küljel. RR.

351. Российская национальная библиотека и отечественная художественная культура : сборник статей и публикаций. Вып. 2. Санкт-Петербург, 2002. 268 с. RR.

*

352. **Ekholm, K.** Kansalliskirjaston uusi suunta // Kansalliskirjasto : Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 45 (2003) nro 1, s. 3-6. EAR, RR.

RAAMATUKOGUHOIDJA. HARIDUS JA TÄIENDUSKOOLITUS

353. **Library Trends**. Vol. 51, no. 2. Teaching and assessing information skills in the twenty first century : a global perspective. Champaign, Ill., 2002. p. 141-261. RR.

354. Ванеев, А. Н. Конфликты в библиотеке : предупреждение и разрешение. Санкт-Петербург, 2002. 118 с. (Библиотечный практикум). Sisaldab bibliogr. TPÜ.

*

355. **Adams, K. E. ; Cassner, M.** Content and design of academic library Web sites for distance learners : an analysis of ARL libraries // J. of Library Administration. Vol. 37 (2002) no. 1/2, p. 3-13. RR.

356. **Adeloye, A.** How to market yourself and your library organization : a solo librarian guide // The Bottom Line : Managing Library Finances. Vol. 16 (2003) no. 1, p. 15-18. TTÜ.

357. **Arnold, J. ; Sias, J. ; Zhang, J.** Bringing the library to the students : using technology to deliver instruction and resources for research // J. of Library Administration. Vol. 37 (2002) no. 1/2, p. 27-37. RR.

358. **Ault, M.** Thinking outside the library : how to develop, implement and promote library services for distance learners // J. of Library Administration. Vol. 37 (2002) no. 1/2, p. 39-48. RR.

359. **Barsun, R.** It's my library, too, isn't it? // J. of Library Administration. Vol. 37 (2002) no. 1/2, 59-82. RR.

360. **Brewerton, A.** The creed of a librarian : a review article // J. of Librarianship and Inform. Sci. Vol. 35 (2003) no. 1, p. 47-55. RR, TTÜ.

361. **Brownlee, D. ; Ebberts, F.** Separate but unequal? : do Web-based services fulfill their promises? // J. of

Library Administration. Vol. 37 (2002) no. 1/2, p. 83-91. RR.

362. **Burke, G. T. ; Germain, A. C.** There's money out there for you : writing personal grants // *College & Research Libraries News*. Vol. 64 (2003) no. 3, p. 155-157, 170. TTÜ.

363. **Cain, M.** The two cultures? Librarians and technologists // *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 29 (2003) no. 3, p. 177-181. RR, TTÜ.

364. **Casey, A. M. ; Grudzien, P. A.** Increasing document delivery to off-campus students through an interdepartmental partnership // *J. of Library Administration*. Vol. 37 (2002) no. 1/2, p. 137-161. RR.

365. **Church, G. M.** In the eye of the beholder : how librarians have been viewed over time // *The Reference Librarian* (2002) no. 78, p. 5-24. RR.

366. **Cother, C. ; Parnell, S.** Quality assurance and models of service in an environment of change // *J. of Library Administration*. Vol. 37 (2002) no. 1/2, p. 189-206. RR.

367. **Dew, S. H.** Documenting priorities, progress, and potential : planning library services for distance education // *J. of Library Administration*. Vol. 37 (2002) no. 1/2, p. 217-242. RR.

368. **Dickinson, T. E.** Looking at the male librarian stereotype // *The Reference Librarian* (2002) no. 78, p. 97-110. RR.

369. **Fagan, J.** Students' perceptions of academic librarian // *The Reference Librarian* (2002) no. 78, p. 131-148. RR.

370. **Highsmith, D.** The long, strange trip of Barbara Gordon : images of librarians in comic books // *The Reference Librarian* (2002) no. 78, p. 61-83. RR.

371. **Jannert, H.** Studies librarian : in the service of adult education // *Scand. Publ. Libr. Quart.* Vol. 36 (2003) no. 1, p. 12-13. ERÜ, RR.

372. **Kämäräinen, J. ; Saarti, J.** KITSIMU - kirjastojärjestelmän mallintaminen ja ehdotus sen pedagogiseksi sovellukseksi // *Informaatiotutkimus*. Vsk. 22 (2003) nro 1, s. 25-30. RR, TTÜ.

373. **Liestman, D.** Looking back to the future : turn of the last century librarians look ahead to the twentieth century // *The Reference Librarian* (2002) no. 78, p. 25-46. RR.

374. **Love, J. B.** The enhanced and changing role of the specialist librarian : survey of education libraries // *The Reference Librarian* (2002) no. 78, p. 149-165. RR.

375. **Mosley, P. A.** Shedding the stereotypes : librarians in the 21st century // *The Reference Librarian* (2002) no. 78, p. 167-176. RR.

376. **Posner, B.** Know-it-all librarians // *The Reference Librarian* (2002) no. 78, p. 111-129. RR.

377. **Riddle, J. S.** Where's the library in service learning? : models for engaged library instruction // *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 29 (2003) no. 2, p. 71-81. RR, TTÜ.

378. **Talja, S.** Tietotekniikan omaksumisen sosiaaliset ja kulttuuriset käytännöt yliopistoyhteisössä // *Informaatiotutkimus*. Vsk. 22 (2003) nro 1, s. 2-14. RR, TTÜ.

379. **Williamson, J.** Jungian/Myers-Briggs personality types of librarians in films // *The Reference Librarian* (2002) no. 78, p. 47-59. RR.

380. **Yontz, E.** Librarians in children's literature, 1909-2000 // *The Reference Librarian* (2002) no. 78, p. 85-96. RR.

RAAMATUKOGU TÖÖKORRALDUS

381. **Advances** in library administration and organization. Vol. 20. Amsterdam [etc.], 2003. X, 303 p. (Sisaldab

reg., bibliogr. art. lõpus). RR.

382. **Ball, D.** A weighted decision for outsourcing library services // *The Bottom Line : Managing Library Finances*. Vol. 16 (2003) no. 1, p. 25-30. TTÜ.

383. **Cook, C. a. o.** LibQual+™ : preliminary results from 2002 // *Performance Measurement and Metrics*. Vol. 4 (2003) no. 1, p. 38-47. RR.

384. **Duy, J. ; Vaughan, L.** Usage data for electronic resources : a comparison between locally collected and vendor-provided statistics // *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 29 (2003) no. 1, p. 16-22. RR, TTÜ.

385. **Hazard, B. L.** Online fundraising at ARL libraries // *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 29 (2003) no. 1, p. 8-15. RR, TTÜ.

386. **Høivik, T.** Why do you ask? Reference statistics for library planning // *Performance Measurement and Metrics*. Vol. 4 (2003) no. 1, p. 28-37. RR.

387. **Howze, P. C.** Collegiality, collegial management, and academic libraries // *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 29 (2003) no. 1, p. 40-43. RR, TTÜ.

388. **Mitchell, V.** Implementing the first library management system at Merthyr Tydfil Public Libraries : an overview and impact staff // *Program : electronic library and information systems*. Vol. 37 (2003) no. 2, p. 103-108. RR.

389. **Poll, R.** Measuring impact and outcome of libraries // *Performance Measurement and Metrics*. Vol. 4 (2003) no. 1, p. 5-12. RR.

390. **Saunders, E. S.** Cost efficiency in ARL academic libraries // *The Bottom Line : Managing Library Finances*. Vol. 16 (2003) no. 1, p. 5-14. TTÜ.

391. **Sumison, J. ; Hawkins, M. ; Morris, A.** Estimating the economic value of library benefits // *Performance Measurement and Metrics*. Vol. 4 (2003) no. 1, p. 13-27. RR.

STANDARDIMINE

392. **Krause, J. ; Schwänzl, R.** Normierung und Standardisierung in sich verändernden Kontexten : Beispiel Virtuelle Fachbibliotheken // *Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie*. Jg. 50 (2003) H. 1, S. 19-28. RR, TŪ.

KOMPLEKTEERIMINE

393. **Atkins, S. S. ; Weible, C. L.** Needless in a haystack : using interlibrary loan data to identify materials missing from a library's collection // *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*. Vol. 27 (2003) no. 2, p. 187-202. RR, TŪ.

394. **Breaux, A.-M.** Some thoughts on the OhioLINK road show : what's in it for small OhioLINK libraries // *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*. Vol. 27 (2003) no. 2, p. 183-186. RR, TŪ.

395. **Gammon, J. A. ; Zeoli, M.** The OhioLINK-YBP road shows : a partnership for vendor/library collaboration // *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*. Vol. 27 (2003) no. 2, p. 139-145. RR, TŪ.

396. **Greever, K. E.** Nuts and bolts : acquisitions and cataloging at Kenyon // *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*. Vol. 27 (2003) no. 2, p. 147-154. RR, TŪ.

397. **Langendorfer, J. M. ; Hurst, M. L.** Comparison shopping : purchasing continuations as standing orders or on approval // *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*. Vol. 27 (2003) no. 2, p. 169-172. RR, TŪ.

398. **Lee, H.-L.** Collection development as a social process // *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 29 (2003) no. 1, p. 23-31. RR, TTÜ.

399. **Ward, S. M. ; Wray, T. ; Debus-López.** Collection development based on patron requests : collaboration between interlibrary loan and acquisitions // *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*. Vol. 27 (2003) no. 2, p. 203-213. RR, TÕ.

KIRJELDAMINE

400. **Lubetzky, S.** Seymour Lubetzky : writings on the classical art of cataloging. Englewood, Colo., 2001. xxi, 443 p. Sisaldab bibliogr., reg. RR.

401. **Smiraglia, R. P.** The nature of "a work" : implications for the organization of knowledge. Lanham Md, 2001. xviii, 182 p. Sisaldab reg. RR.

402. **Blake, V. L.** Forging the Anglo-American Cataloging Alliance : descriptive cataloging, 1830-1908 // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 35 (2002) no. 1/2, p. 3-22. RR.

403. **Carpenter, M.** The original 73 rules of the British Museum : a preliminary analysis // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 35 (2002) no. 1/2, p. 23-36. RR.

404. **Croissant, C. R.** RAK or AACR2? : the current discussion in Germany on cataloging codes // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 35 (2002) no. 1/2, p. 173-187. RR.

405. **Popst, H.** The development of descriptive cataloging in Germany // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 35 (2002) no. 1/2, p. 155-172. RR.

406. **Rijk Spanhoff, E. de.** Principal issues : catalog paradigms, old and new // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 35 (2002) no. 1/2, p. 37-59. RR.

407. **Robinson, B. ; Johnstson, P.** Collection-level description : friend or foe : an overview of the use of collection-level description libraries and related institutions // *Alexandria*. Vol. 15 (2003) no. 1, p. 7-21. RR.

408. **Urbanik, E.** Sheet music cataloging for non-specialist : the Templeton Collection of Mississippi State University // *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*. Vol. 27 (2003) no. 2, p. 249-259. RR, TÕ.

409. **Wilhoit, K. H.** Vendor provided technical services : cataloging using OCLC PromptCat at Wright State University // *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*. Vol. 27 (2003) no. 2, p. 165-167. RR, TÕ.

LIIGITAMINE

410. **Rowley, J.** Organizing knowledge : an introduction to managing access to information. 3rd ed. Aldershot, 2000. xx, 404 p. TPÕ.

411. Блюменау, Д. И. Информационный анализ/синтез для формирования вторичного потока документов : учебно-практическое пособие. Санкт-Петербург, 2002. 235 с. (Специалист). Sisaldab bibliogr. TPÕ.

KATALOOGID

412. **Oberhauser, O. C.** Card-image public access catalogues (CIPACs) : an international survey // *Program : electronic library and information systems*. Vol. 37 (2003) no. 2, p. 73-84. RR.

KOGUD

413. **Ahtola, A. A. ; Juutistenaho, R.** Kokoelmien vahvuudet esiin - evaluointimenetelmät vertailltavina Tampereen ja Oulun yliopiston kirjastoissa // *Signum*.

Vsk. 36 (2003) nro 3, s. 48-52. EAR, RR, TTÕ, TÕ.

414. **Bevis, M. D. ; Graham, J.-B.** The evolution of an integrated electronic journals collection // *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 29 (2003) no. 2, 115-119. RR, TTÕ.

415. **Mäkinen, I.** Kansalliskirjastoajatuksen vaiheita : kansalliskirjallisuuden kokoelmasta informatiojärjestelmän solmukohdaksi // *Kansalliskirjasto : Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti*. Vsk. 45 (2003) nro 1, s. 7-11. EAR, RR.

KOGUDE HOID

416. Книги и книжные собрания : история и судьбы - тезисы и доклады научной конференции. Санкт-Петербург, 2003. 83 с. RR.

417. **Adamo, M. ; Magaouda, G.** Susceptibility of printed paper to attack of chewing insects after gamma irradiation and ageing // *Restaurator*. Vol. 24 (2003) no. 2, p. 95-105. Kokkuvõte prantsuse, saksa k. RR.

418. **Basta, A. H.** The role of chitosan in improving the ageing resistance of rosin sized paper // *Restaurator*. Vol. 24 (2003) no. 2, p. 106-117. Kokkuvõte prantsuse, saksa k. RR.

419. **Bukovský, V. ; Trnková.** The influence of secondary chromophores on the light induced oxidation of paper : part II : the influence of light on groundwood paper // *Restaurator : International Journal for the Preservation of Library and Archival Material*. Vol. 24 (2003) no. 2, p. 118-132. Kokkuvõte prantsuse ja saksa k. RR.

420. **Havermans, J. ; Aziz, H. A. ; Scholten, H.** Non destructive detection of iron-gall inks by means of multi-spectral imaging : part II : Application on original objects affected with iron-gall-ink corrosion // *Restaurator : International Journal for the Preservation of Library and Archival Material*. Vol. 24 (2003) no. 2, p. 88-94. Kokkuvõte prantsuse ja saksa k. RR.

421. **Kennedy, C. J. ; Wess, T. J.** The structure of collagen within parchment - a review // *Restaurator*. Vol. 24 (2003) no. 2, p. 61-80. Kokkuvõte prantsuse, saksa k. RR.

422. **Kobiakova, V. I. ; Dobrusina, S. A.** The behaviour of paper treated in a carbon dioxide modified atmosphere // *Restaurator*. Vol. 24 (2003) no. 2, p. 81-87. Kokkuvõte prantsuse, saksa k. RR.

LUGEJATEENINDUS

423. **Pantry, S. ; Griffiths, P.** Developing a successful service plan. London, 2000. x, 98 p. (The successful LIS professional). Sisaldab bibliogr., reg. TPÕ.

424. Библиотечное обслуживание на рубеже XXI века : проблемы и перспективы : материалы научно практической конференции. Санкт-Петербург, 2002. RR.

425. **Daugaard, V. ; Krag, S. D.** Net librarian.dk. A joint project // *Scand. Publ. Libr. Quart.* Vol. 36 (2003) no. 1, p. 8-11. ERÕ, RR.

426. **Eik, S.** Hi, what can I do for you? // *Scand. Publ. Libr. Quart.* Vol. 36 (2003) no. 1, p. 4-7. ERÕ, RR.

427. **Kuusinen, I.** Benchmarking tehosta asiakaspalvelua // *Signum*. Vsk. 36 (2003) nro 3, s. 59-61. EAR, RR, TTÕ, TÕ.

428. **Martensen, A. ; Grønholdt, L.** Improving library users' perceived quality, satisfaction and loyalty : an integrated measurement and management system // *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 29 (2003) no. 3, p. 140-147. RR, TTÕ.

429. **McGrath, M.** Interlending and document supply : a review of recent literature - XLIV // *Interlending & Document Supply*. Vol. 31 (2003) no. 1, p. 35-41. TTÜ.

430. **Rissanen, K.** Kohtaako tiedonhaun opetus opiskelija? // *Signum*. Vsk. 36 (2003) nro 2, s. 31-35. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

431. **Ruovari, A.** E-kirjoja tarvitaan // *Signum*. Vsk. 36 (2003) nro 2, s. 26-29. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

432. **Smith, E. T.** Changes in faculty reading behaviors : the impact of electronic journals on the University of Georgia // *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 29 (2003) no. 3, p. 162-168. RR, TTÜ.

433. **Viiri, M.** Asiakaskyselyihin usia malleja // *Signum*. Vsk. 36 (2003) nro 3, s. 57-58. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

434. **Warner, D. A.** Programmatic assessment : turning process into practice by teaching for learning // *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 29 (2003) no. 3, p. 169-176. RR, TTÜ.

435. **Watkins, J.** Changes in UK copyright law : implications for document delivery // *Interlending & Document Supply*. Vol. 31 (2003) no. 1, p. 21-24. TTÜ.

436. **Whitmire, E.** Cultural diversity and undergraduates' academic library use // *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 29 (2003) no. 3, p. 148-161. RR, TTÜ.

LUGEMINE

437. Чтение в библиотеках России : информационное издание вып. 3 : отечественная литература в чтении россиян. Санкт-Петербург, 2002. 87 с. RR.

438. **Cole, J. Y.** Promoting books and reading : nationally, internationally, and in the states // *Library of Congress Information Bulletin*. Vol. 62 (2003) no. p. 9-13. RR.

BIBLIOGRAAFIA- JA INFOTÖÖ

439. **Abell, A. ; Oxbrow, N.** Competing with knowledge : the information professional in the knowledge management age. London, 2001. xii, 275 p. Sisaldab bibliogr., reg. TPÜ.

440. **Implementing** digital reference services : setting standards and making it real. London, 2003. xvi, 232 p. Sisaldab bibliogr., reg. TPÜ.

441. **Диомидова, Г. Н.** Библиографоведение : учебник для средних профессиональных учебных заведений. Санкт-Петербург, 2002. 286, [1] с. (Библиотека). Sisaldab bibliogr. TPÜ.

442. Ретроспективная национальная библиография Российской Федерации : программа развития. Положение. Санкт-Петербург, 2002. 52 с. RR.

443. **Björk, B.-C.** Open Access - vapa pääsy tieteesliisiin julkaisuihin // *Kansalliskirjasto : Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti*. Vsk. 45 (2003) nro 2, s. 3-7. EAR, RR.

444. **Courtney, N.** Unaffiliated users' access to academic libraries : a survey // *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 29 (2003) no. 1, p. 3-7. RR, TTÜ.

445. **Frawley, R.** ELFNI (Electronic Libraries for Northern Ireland project) : an overview // *Program : electronic library and information systems*. Vol. 37 (2003) no. 2, p. 94-102. RR.

446. **Rosemann, U.** Die Arbeitsgruppe der Informationsverbände und die Virtuellen Fachbibliotheken : Beginn einer wunderbaren Zusammenarbeit?! // *Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie*. Jg. 50 (2003) H. 1, S. 13-18. RR, TÜ.

447. **Saarti, J.** Laatuajärjestelmistä toimintajärjestelmiin - Kuopion yliopiston informaatiopalveluiden laatuajo nojaa EFQM-malliin // *Signum*. Vsk. 36 (2003) nro 3, s. 42-47. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

448. **Shorpsire, S.** Beyond the design and evaluation of library Web sites : an analysis and four case studies // *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 29 (2003) no. 2, 95-101. RR, TTÜ.

449. **Thelwall, M.** Can Google's PageRank be used find the most important academic Web pages? // *Journal of Documentation*. Vol. 59 (2003) no. 2, p. 205-217. TTÜ.

INFOTEADUS

450. **Informational** societies : understanding the third industrial revolution. Tampere, 2001. 284 p. Sisaldab bibliogr. RR.

451. **Burke, M. E.** Philosophical and theoretical perspectives of organisational structures as information processing systems // *Journal of Documentation*. Vol. 59 (2003) no. 2, p. 131-142. TTÜ.

452. **Huotari, M.-L. ; Savolainen, R.** Tietohallintoa vai tietojohdamista? Tutkimusalan identiteettia etsimässä // *Informaatiotutkimus*. Vsk. 22 (2003) nro 1, s. 15-24. RR, TTÜ.

453. **McNicol, S.** LIS : the interdisciplinary research landscape // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* Vol. 35 (2003) no. 1, p. 23-30. RR, TTÜ.

454. **Shenton, A. ; Dixon, P.** Models of young people's information seeking // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* Vol. 35 (2003) no. 1, p. 5-22. RR, TTÜ.

AUTOMATISEERIMINE JA INFOTEHNOLOOGIA

455. **Cassidy, A.** A practical guide to information systems strategic planning. Boca Raton, 1998. xvi, 282 p. Sisaldab reg. TPÜ.

456. **Cassidy, A. ; Guggenberger, K.** A practical guide to information systems process improvement. Boca Raton, 2000. xvi, 269 p. Sisaldab reg. TPÜ.

457. **Castells, M.** The internet galaxy : reflections on the internet, business, and society. Oxford, 2002. xii, 292 p. Sisaldab bibliogr., reg. TPÜ.

458. **Developing** web information systems : from strategy to implementation. Oxford [etc.], 2002. xiv, 274 p. (Butterworth-Heinemann information systems series). Sisaldab bibliogr., reg. TPÜ.

459. **Digimaan** kartta : puheenvuoroja digitaalisen tietohuoltoon. Helsinki, 2002. 175 s. Sisaldab bibliogr. RR.

460. **Holtznider, B. ; Brian, D. J.** IT manager's handbook : getting your new job done done. San Francisco [etc.], 2001. xxx, 337 p. Sisaldab bibliogr., reg. RR, TPÜ.

461. **Kizza, J. M.** Ethical and social issues in the information age. 2nd ed. New York, 2003. xxiv, 374 p. (Text in computer science). Sisaldab bibliogr., reg. TPÜ.

462. **Norlin, E. ; Winters, CM.** Usability testing for library web sites : a hands-on guide. Chicago, 2002. x, 69 p. Sisaldab bibliogr., reg. TPÜ.

463. **Quandt, R. E.** The changing landscape in Eastern Europe : a personal perspective on philanthropy and technology transfer. Oxford, 2002. xviii, 469 p. (Europe in transition). Sisaldab bibliogr., reg. RR.

464. **Visual** interfaces to digital libraries. Berlin, 2002. x, 233 p. (Lecture notes in computer science ; 2539). Sisaldab bibliogr. TPÜ.

465. **Witten, I. H. ; Bainbridge, D.** How to build a digital library. San Francisco, CA, 2003. XX, 518 p. (The Morgan Kaufmann series in multimedia information systems). Sisaldab bibliogr., reg. RR.

466. **Колин, К. К.** Социальная информатика : учебное пособие для высшей школы. Москва, 2003. 426, [1] с. (Gaudeamus). Sisaldab bibliogr. TPÜ.

EESTI RAHVA-, ERIALA- JA TEADUSRAAMATUKOGUD 2002. AASTAL

	Rk-de arv	Teeniduspunktide arv	RAAMATUKOGU TÖÖTAJAD											
			Raamatukoguhoidjaid											
			Kokku ametis 31.12.	Ametis 31.12	% töötajatest	Hariduse järgi								
						Ülikooliharidus			Rakenduskõrgharidus			Keskharidus		
						Kokku	R-kogundus haridus		Kokku	R-kogundus haridus		Kokku	R-kogundus haridus	
Kokku	%rk-hoidjatest	Kokku	%rk-hoidjatest	Kokku	%rk-hoidjatest									
Rahvaraamatukogud														
1. Tallinn	24	25	182	133	73,1	92	71	53,4	9	9	6,8	32	12	9,0
2. Kohtla-Järve	10	11	88	65	73,9	19	12	18,5	1	1	1,5	43	21	32,3
3. Narva	4	4	71	52	73,2	25	20	38,5	0	0	0,0	27	22	42,3
4. Pärnu	6	10	53	41	77,4	24	16	39,0	3	3	7,3	14	12	29,3
5. Sillamäe	2	3	27	20	74,1	15	6	30,0	0	0	0,0	5	4	20,0
6. Tartu	6	20	116	97	83,6	53	29	29,9	13	12	12,4	31	13	13,4
7. Harjumaa	62	69	156	118	75,6	50	29	24,6	4	2	1,7	62	22	18,6
8. Hiiumaa	8	10	24	21	87,5	6	5	23,8	1	1	4,8	13	5	23,8
9. Ida-Virumaa	35	38	80	56	70,0	14	11	19,6	2	2	3,6	40	18	32,1
10. Jõgevamaa	31	33	63	57	90,5	16	10	17,5	5	5	8,8	36	22	38,6
11. Järvamaa	35	42	77	65	84,4	20	14	21,5	4	4	6,2	41	15	23,1
12. Läänemaa	23	29	53	46	86,8	19	9	19,6	1	1	2,2	26	6	13,0
13. Lääne-Virumaa	35	49	98	85	86,7	26	20	30,6	3	3	3,5	56	32	37,6
14. Põlvamaa	34	41	65	55	84,6	10	4	7,3	3	3	5,5	41	17	30,9
15. Pärnumaa	43	53	63	58	92,1	17	17	29,3	0	0	0,0	40	26	44,8
16. Raplamaa	34	36	73	63	86,3	19	14	22,2	2	2	3,2	41	18	28,6
17. Saaremaa	31	32	57	56	98,2	17	11	19,6	0	0	0,0	39	19	33,9
18. Tartumaa	50	55	80	64	80,0	19	9	14,1	3	2	3,1	40	19	29,7
19. Valgamaa	25	28	53	43	81,1	7	2	4,7	2	2	4,7	34	15	34,9
20. Viljandimaa	43	47	100	79	79,0	23	17	21,5	15	15	19,0	41	25	31,6
21. Võrumaa	35	52	73	68	93,2	18	12	17,6	8	8	11,8	41	16	23,5
Rahvaraamatukogud kokku	576	687	1652	1342		509	338		79	75		743	359	
Rahvaraamatukogude keskmine		1,2	2,9	2,3	81,2	0,9	0,6	25,2	0,1	0,1	5,6	1,3	0,6	26,8
Eriala- ja teadusraamatukogud														
Rahvusraamatukogu	1	1	460	381	82,8	319	177	46,5	3	3	0,8	59	59	15,5
* Universaalraamatukogud	2	2	181	155	85,6	122	59	38,1	12	3	1,9	21	0	0,0
** Ülikooliraamatukogud	6	19	417	346	83,0	238	84	24,3	9	9	2,6	99	11	3,2
Muud kõrgkooliraamatukogud	14	15	39	38	97,4	27	21	55,3	5	3	7,9	6	2	5,3
Teaduslikud erialaraamatukogud	0	0	0	0	0,0	0	0	0,0	0	0	0,0	0	0	0,0
Muud erialaraamatukogud	60	61	145	125	86,2	89	48	38,4	8	5	4,0	26	6	4,8
Eriala- ja teadusraamatukogud kokku	83	98	1242	1045		795	389		37	23		211	78	
Eriala- ja teadusraamatukogude keskmine		1,2	15,0	12,6	84,1	9,6	4,7	37,2	0,4	0,3	2,2	2,5	0,9	7,5
Eesti rahva-, eriala- ja teadusrk-d kokku	659	785	2894	2387		1304	727		116	98		954	437	
Eesti rahva-, eriala- ja teadusrk-de keskmine		1,2	4,4	3,6	82,5	2,0	1,1	30,5	0,2	0,1	4,1	1,4	0,7	18,3

* - EAR, KMAR

** - TÜR, TTÜR, TPÜR, EPÜR, EMAR, EKAR

EESTI RAHVA-, ERIALA- JA TEADUSRAAMATUKOGUD 2002. AASTAL

	RAAMATUKOGU KASUTAMINE			TEAVIKUD Kokku	aasta lõpul Raamatud	
	Registree- ritud lugejaid	Külastusi	Laenutusi		Kokku	%teavikutest
Rahvaraamatukogud						
1. Tallinn	84675	1056762	2036290	1066824	1052368	98,6
2. Kohtla-Järve	17098	223515	521295	440328	429449	97,5
3. Narva	24586	300320	616374	430975	422407	98,0
4. Pärnu	20559	216224	427028	410701	403717	98,3
5. Sillamäe	6421	95254	193268	133841	132761	99,2
6. Tartu	36256	557885	1111666	879011	835780	95,1
7. Harjumaa	34474	509334	1146304	947202	928279	98,0
8. Hiiumaa	4477	87767	145488	106252	104570	98,4
9. Ida-Virumaa	15152	202359	475414	541826	534043	98,6
10. Jõgevamaa	16337	320904	585547	464038	455738	98,2
11. Järvamaa	15976	305185	548958	507487	500062	98,5
12. Läänemaa	11747	191279	283556	373041	364726	97,8
13. Lääne-Virumaa	25539	436400	865827	662171	647071	97,7
14. Põlvamaa	14733	263044	447008	480452	468340	97,5
15. Pärnumaa	16103	223767	537972	537491	532416	99,1
16. Raplamaa	14993	239173	428534	454515	448149	98,6
17. Saaremaa	16054	231696	450463	372499	365387	98,2
18. Tartumaa	16366	236471	516693	686962	677880	98,7
19. Valgamaa	13544	258276	499080	380625	372717	97,9
20. Viljandimaa	25072	374549	713903	700951	692827	98,8
21. Võrumaa	18115	291049	584012	584527	572202	97,9
Rahvaraamatukogud kokku	448277	6621213	13134680	11161719	10941339	
Rahvaraamatukogude keskmine	778,3	11495,2	22803,3	19378,0	18995,4	98,0
Eriala- ja teadusraamatukogud						
Rahvusraamatukogu	45911	275089	262217	3182871	2024694	63,6
* Universaalraamatukogud	22087	79407	509154	3049280	2523819	82,8
** Ülikooliraamatukogud	59586	1063237	1064465	5235689	3937159	75,2
Muud kõrgkooliraamatukogud	11687	258348	248450	381371	351091	92,1
*** Teaduslikud erialark-d	0	0	0	0	0	0,0
Muud erialaraamatukogud	23086	169600	595895	48755540	1481105	3,0
Eriala- ja teadusrk-d kokku	162357	1845681	2680181	60604751	10317868	
Eriala- ja teadusrk-de keskmine	1956,1	22237,1	32291,3	730177,7	124311,7	17,0
Eesti rahva-, eriala- ja teadusrk-d kokku	610634	8466894	15814861	71766470	21259207	
Eesti rahva-, eriala- ja teadusrk-de keskmine	926,6	12848,1	23998,3	108902,1	32259,8	29,6

EESTI ERIALA- JA TEADUSRAAMATUKOGUD 2002. AASTAL

	RK-de arv	Teavikud 1. 01.2003 lugejaid	Registreeritud lugejaid	Laenutusi	Külastusi	Raamatukogu- hoidjaid
1. Rahvusraamatukogu	1	3182871	45911	262217	275089	381
* 2. Universaalraamatukogud	2	3049280	22087	509154	79407	155
** 3. Ülikooliraamatukogud	6	5235689	59586	1064465	1063237	346
4. Muud kõrgkoolirk-d	14	381371	11687	248450	258348	38
5. Erialararaamatukogud kokku	60	48755540	23086	595895	169600	125
5.1 Teadus- ja arendusametuste rk-d	18	352137	4514	154878	53014	19
5.2 Kultuuriasutuste rk-d	14	275912	1389	14559	9216	16
5.2.1 Teatrite rk-d	1	8942	162	730	1670	1
5.2.2 Muuseumide rk-d	13	266970	1227	13829	7546	15
5.3 Meditsiini- ja tervishoiuasutuste rk-d	7	275905	4587	119333	41845	16
5.4 Tootmisettevõtete rk-d	7	156732	2688	43474	21742	6
5.5 Riigiasutuste raamatukogud	10	47050213	1888	172116	12780	29
5.6 Eesti Hoiuraamatukogu	1	449843	19	163	38	17
5.7. Eesti Lastekirj. Teabekeskus	1	43682	2804	50852	25835	15
5.8 Muud rk-d	2	151116	5197	40520	5130	7
Eesti eriala- ja teadusraamatukogud kokku	83	60604751	162357	2680181	1845681	1045

* – EAR, KMAR; ** – TÜR, TTÜR, TPÜR, EPÜR, EMAR, TKÜR
2002. a. tüpoloogia muutus. Senised teaduslikud erialaraamatukogud ELTK, EMR, EPR, ESR on erialaraamatukogud. Andmed ei ole täielikud, sest 8 eriala- ja teadusraamatukogu lugejad, külastused ja laenutused esitati puudulikult.

KREUTZWALDI RAAMATUKOGU JUTUSTAB

AIMI HOLLO

Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi juhataja

Kreutzwald ja tema raamatukogu

Isiklik raamatukogu võib selle omanikust nii mõndagi rääkida. Fr. R. Kreutzwaldi raamatute valik annab tunnistust tema mitmekesisest huvidest ja töekspidamistest. Need raamatud on pakunud talle lugemiselamusi ning toetanud meie rahvusliku kirjanuse sündi ja arengut.

Kreutzwald oli üks esimesi eestlasi, kes juba 1861. aastal kutsus üles avalikke **raamatutekogusid** (*Bibliotheken*) asutama, nähes nende olulist osa rahva harimisel, sest "...raamatutekogud on koolide kõrval kõige mõnusamad tiivad, mille peal mitme vaimud lendama õpivad".

Doktor Kreutzwaldi kodumaja uksest Võrus astusid sisse mitte üksi arstiabi vajajad ja haiged, vaid ka tema suure isikliku raamatukogu kasutajad. "Kõigepealt olid need Krümmeri (hiljem Hoerschelmanni) õppeasutuse õpetajad, kes siin sageli sisse ja välja käisid, sest Kreutzwald kui suure eruditsiooniga, mitmekülsete vaimsete huvidega tagasihoidlik ja armastusväärne inimene paelus kõiki, kellel temaga oli lähemaid kokkupuuteid. Tema lemmikharrastuseks oli kõigepealt ta raamatukogu, mis talle aastas rohkem maksma läks kui sõiduhobune, ja seetõttu leidis seal alati kõige uuemat ja paremat." Nii meenutab Kreutzwaldi eluloos Võru aastaid tema väimees Tartu kooliõpetaja Gustav Blumberg (*Dr. Reinhold Friedrich Kreutzwald's Leben, Verh. GEG, XXI, H. 1, 1904*).

Pisiasjadeski täpsust ja korda nõudev Kreutzwald ise kirjeldab oma suhteid raamatutega nõnda:

"Minu raamatud on kolmes ise toas, ja tarvitatud teost jälle endisele kohale tagasi panna – see tuleb mulle harva meelde; harilikult viskan ma selle lähemasse tühja kohta või veel sagedamini jätan selle kuskile lamama, kuni sellesse segadusse teatud korda looja teenija tuba koristades, kui kõik toolid ja lauad juba täis on, ühe osa ära tassib, et neid kuhugi kappi paigutada. See husaari-majapidamine on minu külgesündinud loomus, seda ei saa ma enam endalt ära harjutada" (Kreutzwald W. Schultzile Võrus,

16. aprillil 1857).

Ka praegu on memoriaalmuuseumis raamatud paigutatud nende tema sõnade kohaselt kolme tuppa: saali, arstikabinetti ja kirjatöötuppa.

Mis on aga Kreutzwaldi suurest isiklikust raamatukogust muuseumi jõudnud?

Kahjuks ainult 220 saksakeelset raamatut, mis kõik mahuvad tema saalis asuvasse raamatukappi. Mida Kreutzwald ise nendest raamatutest on lugenud ja hinnanud? Küllap ikka saksa klassikuid, kes on Kreutzwaldi

Muuseumi on jõudnud ainult 220 raamatut, mis mahuvad ära saalis asuvasse raamatukappi.

juba koolipõlves mõjutanud ja hiljem tema enda mugandustena jõudnud ka eesti kirjandusse: Schiller ja Goethe. "...need on Saksamaa laulikutetaeva kõige heledamad tähed, kelle hiilgust aastad ega aastasad ei jõua kustutada" (Kreutzwald 1861). Kõige arvukamalt leidub Chr. M. Wielandi (36 köidet), aga ka H. Heine kogutud teoste väljaanne on esinduslik (18 köidet). Saksa kirjandust esindavad oma teostega veel G. E. Lessing, Fr. G. Klopstock, N. Lenau, L. Uhland, J. K. A. Musäus (*Volksmärchen der Deutschen*), G. A. Bürger, F. Freiligrath, W. Hauff, E. Schulze, M. A. Thümmel. Tõlgituna saksa keelde on Kreutzwaldi lugemislauale jõudnud ka Homeros (*Odysee*), L. G. Ariosto (*Rassender Roland*), Torquato Tasso, Ossian, E. Tegnér (*Die Frithjofs Sage* ja *Nachtmahlskinder*), Cervantes (*Don Quijote*), Sterne, Goldsmith. Leidub ka vaimulikku kirjandust (*Vollständiges Bibelwerk*), loodusteaduslikke väljaandeid (A. Humboldt *Ansichten der Natur, mit wissenschaftlichen Erläuterungen*), entsüklopeediaid (*Allgemeine deutsche Realencyklopedie für die gebildeten Stände I–XV*, Leipzig 1843–1848), sõnaraamat (Pawłowski, Iwan *Vollständiges Russisch-Deutsches Wörterbuch I–II*", Riga 1859).

Suur osa nendest autoritest kajastub ka Kreutzwaldi enda loomingus (tõlgetes ja mugandustes) või mahukas kirjavehetuses. Kahjuks pole võimalik esitada kogu 220 raamatu nimekirja, mis annaks täieliku ülevaate säilinust ehk teisisõnu – ka järeltulijate poolt hinnatud ja säilitamisväärseks peetud raamatutest.

Raamatute teekond muuseumi

Kui Kreutzwald 1877. aastal siirdus Tartusse tütre ja väimehe juurde elama ning Võru kodu tuli maha jätta, oli ta sunnitud loobuma paljudest raamatutest. Arvatavasti osa raamatuid müüdi, aga kingiti ka sõpradele ja naabritele, kellega siin kõrvuti oli elatud nelikümmend neli aastat. Tartusse kaasa võetud raamatud

Kreutzwaldi raamatukapp

jõudsid lõpuks pärandina tütre-tütrel Alice Blumbergi kätte.

1923. aastal asutatud Kreutzwaldi Mälestuse Jäädvustamise Selts hakkas koguma Kreutzwaldi tulevase muuseumi tarvis kõike tema elu ja loominguga seonduvat, sealhulgas ka raamatuid. 1929. aasta lõpul on Alice Blumberg rahapuuduse tõttu nõustunud müüma Kreutzwaldile kuulunud raamatuid. Ta soovib 200–250 köite eest saada 250 krooni. Nimekirjas on ka Kreutzwaldi kauaaegse sõbra, keisri ihuarsti doktor Philipp J. Karelli pühendusega kaunis nahkköites Piibel. Selle raamatu hinnaks on müüja määranud 100 krooni ja Kreutzwaldi autogrammiga *Das Nibelungenlied* (1815), mida esialgu ei soovitud müüa.

KMJ Seltsi esindaja Tallinnas (Helju Ennemuist) püüab võimalikult täpselt välja selgitada, mis nendest raamatutest tegelikult on kuulunud Kreutzwaldile. Kõige kindlamaks tõendiks peetakse raamatus olevat autogrammi, autograafi või märgist. Kahjuks ei olnud Kreutzwaldil tavaks igasse oma raamatukogu raamatusse sisse kirjutada, vaid ikka nendes, mida rohkem on hinnatud:

entsüklopeedia, eepos, 18. sajandi trükised. Lisaks nendele valitakse välja 29 raamatut, mille köite seljale kleebitud paberiribale on Kreutzwaldi poolt kirjutatud raamatu autori nimi või pealkiri (Heine teosed, Jordani *Nibelunge Sigfridsage*). Põhiline osa praegu muuseumis olevatest raamatutest ongi ostetud A. Blumbergilt.

Kreutzwaldi minia Amalie Sophie Kreutzwaldi esemelise pärandi hulgas KMJ Seltsile olid samuti mõned raamatud (Goethe-Galerii kaheksa vihikut). 1940. aastal osteti veel tema teenijalt Kreutzwaldi autogrammiga raamatuid: A. F. E. Langbeini luulekogu ja saksa kirjanduse kaheksaköiteline entsüklopeedia (II köites Kreutzwaldi autogramm).

Pärast Kreutzwaldi lahkumist Võrust hakkas laenuraamatukogu pidama tema hea perekonnasõber ja naaber Julie Eschholtz. Ilmselt kuulus tema laenuraamatukokku ka Kreutzwaldi majast saadud raamatuid. 1936. aastal müüb ta KMJ Seltsile Kreutzwaldi kingitud tindipoti ja Klopstocki kurbmängu *Salomo* (1765), mis on praegu Kreutzwaldi raamatukogu kõige vanem raamat. Muuseumi kogude täienduseks on antikvariaadist ostetud nii mõnedki Julie Eschholtzile kuulunud teosed, oletades, et nende algne kodu võis olla Kreutzwaldi majas.

Kreutzwald armastas raamatuid kinkida ja on sõpradelt neid saanud ka kingiks. Vaid üksikud neist on jõudnud muuseumi. Juba mainitud raamatukogu ehe, kõige kaunim ja kallim raamat – Karelli pühendusega Piibel (*Seinem Freunde Dr. Kreutzwald St. Peterburg Den 8 ten Februar 1871 Dr. Philipp Karell. Suchet in der Schrift, denn ihr meint, ihr habet das ewige Leben darinnen, und sie ist es, die von Mir zeugt. Ev. Joh. v, 39. – Oma sõbrale dr. Kreutzwaldile. / - - / Te otsite Kirjades, sest te arvate enestel neis olevat igavese elu, ja see on see, mis annab tunnistust minust. Jh.5,39*). Järgneb Martin Lutheri luuletus. Baltisaksa literaat Jegor von Sivers on kinkinud Kreutzwaldile oma luulekogu *Palmen und Birken* (1853), sest Kreutzwald huvitus seal leiduvatest eesti

rahvalaulude tõlgetest või töötlustest. Hea perekonnasõber, tagasihoidlik, keeltes andekas ja kirjandusest huvituv õpetaja Jenny Caplick on kinkinud H. W. J. Rickersi *Etwas über die St. Olai – Kirche in Reval...* (1820), selles raamatus on ka punane templijäljend – Kreutzwald. ✠. Blumbergi andmetel on Kreutzwaldi poolt abikaasale kingitud laulu- raamat ning tütrele Uus Testament ja F. Freilgrathi luulekogu. Nendes raamatutes on Marie Kreutzwaldi nimi.

Muuseumis on Kreutzwaldi kingitud raamatutest „Kalevi- poeg“ (1862) pühendusega sõbrale ja ametivennale Theodor Mühlenthalile ja Piibel teenija Liisa Kreekile (Kreekale) jõuludeks 1877.

Raamatukogu saladused

Ja siis, kui kõik näib selge, ammu uuritud ja üheselt mõistetav, kukub korrastustööde käigus ühe raamatu vahelt välja sajandivanune ballikutse härra Kreutzwaldile koos perekonnaga. Kas Kreutzwald käis sellel peol, kus koos „mitte ainult koorekiht, vaid ka piim ja vesi“ või kirjutas just siis üksi kodus olles sõnumi meile...

Kes ja miks kustutas aga August von Platoni viieköitelise kogutud teoste I (1853), II (1853) ja IV (1854) osast musta tušiga lühemaid või pikemaid lõike? Miks just I, II ja III osa tiitellehel on sinine märgis FK, mis kinnitab kuulumist Kreutzwaldi raamatukokku? Kes tegi valiku?

Hingelaadilt Kreutzwaldile lähedane ja „Viru Lauliku lauludes“ eestindatud N. Lenau saksa klassikute sarja kuuluv luulevihik on koguni lahtilõikamata lehtedega. Kas see tähendab, et raamat ei kuulunud Kreutzwaldile?

Kelle raamaturiiulil on praegu Kreutzwaldi signatuuriga Shakespeare'i teos, mille A. Blumberg on küll KMJ Seltsile müünud, aga muuseumis seda ei leidu? Või Peterburist A. Schiefneri saadetud Byroni teosed „ingliseelses originaalis“, nagu Kreutzwald oli palunud? Loodame, et Kreutzwaldi aastal jõuab veel mõni talle kuulunud raamat koju tagasi.

IGATSUSEST SÜNDINUD LOOMING

TIIU TOSSO

Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi teadur

Eduard Tubin. Rändavate vete ääres / koost. Vardo Rumessen Tartu : Ilmamaa, 2003. 335 lk. (Eesti mõttelugu 49.)

Käesolevat artiklikogumikku on soovitatav lugeda neil, keda huvitab helilooja Eduard Tubina mõtte- maailm.

Ülemaailmselt tuntud sümfonisti kirjasõna avab loovisiksuse suhtumist muusikakultuuri nähtustesse, olles samaaegselt hariv ja silmaringi avardav. Artiklid kajastavad heliloojat ümbritsenud keskkonda nii Eestis kui Rootsis. Kuna Tubina kohta on seni suhteliselt vähe ilmunud, on tema artiklikogumik äärmiselt vajalik täiendus „Eesti mõteloole“.

Raamatu pealkiri „Rändavate vete ääres“ viitab Tubina noorpõlvele. Need on Ernst Enno karjaseromantikast kantud luuletuse algussõnad, millele Tubin kirjutas loomingu algperioodil laulu „Igatsus“. Kogumikus sisalduvad artiklid on tihedalt seotud nende autori keeruka elukäiguga.

Raamat on jagatud kahte ossa. Esimeses pooles „Rahvalaulust sümfoonilise muusikani“ saab lugeda artikleid lääne ja eesti heliloojatest, samuti probleem- artikleid mitmesugustel muusika- elu teemadel. Tubin kirjutab väga kaunilt, kuid samas asjatundlikult ja informatiivselt. Siin leidub artikleid eesti rahvalaulu ole- musest kuni Mozarti, Tšaikovski ja Brittenini. Huvipakkuvad on nt. „Eestluse varasalv ja kommunistlikud sõelujad“ (1957), „Sure- matu Sibelius“ (1957) või heli- looja ühe peateosega seondud „Balleti „Kratt“ sünni- ja aja- lugu“.

Raamatu teise osa „Kontserdi- saalis ja laululaval“ moodustavad

kontserdiarvustused ja laulupidu- de kajastused. Enamik artiklitest on kirjutatud Rootsis ja käsitlevad väliseesti muusikute (Olav Roots, Juta Kippasto, Zelia Aumere, Alfred Pisuke ja Naan Põld) kontserte. Artiklikogumiku lõpe- tab Neeme Järvile pühendatud „Dirigendiks sündinud“ (1980). Raamatu lõpetavad ilmumis- andmed, koostaja teaberikkad kommentaarid ja nimeloend.

Eduard Tubin sündis 18. juunil 1905 Tartumaal Kallaste küla lähedal. Tubina sünnimaja ei ole kahjuks säilinud, selle asemele ehitatud uus hoone hävis 1982. aasta paiku. Helilooja sünnikohta tähistab mälestuskivi. Tubina pere kolis 1908. a. Naelaveresse, mis jäi tema vanemate koduks kuni tema põgenemiseni Eestist. Naelavere endise koolimaja seinal seisab Tubina mälestustahvel. Helilooja haridustee algas Torila ministeeriumikoolis, jätkus Tartu Õpetajate Seminaris ja Tartu Kõrgemas Muusikakoolis Heino Elleri õpilasena. Tubin juhatas esma- kordselt orkestrikontserti „Vane- muise“ aias 6. augustil 1930, mis kujunes tema debüüdiks orkestri- dirigendina. Tartus tegutses ta Meeslaulu Seltsi dirigendina 1928–1944, lisaks oli ta M. Härma segakoori, hilisema nimetusega „Vanemuise“ segakoori, ja Tallin- nas EMO segakoori dirigent. Esimene sümfoonia valmis aastal 1934. Tubin on ka rahvaviise kogunud (Hiiumaal) ja juba 30- ndatest aastatest neid oma teoste temaatikas kasutanud. 1938. aas-

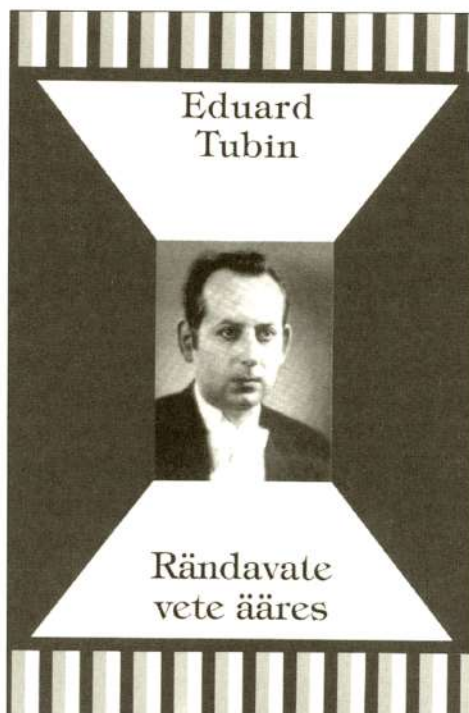
tal kirjutas ta "Süüdi eesti tantsudest". Samal ajal alustas ta balleti "Kratt" kavandamist. 1944. aasta septembris pidi Eduard Tubin koos tuhandete kaasmaalastega põgenema Rootsi, kus ta asus juba järgmise aasta alguses juhatama Stockholmi Eesti Meeskoori. Palju aastaid töötas ta Drottingholmi Lossiteatri arhiivis (1945–1972), restaureerides aastate jooksul kokku u. 20 lavateost (Scarlatti, Mozart, Haydn). Tubin suri 1982. a. Stockholmis.

Eduard Tubina kui helilooja isikupärane stiil kujunes lõplikult välja pagulasaastatel. Kesksel kohal tema loomingus on kümme sümfooniat, millest tuntumad ja enammängitumad on Viies ja Kuues. Neile lisanduvad mitmesugused sümfoonilised teosed ja instrumentaalkontserdid, milles avaldub eriti iseloomulikult Tubina sümfooniline mõtlemine.

Tubin kirjutab: "1950. aastate alguses tulid mõttele kirjutada sõdades langenud sõdurite mälestuseks reekviem" – tegelikult alustas Tubin Reekviemi loomist juba sõjaajal Tartus, kuid ei jõudnud kaugemale üksikutest visanditest. Reekviemi esimene osa valmis 1950. Teise osa loomisel katkestas helilooja töö, pöördudes selle juurde tagasi 1979, mil lõpetas kogu teose.

Neile lisanduvad sümfoonilised teosed ja instrumentaalkontserdid, milles avaldub eriti iseloomulikult Tubina sümfooniline mõtlemine. Tema loomingut iseloomustavad eelkõige temaatilise materjali kujundlikkus ja arenguotsessi jõulisus. Neis seguneb tihedalt emotsionaalne ja intellektuaalne alge, mis omakorda on seotud eesti rahvamuusika omapäraga. Kõik need omadused on Tubina sümfoonilise dramaturgia aluseks, mille tulemuseks on erakordselt veenvad ja terviklikud helitööd.

Eduard Tubin ei olnud ainult helilooja, vaid tegutses väga mitmekülgse dirigendina. Tema aastakümneid väldanud tegevus orkestri- ja koorijuhina kujunes küllaltki viljakaks, mis avaldas mõju ka tema heliloomingule.

Ehkki helilooja ise lõi valdavalt sümfoonilist ja kammermuusikat, oli eesti koorimuusika edendamine talle alati südamelähedane. Mitme laulupeo üldjuhina tunnetas ta sügavalt koorilaulu tähtsust eesti rahvusliku muusikakultuuri edendamisel. Ta kirjutas: "Laul on tähtsamaid kunstiharusid, mis leiab inimeste hinge otsema teed. Laul on olnud juba muinasajast alates meie rahvale vabandussümboliks... /- - -/ Laulus avaldab meie rahvas suurt armastust oma vabale, ilusale Eestile. Laul on ärritanud ja ärratab inimhulkades vaimset ühistunnet, laul manab esile kõrgemaid, puhtamaid tundeid. /- - -/

Eesti rahvas ja laul – need on alati meie rahvast muistsel ajal ühendanud ja edasi kandnud" (Eesti laul, 1935).

Helilooja- ja dirigenditöö kõrval oli ta silmapaistev kirjamees, kes avaldas artikleid ajakirjanduses ning esines sageli sõnavõttudega. Neis ilmnevad Tubina eruditsioon, põhimõttekindlad veendumused ja tõekspidamised. Ta on korduvalt väljendanud mõtet, et "ilma usuta oma kultuuri jõusse kaob ja hävib igasugune rahvas, olgu ta võõral või omal maal".

Raamatu koostaja on artiklid seostanud helilooja eluetappidega. Peale üldise kronoloogilise järjestuse on ära toodud Tubina

autobiograafia, mis kirjeldab peamiselt helilooja nooruspõlve Eestis.

Oma artiklites väärtustab Tubin eelkõige eesti heliloojate professionaalsust ja isikupära, hinnates nende eestipärasust. Tänapäeva lugejale on huvipakkuvad artiklid iseseisva Eesti muusikaelust, näiteks "Mälestusi "Vanemuise" muusikaosakonnast" (1938), "Lõbusatest viisidest kunstiküpse heliloominguni" (1939). Viimases on kirjeldatud eesti meeslaulu ja heliloomingu arengut. Sellesse gruppi kuulub ka artikkel "'Vanemuise" muusikalavastustest" (dateerimata) ja seni avaldamata kirjatöö "Eesti muusika areng iseseisvuspäevil ja paguluses" (1954). Lugeja ette on toodud analüüsiv artikkel eesti sümfoonilisest muusikast Eesti Vabariigi 20. aastapäeva puhul välja antud kogumikust "Kakskümmend aastat eesti sümfoonilist muusikat" (1938). Mitmed artiklid peegeldavad Tubina teadmisi eesti rahvamuusikast.

Nii nagu paljudele paguluses elanud loovinimestele, on Eduard Tubinale olemuslik kustumatu igatsus – kodumaa, Eesti looduse, eesti keele ja meelega järele. See igatsus läbib ta heliloomingut ja on kirjatöödeski ridade vahelt tunnetatav.

ÜHISKONNA TEENISTUSES

9.–10. juunini toimus Viljandis Eesti raamatukoguhoidjate VIII kongress “Ühiskonna teenistuses”, kus osales üle 300 raamatukogutöötaja.

Peatunoma ülevaates vaid poleemikat või vastukäivaid arvamusi tekitanud ettekannetel, sest ERÜ-l on kavas anda kõik kongressil esitatud tekstid välja eraldi kogumikuna.

Tervituskõnega esinesid kongressi patroon **Ingrid Rüütel** ning Viljandi abilinnapea **Helmen Kütt**. Riigikogu kultuurikomisjoni esimees **Olav Aarna** oli oma avaistungil ettekandes kindel, et Eesti peab jõudma investeringute põhiselt arengult teadmiste ja innovatsioonipõhisele arengule. Ta esitas neli hariduse arengutsenaariumi (turuhariduse- ja eliitkoolide, interaktiivne ehk õpi-Eesti, pidevalt algavate haridusreformide ja rahvakoolide ehk rahvuskeskne Eesti) ja arvas, et tuleks luua rahvuslik innovatsioonisüsteem.

Kultuuriminister **Urmas Paet** rääkis raamatukogudest kodanikuühiskonna teenistuses. Ta arvas, et raamatukogud on olulisemaid kultuurivõrgustikke, kus toimib osasaamine kultuurist, infost ja suhtlemisest.

Vastakaid arvamusi ülevoolavast kiidukõnest mahategeva kirumiseni tekitas Viljandi Kultuurikolledži rektori **Anzori Barkalaja** sügavalt teoreetiline ettekanne elukvaliteedi disainimisest. Põhiteesina jäi kõlama mõte:

esmalt on oluline kujundada eluväärtused, seejärel vastavalt neile väärtuslik elu.

Teadusraamatukogude arengust ja perspektiividest mõtiskles **Ülle Must** (SA Archimedes). Tema ettekande aluseks oli dokument “Teadmispõhine Eesti. Eesti teadus- ja arendustegevuse strateegia 2002–2006.” Teadusraamatukogude tulevikusuundana nägi ta e-raamatukogu ja traditsioonilise raamatukogu tasakaalukat arenemist, hetkeseisu ja tulevikutrende analüüsida võimaldava adekvaatse statistika olemasolu, teadusraamatukogude rolli suurenemist kõiki teadusbibliograafia elemente haaravate projektide läbiviimisel, teadusraamatukogude töötajate imago loogia ja kompensatsioonistrateegia väljatöötamist.

Ülevaate Eesti raamatukogude viimase viie aasta tegemistest andis ERÜ esinaine **Krista Talvi**. Ettekandest selgus, et raamatukoguhoidjate kahe kongressi vaheline periood (1998. aasta oktoobrist 2003. aasta juunini) on Eestile märkimisväärne kiire tehnoloogilise arengu poolest, kuid sellele vaatamata ei ole riik loonud raamatukogudele piisavalt arengueeldusi.

Kitsamaid raamatukogunduslikke küsimusi arutati kongressil

Peakorraldaja Evi Murdla

moodulite kaupa. Seejuures oli hea, et moodulite töö toimus järjest – nii sai soovija ülevaate kogu arutusel olnud probleemaahtikast.

Kogude moodulis (juhatas Toomas Liivamägi TÜR-ist) sai ülevaate eri tüüpi raamatukogude kogude hetkeseisust: **Ere Raag** Võrumaa Keskraamatukogust kõneles rahvaraamatukogude vastavusest lugejanõudlusele, **Ester Sõrmus** Tallinna Pedagoogilise Seminari raamatukogust koolikogudest õppeprotsessi toetajana, **Toomas Liivamägi** teadusele ja ülikooliharidusele tarvilikust informatsioonist Eestis. Rahvusliku raamatupärandi säilimise probleemid võttis kõne alla **Mihkel Volt** Rahvusraamatukogust. Ta rõhutas riikliku rahvusteavi-

Raamatukoguhoidjate VIII kongressi korraldustoimkond
Viljandi Linnaraamatukogus nõu pidamas.

Paremalt: Ülle Rüütel, Linda Kask, Ilmar Vaaro, Krista Talvi, Reet Olevsoo.

Viljandi LRK töötajad infolauas. Vasakult: (istuvad) vanembibliograaf Marge Liivakivi, teenindusjuht Maire Killar, (seisavad) majandusjuht Kalli Hendrikson ja lugemissaalide juhtivspetsialist Mare Tavaste.

kute säilitusstrateegia väljatöötamise vajalikkust. Esineja esitas ridamisi arve ja fakte teavikute pikaajalise säilitamise tingimuste kohta. Probleemiks on, et meie raamatukogude hoidlad ei vasta nõuetele. Kuna õigete tingimuste loomine on kallid, tegi Mihkel Volt ettepaneku luua Eestis üks rahvusliku raamatupärandi säilituskeskus: selleks võiks saada Rahvusraamatukogu. Ettepanek tekitas kuluhaarides ägedat vastukaja.

Teenuste mooduli (juhatab **Ene Loddess** RR-ist) arutlusobjektiks oli kasutajasõbralik raamatukogu. Kas lugeja on ikka kuningas, seda uurisid **Anne Rande** Eesti Laste- kirjanduse Teabekeskusest, **Katrin Niklus** Rapla Keskraamatukogust **Mare-Nelli Ilus** TÜ Raamatukogust ja **Marju Rist** Rahvusraamatukogust. Omavalitsuste ootusi raamatukogudele tutvustas Tartu vallavanem **Aivar Soop**, kes vaatles raamatukogu omavalitsuse asutusena (kulutused raamatukogule, kättesaadavus, lugejaskond) ja külakeskusena (näitused, huvialaringid, info kohalike ürituste kohta, kodukoha kultuuripärandi uurimine ja säilitamine, turismiinfo- ja seltsielukeskus, kohaliku omavalitsuse teenuste osutamine).

Moodulit raamatukoguhoidja koolitamisest ja täienduskoolitamisest juhatab **Ilmar Vaaro** Viljandi Kultuurikolledžist. Tema sissejuhatav sõnavõtt käsitles

koolituse keskkonna kujundamist, infoteadusliku hariduse muutumist infoühiskonnas iseloomustas **Elviine Uverskaja** TPÜ-st. **Kaie Holmi** (Tallinna KRK) esinemise teema oli personali arendamine organisatsiooni arengu soodustamiseks ja asutusesiseste koolitusplaanide väljatöötamine, arvestades nii töötaja kui tööandja vajadusi. Töötaja arvamust raamatukogunduse moodulõppest ja õpitu praktilise kasutamise võimalikkusest igapäevatoos esindas Rahvusraamatukogu infospetsialist **Maia Ruttu**. Tema arvates peaks selline moodulõpe olema organiseeritud eelneva ettevalmistuse taseme ning raamatukogutüüpide järgi.

Tähtsa ja tulevikku suunatud teemana tõusis esile kutsestandardi küsimus. Kutsereformi ning kutsestandardi vajalikkust üldse käsitles oma ettekandes **Mare Johandi** Kutsevalifikatsiooni Sihtasutusest. Selgus, et raamatukoguhoidjad tegutsevad ühena esimestest kultuurikutsealadest aktiivselt oma standardi loomisel. Raamatukoguhoidja kutsestandardi kavand sisaldus ka kongressimaterjalide hulgas. Raamatukoguhoidjate kutsenõukogu esindaja **Janne Andresoo** selgitas, et standardiga püütakse hõlmata eri tüüpi raamatukogude töötajate kutsenõudeid, seejuures lähtumata Eesti raamatukoguhoidja hetkeoskustest ja -vajadustest,

vaid püüdes nõudmisi tõsta. Standardi vastuvõtmisele järgneks vajadusel ka koolituse ja täienduskoolituse ümberkorraldamine.

Kavand esitatakse laiemale arutelule septembris – nii on kõigil meil võimalik selle kohta ka oma arvamust avaldada. Esialgse teksti leiate aadressil: <http://www.nlib.ee/ERY/standard.html>

Lõpuistungil võttis kongressil arutletu kokku **Tiiu Valm** (RR), kes tõstas lähituleviku olulisima küsimusena infoteenuste seaduse eelnõu väljatöötamise vajaduse. Seadus hõlmaks nii riigiasutused, ülikoolid, arhiivid, muuseumid, raamatukogud kui kogu meedia ja määratleks vastutusalad ning rahastamisallikad. Kultuuriministeeriumi nõunik **Meeli Veskus** andis teenekatele raamatukogutöötajatele üle kultuuriministri tänukirjad. Võeti vastu ka pöördumine Riigikogu liikmete poole.

Lisaks kahepäevasele tõsisele tööle jõuti külastada Viljandi uut linnaraamatukogu ning Viljandi Kultuurikolledžit.

Õhtusel vastuvõtul äratas tähelepanu **Reet Olevsoo** (ERÜ büroo) koostatud slaidiprogramm Eesti raamatukogude ja raamatukogunduse arengust viimastel aastatel, vahele nautisime Viljandi Linnaraamatukogu töötajate vaimukaid varieteenumbreid.

Muljet avaldas ka juba esimese kongressipäeva hommikul raamatukoguhoidjaid "Ugala" teatrimaja ees loosungiga oodanud **Mulgimaa kirjanik Vello Lattik**. "Miks raamatukoguhoidjad ei pea enam midagi eesti kirjandusest ja kirjanikest, et viimaste esindajaid kongressile pole kutsutud – Eesti raamatukogude ülesanne ongi ju osta kogu ilmuv eesti kirjandus ja levitada seda," protestis ta. Kui kirjanikule hiljem sõna anti, selgus, et teda huvitab vaid omaenda teose müümine.

ERÜ, Viljandi Linnaraamatukogu ja Viljandi Kultuurikolledži korraldatud kongressi võib lugeda kordaläinuks. Täname toetajaid, kelleks olid Eesti Kultuurkapital, Kultuuriministeerium, Viljandi Linnavalitsus ja Rahvusraamatukogu.

Ene Riet

VALGAMAAD AVASTAMAS

Maaraamatukogude seminar-laager toimus 17.–19. juunini Valgamaal Nüplis.

Laagri õnnestumisele aitasid kaasa kena ilm, imeilus loodus ja väga lahke pererahvas. Suur tänu neile laagrilistelt!

Karda päeva, mil pole millegi üle viriseda (Murphy)

Selliseks ilusaks päevaks võis pidada laagri esimest päeva, kui kogunesime Otepää raamatukogus ja kohtasime üle hulga aja jälle vanu tuttavaid ja sõpru.

Osavõtjaid tervitasid ERÜ juhatuse liige ja seminari korraldaja **Endla Schasmin** ja Otepää vallavanem **Aivar Nigol**, kes tutvustasid Valgamaa ajalugu, vaatamisväärsusi ning kultuurielu ja soovisid laagriks head kordaminekut.

Edasi läks lugu rahvusvaheliseks, sest külastasime hiljuti uutesse ruumidesse kolinud Valga ja Valka raamatukogu. Oli mida vaadata ja võrrelda. Hämmastas, et mitmest fondist projektidega väljavõideldud komplekteerimisraha ei saa sihipäraselt kasutada – nagu raamatukogu sooviks. Selgus, et kirjastused komplekteerivad oma äranägemise järgi ise pakid kokku, kasutades võimalust oma laoseisu korrigeerida, uurimata, kas raamatukogud on ehk endale sealt juba midagi tellinud.

Veel jäi hoiatavalt kõrvu üks lugu, mis meile ehk tulevikus kätte mängib. Nimelt on lätlased juba ammu internetipõhisele raamatukoguprogrammile üle läinud, kuid meie külastatavas raamatukogus suutis internetist korjatud viirus pahandust teha ja terve kogu tuli uuesti sisestada.

Valga kultuurikeskuses esinesid meile "Joy" stuudio tantsijad ja lauljad. See kollektiiv pakub 150 noorele inimesele meelepärast isetegemise rõõmu väga kõrgel tasemel, nad mitme konkursi laureaadid ja esinevad tihti välisriikides.

Õhtu lõppes fantastilise giidi

Ene Poolandi juhatusel kultuuri-loomulise ekskursiooniga Otepääl.

Miski pole eales nii halb, et ei saaks halvemaks minna (Murphy)

Teist laagripäeva iseloomustavad märksõnad: komplekteerimine, rahastamine, kogude kujundamine.

Hommik algas rühmatööga, kus oli vaja raamatuid tellida ja põhjendada oma valikut. Iga rühm kujutas läbilõiget eri suurse ja taustaga raamatukogust.

Reeglina eelistati väätraamatut ja köitelt vastupidavat. Kui oli aga samateemaliste vahel valida, eelistati eesti ja lastekirjandust. Ka ei nurisetud enam nii palju tellimisinfo puudulikkuse pärast, kuna selles valdkonnas on interneti vahendusel võimalik saada suhteliselt hea ülevaade raamatu sisust ja hinnast. Iseasi, kas kõik raamatud jõuavad internetti nii kiiresti kui tellimised tuleb teha ja kaubanduslik reklaam ei ole sisu annotatsioon. Heaks näiteks sobib Võru Keskraamatukogu, kus maaraamatukoguhoidjate seminar toimub igas kuus ja sundeksemplaridega võib tutvuda *de visu*.

Põhjaliku ettekande maaraamatukogude komplekteerimise rahastamisest tegi **Reet Kukkk**, kes tõi välja komplekteerimise põhiprobleemina oskuse teha ilmuvast õige valik, arvesse võttes kohapealset vajadust ja kirjanduse püsiväärtust. Samal ajal on raamatukogu piirkonnas tihtipeale ainus allesjäänud asutus, sest kool ja kauplus on juba suletud, ja nii pakub ta ainsana tasuta juurdepääsu teadmistele – raamatutele, perioodikale, internetile. Auviste vähese komplekteerimise põhjuseks on vajaliku aparatuuri kui ka rahaliste võimaluste vähesus. Raamatukogude jaoks ei ole veel lõplikult paigas autorikaitse küsimused.

Statistika näitab, et maaraamatukogude kasutamise intensiivsus ja sellega seoses ka raamatukoguhoidjate töökoormus on viimastel aegadel järjest kasvanud.

Kahe küsitluse vahelisel perioodil (1995–2002) on lugejate arv

küla- ja vallaraamatukogudes kasvanud 7,3%, laenutuste arv 10,7%, saavutades lae 1999. a. (521 759) ja on nüüd tasapisi langemas, kuid külastuste arv kasvab aastas 2–3%.

Pärast 1991. a., kui komplekteerimissummad ei olnud enam vastavuses ilmuvate trükiste nimetuste arvuga, hakkas komplekteeritavate teavikute juurdetulek, võrreldes ilmunud teavikute arvuga, kahanema. Aastas ilmunud nimetuste arv oli 1995. a. 2635; 2002. a. juba ligikaudu 4000.

Kahjuks on hakatud komplekteerimisraha vähesuse tõttu raamatuid tellima kogudesse ühekaupa, mis tekitab kohe pikad lugemisjärjekorrad. Teatmekirjandust saab aga kasutada ainult kohapeal, kahetsusväärne on lastekirjanduse vähene eksemplaarsus.

Käärid ilmuva trükitoodangu mahu ja komplekteerimise rahaliste võimaluste vahel laienevad üha. Kui 1995. a. telliti küla- ja vallaraamatukogudesse 234 688 teost, siis 2001. a. 209 855. Rahvaraamatukogudel kokku on jäänud kahel viimasel aastal saamata üle 42 000 eksemplari, s.o. keskmiselt 75,4 raamatut raamatukogu kohta.

Rahvaraamatukogude seaduse alusel kaetakse üldkasutatava rahvaraamatukogu trükiste soetamiseks vajalikud kulud kohaliku omavalitsuse eelarvest ja toetusena riigieelarvest. Riigieelarvest eraldatava toetuse aluseks on rahaeraldus teeninduspiirkonna ühe elaniku kohta.

1995. aastal oli see 7,5 krooni, kasvades aasta-aastalt kuni a. 1999–2002 – 18,3 krooni ühe elaniku kohta rahvaraamatukogudes kokku, külaraamatukogudes oli see arv mõnevõrra suurem – 23 krooni. Kohalikud omavalitsused on teavikute raha eraldanud väga erinevalt. Siin on suured käärid nii maakondade vahel kui maakonnasiseselt. Kohaliku omavalitsuse komplekteerimissummad on siiski järjepidevalt tõusnud – 1996. a. 4,7 miljonist kuni 2002. a. 10,7 miljonini. Samal ajavahemikul on

riigipoolne raha 1996. a. 4,2 miljoni, 2002. a. 9,6 miljoni.

Maakonniti on omavalitsuste rahaeraldus erinev, olles kõige suurem Harjumaal – keskmiselt 36 200 krooni ühe raamatukogu kohta, riigilt 32 500; Lääne-Virumaal 28 800, riigilt 25 600.

Riigipoolne raamaturaha ületas omavalitsuste antavat raamaturaha Järva-, Lääne-, Saare-, Tartu- ja Valgamaal.

2001. a. eraldasid Saare omavalitsused keskmiselt ühe raamatukogu kohta kõige vähem raamaturaha – 12 900 krooni, järgmisel aastal tõusis see 15 500-ni.

Tegelikud käärid omavalitsuste võimaluste ja prioriteetide vahel on väga suured. Trükiste soetamise raha ühe elaniku kohta kõigub 8,4 kroonist Kihelkonnal kuni 378,8 kroonini Ruhnus. Mõne omavalitsuse raha ei ulatu 1000 kroonini, teine toetab teavikute ostmist 50 000 krooniga.

Järjest kallineb raamatu kaanehind. Kui 1995. a. maksis trükis keskmiselt 40,8 krooni, siis 2000. a. juba ligikaudu 150. Raamatu keskmine hind on nelja viimase aasta jooksul kasvanud 30%.

Selleks et raamatukogusid normaalselt komplekteerida, peaks eraldatav raha riigilt olema vähemalt 50 krooni elaniku kohta ja umbes sama suur ka omavalitsuselt.

Arvestuslikult peaks keskmise suurusega külaraamatukogu (külaelanikke 500–600) saama hankida vähemalt 500 nimetust aastas, mille ostmiseks kuluks 75 000 krooni. Ainult hädavajaliku teabekirjanduse ostmiseks kuluks 29 400 krooni. 2002. a. ostis külaraamatukogu kirjandust keskmiselt 54 200 krooni eest. Mille eest muretseda ilu- ja lastekirjan-

Maaraamatukoguhoidjad Nüplis

dust ning tarbekirjandust?

Külastuste arv järjest kasvab (2–3% aastas), kuid seda üht ja sama raamatut korduvalt otsivate külastajate arvel. (Sageli ka interneti kasutajate tõttu). Pikenevad lugemisjärjekorrad. Üha sagedamini peavad pettunud lugejad raamatuta lahkuma, sest vajalikku raamatut polnud võimalik tellida rahapuudusel või paremal juhul on keegi teine ta juba laenanud.

ERÜ on saatnud viimastel aastatel mitu pöördumiskirja valitsusele ja Riigikogule komplekteerimissummade ning raamatukogutöötajate palkade suurendamiseks. Väikeseid nihkeid on toimunud, kuid rahuldava tulemuseni ei ole jõutud.

Rahapuudusest tulenevat vaegkomplekteerimist tõestas ka ERÜ initsiatiivil 1997. a. korraldatud “Teabekirjanduse leidumuse analüüs rahvaraamatukogudes” ja 2002. a. läbi viidud kordusküsitlus.

Analüüsist selgus, et 1996. a. suudeti külaraamatukogudesse hankida vaid neljandik vajalikust mitteilukirjandusest ja keskmiselt 10% kogu ilmuvast kirjandusest.

Kordusküsitlus näitas väikest olukorra paranemise tendentsi, kus kõigist raamatutest moodustasid teaberaamatud 38,5%. Järe-

likult ei ole raamatukogude riiulitel ainult kergekaalulised ajaviiteromaanid. Probleem on lihtsalt väheses raamatute arvus.

Kõne alla tuli ka kultuuriperioodika tellimine. Analüüsist selgus, et väikesed raamatukogud on rahapuudusel kultuuriperioodikast loobunud, ainult suuremad raamatukogud jaksavad kõiki Eestis ilmuvaid kultuuriajakirju tellida. Paraku tundub siin küsimus olevat ka valikutes ja vajadustes. Kultuuriperioodika praegune vähene leidumus külaraamatukogudes on suur ohumärk, mõnikord ka raamatukogu juhataja tegemata töö.

Väikeraamatukogude (45 raamatukogu, mille teeninduspiirkonnas on kuni 300 elanikku) komplekteerimise võimalustest kõneles Külli Ots.

Raamatuvalikust ja raamatukoguhoidjast oma kogu koostajana jagas mõtteid Elle Tarik, kes veel kord toonitas vajadust pöörata rohkem tähelepanu kultuuriajakirjanduse tellimisele, sest kui me ise oma kultuuri ei propageeri, kes seda siis veel teeb...

Samuti ei meeldinud sõna *lugeja* asemel järjest sagedamini kasutatav *klient* – raamatukogus ei ole klienditeenindus, on lugejateenindus.

Komplekteerimisteema võttis Elle Tarik kokku 1907. a. ilmunud "Sakala" juhtkirja sõnadega: "Hea raamatukogu võib võrdlemisi väikese kuluga kokku seada ja samal ajal viletsa peale palju kulutada. Tähtis on valimise oskus." ja Kaarel Einbundi 1914. aastal avaldatud mõttega: "Meie raamatukogude kolm puudust on aine-line kehvus, korraldamatus ja asjatundjate bibliotekaaride puudus."

Elle Tarik tõdes, et saja aasta jooksul ei olegi nii palju muutunud.

Mall Kõpp Vastse-Kuuste raamatukogust andis edasi viie aasta kogemuse ühendatud kooli- ja rahvaraamatukogust. Selgus, et ühendamine ei toonud kokkuvõtteid töötajate arvelt, kuna algsest 1,5 kohast sai viie aasta möödudes kaks kohta.

Rahvaraamatukogu kolis kooli ruumidesse, sellest võitis kool, õpilane, õpetaja, kehvemasse seisu jäi tavalugeja, keda igal vahetunnil või pärast tunde raamatukogus sagivad lapsed segada võisid.

Muutused komplekteerimis-põhimõtted, mis ei pööranud enam nii suurt tähelepanu aja- viite-ega tarbekirjandusele.

Ka ei suurenenud komplekteerimissummad, sest kooli osakaal oli niigi peaaegu olematu.

Suuri lootusi pannakse Haridus- ja Teadusministeeriumi projektile "21. sajandi kool", mille raames võiks riik kooliraamatukogusid doteerida kindla pearahaga.

Ere Raag arutles teemal "Kas rahvaraamatukogud vastavad lugejanõudlusele" ja leidis, et kätte on jõudnud aeg hakata uurima oma lugejat: millised on tema ootused raamatukogu suhtes, kes on meie lugejad, kas raamatukogud suudavad tänasel päeval ja nende võimalustega oma lugejate nõudmisi rahuldada.

Soome rahvaraamatukogude lugejateeninduses on RVL-i osatähtsus meie omast viis korda suurem! Me muretseme küll, et lugeja ei saa meilt tihti peale

küllalt kiiresti vajalikku teost, kuid ka lugejaid on mitmesuguseid.

Kuidas kindlustada raamatukogusid hooletute lugejate, raamatuurikujate ning varaste vastu? Paljud keskraamatukogud on muretsenud hirmkallid turvaväravad, kas need aga tagavad kogude säilimise?

Raamatukogudel puuduvad hästi toimivad seaduslikud õigus- võlgnejatelt oma vara – raamatuid – tagasi nõuda.

Väga töömahukas on raamatute parandamine ja kiletamine. Kõigi töödega ei jõua ettenähtud kaheksa tunniga mingil juhul toime tulla.

Need rasked küsimused tõstatati teisel päeval – arutleti, vaieldi, analüüsiti. Kas leiti ka vastused? Igaüks teeb kuuldust omad järeldused.

Helgemaid noote tõi arutellu Kultuuriministeeriumi raamatukogunõuniku **Meeli Veskuse** teadaanne, et Riigikogu kinnitas lisaelarves rahvaraamatukogudele lisaraha 3,7 miljonit krooni, mis on muidugi piisk kerisele, kuna viimase kolme aasta jooksul on jäänud riigipoolsed komplekteerimissummad üsna samaks. Aga abiks seegi.

Reet Kukk tutvustas esmakordselt Viljandis raamatukoguhoidjate VIII kongressil esitletud kutsestandardi eelnõu, millega tuleb veel edasi töötada ja saab ka oma ettepanekuid teha, sest kunagi kujuneb see raamatukoguhoidjate atesteerimise üheks alusdokumendiks.

Kuna Pedagoogikaülikoolis raamatukoguhoidjate ettevalmistuses kirjandus ei kuulugi põhiainete hulka – nagu kongressil selgus –, siis maaraamatukoguhoidjate laagris jätkus ammune traditsioon kohtuda kirjarahvaga. Seekordne külaline oli **Berk Vaher**, kes kõneles eesti kirjandusest 90-ndatel aastatel.

Huvitav oli kultuurilooline ekskursioon Helmes, mida juhatas **Hans Salm**, eriti meeldis meile

Torupilli talu Taulide pereansambel. Jõudsime külastada Pühajärve ja Puka raamatukogu ning tutvuda imekauni Valgamaa loodusega.

Viimased kokkuvõtted tegid **Krista Talvi** ja **Sirje Bärge** ning oligi aeg öelda hüvasti.

Kohtumiseni Järvemaal 2004!

Irma Raatma,

Väike-Maarja valla raamatukogu

KOOLIRAAMATUKOGU ÕPIKESKUSENA

26.–28. juunini 2003. a. toimus Pärnumaal ERÜ kooliraamatukogude sektsiooni suveseminar, arvult kuues. Seekordne seminarilaager "Kooliraamatukogu kui õpikeskuse roll ning eesmärgid õppeprotsessis" oli rahvusvaheline, kus töökogemusi vahetasid Rootsi, Soome, Läti ja Eesti kooliraamatukoguhoidjad.

Seminari korraldusliku poole eest seisis hea Pärnu linna haridusosakond ja Pärnu ühisgümnaasiumi raamatukogu **Vaike Mändmaa** eestvedamisel.

Seminari Pärnu ühisgümnaasiumi aulas avas Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse peaekspert **Kadri Haljamaa**, kes kõneles kooliraamatukogude arengust viimase kümne aasta jooksul. Kuna Kadri Haljamaa on külastanud kõiki Tallinna ning riigikoolide raamatukogusid, on tal väga hea ülevaade olukorrast. Ta tõi välja üldised arengutendentsid, nimetas tagasilöögid ning edusammud kooliraamatukogude arengus käsitletaval perioodil.

Suveseminar jätkus Tõstamaa keskkooli kaunis ajaloolises hoones ning Pootsis.

Esimesena said sõna rootslased. **Kristofer Gren** Stockholmi Maria koolist rääkis koostööst õpetajatega ja kooliraamatukoguhoidja maine kujundamisest. Ta rõhutas kooliraamatukoguhoidja isikomadusi, mis aitavad tal sulanduda pedagoogilisse kollektiivi ja edukalt oma tööd teha.

Christer Holmqvist, Stockholm linna haridusametnik, kõneles tsentraalselt hallatud ressursside vajalikkusest kooliraamatukogude ja nende töötajate toetamisel. Stockholmis pakutakse eri kursusi nii raamatukogutöötajatele kui ka õpetajatele, et arendada pedagoogivõimeid ja õpetada kasutama raamatukogu võimalusi ning õpetada nägema vahet avalike ja kooliraamatukogude vahel. Loodud on tasuta elektrooniline kataloog, mis hõlmab kõiki koolis olevaid teavikuid. Kooli juhtkonda teavitatakse raamatukogu võimalustest ning vajalikkusest.

Samuti tutvustas ta Euroopa kooliraamatukogude võrgustikku ning kohtumist Amsterdamis, mis pani sellele ühendusele aluse.

Soome tuntud raamatukogutegelane **Liisa Niinikangas** tutvustas Soome kooliraamatukogude väljakutseid. Soomes on avalike raamatukogude töötajad seisukohal, et nende suurepärase võrgustik on piisav õpilaste teenindamiseks. Puudub kooliraamatukogude seisukorda peegeldav statistika ja uurimused.

Eeva Kunttila-Matero, hariduse koordinaator Oulust, rääkis infoühiskonna kooliraamatukogu projektist. Selles osales rühm õpetajaid eesmärgiga arendada õpikeskkonda. Töö tulemuseks oli Euroopa Liidu projekt aastateks 2002–2004 kogueelarvega 700 000 eurot. Projekt peab arendama õpikeskkonda, mis toetab õppekava arengut. Hädavajalik on koostöö linnaraamatukogudega. Tähtis on aidata õpilastel üles kasvada võimalusterohkes infoühiskonnas.

Soome Espoo koolide raamatukoguhoidjad-õpetajad **Marjukka Puustinen** ja **Riitta Eskelinen** esitlesid programmi *Luku-Suomi*, riiklikku ettevõtmist kirjaoskuse ja kooliraamatukogude olukorra parandamiseks Soomes. Tutvustati Espoo linna kooliraamatukogude arengu projekti 1999–2002, mille eesmärk oli muuta kooliraamatukogud media- ja infokeskusteks ning parandada õpetajate raamatukogu kasutamise ning infoedastamise oskusi.

Vaatlejana osalesid meie seminaril **Rudita Urbacane**, **Skaidrite Skimele** Lätist ja **Seija Salminen** Soomest.

Eestlaste ettekanded käsitlesid kooliraamatukogu integreerimist õppetöösse eri tüüpi üldhariduskoolides.

Lumme Väli Kosejõe koolist – see on riigikool erivajadustega lastele – rääkis raamatukogutöö spetsiifikast sellises koolis ja raamatukoguhoidja erilisest osast laste lugemise suunamisel.

Eve Rahkema Tallinna Laagna gümnaasiumist – munitsipaal-koolist, mille eripäraks on nn. integratsiooniklassid (venekeelse põhikooli lõpetanud eesti gümnaasiumis), rääkis võimalikult rikkaliku põhikogu komplekteerimisest väheste vahenditega. Kasutatud on Hoiuraamatukogu abi, kirjutatud projekte, muretsitud raamatuid suletavatest haruraamatukogudest. Raamatukogus osutatavad traditsioonilised raamatukoguteenused on heal tasemel, toimub üleminek õpikeskusele.

Erilist huvi tekitas erakooli, Rocca al Mare kooli raamatukoguhoidja **Jaanus Kõutsi** ettekanne. Kool on mõni aasta vana, raamatukogu ülesehitamist alustati juba uutes tingimustes, noor raamatukoguhoidja on saanud infoteadustealase hariduse.

Ühiskonnas ollakse arvamusel, et erakoolil on piiramatul hulgal vahendeid. Nii see muidugi ei ole. Rocca al Mare koolil on raamatukogu jaoks sobivad ruumid, sisustus. Õpikute laenusus on elektrooniline. Põhikogu komplekteerimine on pidev protsess. Probleemiks on õpetajatepoolne raamatukogu võimaluste kasutamine. Just siin näeb raamatukoguhoidja suurt ülesannet. Õpilased on olnud altd raamatukogu pakutut kasutama.

Rühmatöö käigus otsiti vastust küsimusele: milliseid väljakutseid esitab õpikeskus raamatukoguhoidjale, õpetajale, koolile, haridusele. Küsimustiku alusel tehti kokkuvõtte kooliraamatukoguhoidja rollist ja positsioonist, ülesannetest ja partnerlussuhetest koolis, et välja töötada kooli-

raamatukogude arengustrateegia.

Milliseid järeldusi saab toimunud seminarist teha?

Võrreldes Soome ja Rootsi oludega on Eesti eeliseks riigi kooliraamatukogusid käsitlev seadus, mis sätestab kooliraamatukogu olemasolu kõikides koolides ja kooliraamatukoguhoidja ametikohad. Põhjamaades on kooliraamatukoguhoidja töö ühendatud õpetajatööga. Lätis on keerule olukord fondiõpikutega, mille jaoks ei jätku raha. Samas on Rootsi ja Soome kolleegidel oskus ja võimalus kirjutada suuremaid projekte ja kasutada euro-raha.

Võttes kokku seminaril kuuldu, tões Kadri Haljamaa, et oma probleemid on kõikjal, kuid nende lahendamiseks tehakse tõsist tööd. Eesti kooliraamatukogude eesmärgiks on arenda õpikeskusteks vastavalt vajadustele ja võimalustele.

Seminaril korraldamise eest tuleb tänada pärnakaid ja Tõstamaa kooli, mille värskelt remonditud õpilaskodus asus hubane ööbimispaik. Tõstamaa mõisakoolis nägime, kuidas on võimalik ajaloolist hoonet restaureerida ja saime teada, kui kalliks see tegelikult läheb.

Suveseminaride üks väärtusi on ka see, et kolme päeva jooksul saab tutvuda ühe maakonnaga ja näha selle raamatukogusid. Küllastati kahte kooliraamatukogu. Tallinna Arte gümnaasiumis on Tallinna parim kooliraamatukogu – värskelt remonditud ruumid, korralikult komplekteeritud põhikogu, elektrooniline laenusus. Raamatukogu on ühendatud arvutiklassiga. Pärnus küllastati Pärnu ühiskooli raamatukogu, mis kooli üldise olukorra taustal oma värskelt remondiga eredalt silma paistis. Kolmanda raamatukoguna tutvuti TÜ Pärnu kolledži moodsa raamatukoguga, mis on avatud ka linnarahvale. Seminaril korraldamisele aitasid kaasa Haridus- ja Teadusministeerium, ERÜ ja Pärnu Linnavalitsus.

*Eve Rahkema,
Laagna gümnaasium*

Kavand

OEIRASE MANIFEST

PULMANi e-Euroopa agenda

36 Euroopa riigi /1/ ministrid, tipp-poliitikud ja praktikud leppisid kokku Portugalis Oeiras 13.–14. märtsini 2003 toimunud PULMAN-i tegevuspõhimõtete väljatöötamise konverentsil järgmistes prioriteetides.

Riiklikul ja kohalikul tasandil tuleb piisavalt rahastada ja toetada

- rahvaraamatukogude olulist rolli koostöös muuseumide ja arhiividega e-Euroopa tegevuskava /2/ eesmärkide täitmisel, kiirendades nende arengut digitaalsete ressursside juurdepääsukeskusteks;
- infoühiskonna kodanike vajaduste rahuldumist, jõutades PULMAN-i võrgustiku edendatavaid tegevuspõhimõtteid ja -norme /3/.

Nende eesmärkide saavutamiseks peavad rahvaraamatukogud

- pakkuma uuenduslikke, digitaaltehnoloogia-põhiseid kvaliteetseid teenuseid, mis võimaldavad kodanikel saavutada muutavas maailmas oma isiklike eesmärgid ning mis annavad oma panuse Euroopa ühiskonna ühtekuuluvusse ja teadmiste-põhisesse majandusse;
- püüdma mõõdetavalt suurendada rahvaraamatukoguteenuste kasutamist kodanike, eriti sotsiaalse või digitaalse tõrjutuse ohus isikute poolt, võttes aluseks olemasoleva 150 miljonist /4/ inimesest koosneva, PULMAN-i võrgustikku kuuluva 36 riigi rahvaraamatukogude lugejaskonna.

PULMAN-i konverents on seda meelt, et kodanikel on oluliselt kasu rahvaraamatukogude, muuseumide ja arhiivide teenuste kohalikul, riiklikul ja Euroopa tasandil sidusast toetamisest neljas valdkonnas.

Rahvaraamatukogud peavad koostöös muuseumide ja arhiividega

Demokraatia ja kodanikuõigused

– edendada demokraatlikku kodanikuühiskonda, teenides kogu ühiskonda, võimaldama avatud juurdepääsu kõikidele kultuuridele ja kõigile teadmistele ning võitlema tõrjutusega, pakkudes inimestele atraktiivseid ja nauditavaid ruume.

Keskendumata peab selliste sihtrühmade vajadustele nagu puuetega inimesed, teismelised, eakad, töötud and maapiirkondade elanikud;

– toetama e-riigi, e-tervise, e-äri ja e-õppe teenuste rakendamist, võimaldades neile takistusteta, objektiivset ja kasutajasõbralikku juurdepääsu ning elektrooniliste ressursside alast koolitust.

Elukestev õpe

– keskendumata laste ja nende hooldajate vajadustele, pakkudes koolitööde tegemiseks ja vaba aja veetmiseks lahendat, ohutut ja innustavat keskkonda, mis hõlmaks mängu ja uusi tehnoloogiaid, ning luues partnerlussuhteid koolide ja teiste haridusasutustega;

– arendama oma rolli haridusasutuste välise ja mitteametliku õppimise keskustena, pakkudes e-õppe potentsiaali igati kasutades kodanikele nende elu igal etapil infosisu, koolitust ja tuge;

– andma oma panuse funktsionaalselt kirjaoskajate infoühiskonna arengusse, jätkates lugemise propageerimist kõikide vahenditega, sealhulgas rakendades veebi.

Majanduslik ja sotsiaalne areng

– aitama võidelda digitaalse kirjaoskamatus ja ühiskonna digitaalse lõhestumisega, lähtudes oma edust Euroopa enimkasutatavate avalike internetipunktidenä, pakkudes e-tõrjutuse ohus inimestele juurdepääsu ja koolitust ning kasutades teenusepakkumisel kohalike võimaluste piires uusi sidekanaleid nagu digitaaltelevisioon;

– tegema kohalike äriühingute ja teiste teenuspakkujatega teadmiste-põhise majanduse kasvu toetamisel koostööd, pakkudes lisaväärtusega infoteenuseid.

Kultuuriline mitmekesisus

– soodustama üha enam globaliseeruvast maailmast kodukohatunde hoidmist ning huvi suguvõsa-uuringute ja koduloo vastu, aidates luua rahvaraamatukogude, muuseumide ja arhiivide digitaal- ja analoogsisu, võimaldades sellele juurdepääsu ja säilitades seda tulevastele põlvetele;

– toetama etnilist, kultuurilist, keelelist ja religioosset mitmekesisust, kultuuriidentiteedi olemasolu ja sotsiaalset integratsiooni, eriti kaasates kohalikke elanikke ja kogukonnarühmi avatud juurdepääsuga ühiskondliku mälu digitaalressursside loomisesse.

Kasutatud allikad:

Museums, Intangible Heritage and Globalisation. Shanghai Charter, ICOM [Muuseumid, hindamatu pärand ja globali-

1. Pulmani võrgustik: Albaania, Austria, Belgia, Bosnia Herzegovina, Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Holland, Iirimaa, Itaalia, Jugoslaavia (Serbia ja Montenegro), Kreeka, Horvaatia, Leedu, Luksemburg, Läti, Makedoonia, Moldova, Norra, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Rumeenia, Saksamaa, Slovaki Vabariik, Sloveenia, Soome, Taani, Tšehhi Vabariik, Türgi, Ukraina, Ungari, Valgevene, Venemaa, Ühendkuningriik.

2. http://europa.eu.int/information_society/europe/index_en.htm

3. <http://www.pulmanweb.org/DGMs/DGMs.htm>

4. <http://www.libecon.org>

seerumine. Shanghai harta, ICOM] (2002)

IFLA Glasgow Declaration on Libraries, Information Services and Intellectual Freedom [IFLA Glasgow deklaratsioon raamatukogude, infoteenuste ja intellektuaalse vabaduse kohta] (2002)

IFLA Internet Manifesto [IFLA Interneti manifest] (2002)

NAPLE Statement on European Public Libraries in Development [NAPLE seisukohavõtt Euroopa arenevate rahvaraamatukogude kohta] (2002)

EBLIDA statement on the role of libraries in lifelong learning [EBLIDA seisukohavõtt raamatukogude rollist elukestva õppe suhtes] (2001)

The Public Library Service: the IFLA/UNESCO Guidelines for Development [Rahvaraamatukoguteenused: IFLA/UNESCO arengujuhised] (2001)

Lund Principles: e-Europe, creating cooperation for digitisation, DG Information Society [Lundi põhimõtted: e-Euroopa, digiteerimisalase koostöö algatamine, digitaalne infoühiskond] (2001)

Council of Europe/EBLIDA Guidelines on Library Legislation and Policy in Europe [Euroopa Nõukogu / EBLIDA Euroopa raamatukogusid puudutavate õigusaktide ja tegevuspõhimõtete juhised] (2002)

Copenhagen Declaration [Kopenhaageni deklaratsioon] (1999)

Leuven Communiqué (1998)

Euroopa Parlamendi Kultuuri-, Noorsoo-, Haridus-, Meedia- ja Spordikomitee aruanne raamatukogude rollist tänapäeva maailmas (*Role of Libraries in the Modern World*; 1998)

IFLA/UNESCO Public Library Manifesto [IFLA/UNESCO rahvaraamatukogude manifest]

OEIRASE TEGEVUSKAVA

PULMAN-i konverents kutsub riiklikul ja kohalikul tasandil ministreid, poliitikuid ja praktikuid üles kokkulepitud ajavahemiku jooksul astuma järgnevaid samme.

1. Töötada välja Euroopa rahvaraamatukogude, muuseumide ja arhiivide sotsiaalse, kultuurilise ja majandusliku potentsiaali täieliku väljaarendamise **strateegiad**, mis kasutavad ära nende unikaalse füüsilise võrgu kogemusi ja infrastruktuuri.

2. Määratleda riiklikud ja kohalikud **rahastamis-prioriteedid** nii, et need toetaksid selliseid võtmetegevusi nagu elektroonilistele ressurssidele ja Internetile juurdepääsu pakkumine, digiteerimine, uute teenuste katsetamine ja kohase tehnilise infrastruktuuri, sealhulgas võimaluse korral lairibaühenduvuse tagamine ja ühiste standardite rakendamine.

3. Vaagida kogu valdkonda hõlmava ja ministeeriumidevahelise koostöö võimalust, et **koordineerida** kultuuripärandisektori (rahvaraamatukogu, muuseumide ja arhiivide) tegevuspõhimõtete väljatöötamist.

4. Luua tõhusaid **partnerlussuhteid** kohaliku kultuuripärandisektori ja teiste oluliste majandus- ja sotsiaalvaldkondade (nt. haridus, tööhõive, turism, ühiskondlikud organisatsioonid) vahel, et hõlbustada kohalike teenuste efektiivsemaks korraldamist ning nende rentaabli pakkumist ja haldamist.

5. Kasutades tehnika viimast sõna, pakkuda **interaktiivset** juurdepääsu sellistele multimeedia digitaalsetele

ressurssidele, mis dokumenteerivad kodulugu, kirjandust, kunsti, muusikat ja ühiskondlikku huvi pakkuvaid materjale, nende sisu sobival juhul õpivõimalusteks pakendades.

6. Uuenduslike rahvaraamatukoguteenuste laiemaks rakendamiseks toetada vajaduse korral optimaalseid tegevuspõhimõtteid propageerivate **näidisteeninduskeskuste** loomist.

7. Juurutada selliseid töötajate **leidmise ja koolitamise**, sh. töö tasustamise ja töötingimuste loomise põhimõtteid, et tekiks võimalused ja oskused tõhusalt täita lugejavajadusi, nt pakkuda tuge õppimisel ja infoühiskonna tehnoloogiate kasutamisel.

8. Jälgida **kasutajate vajaduste** muutumist, pidades seda faktidel põhineva tegevuspõhimõtete väljatöötamise ja investeeringute planeerimise osaks.

9. Regulaarselt mõõta ja hinnata rahvaraamatukoguteenindust, eriti uute tehnoloogiate põhiseid teenuseid, ning välja töötada **võrdleva analüüsi** (*benchmarking*) kriteeriumid investeeringute mõju ja tulemuste hindamiseks.

10. Teha ettepanekuid **uuringuteks ja teisteks ettevõtmisteks** nii riigi kui ka Euroopa tasandil, luues sobival juhul partnerlussuhteid tugiorganisatsioonide ja eraettevõtetega, sh. nendega, kellel on kogemusi informatsioonile juurdepääsu, sisutööstuse ja digiteerimise vallas.

Oeiras, märts 2003

GLASGOW DEKLARATSIOON

raamatukogude, infoteenuste ja intellektuaalse vabaduse kohta

Raamatukogud ja infoteenistused tagavad juurdepääsu informatsioonile, ideedele ja loominguilistele töödele sõltumata meediumist ja arvestamata riigipiire. Raamatukogud ja infoteenistused on teadmiste, mõtte ja kultuuri värvateks, toetades nii üksikisikute kui inimgruppide õigust uurimistööks, elukestvaks õppeks, iseseisvalt ja teistest sõltumatult otsuste vastu võtmist ning kultuurilist arengut.

Raamatukogud ja infoteenistused aitavad kaasa intellektuaalse vabaduse säilimisele, kaitsevad demokraatlikke väärtusi ja üldiseid kodanikuõigusi. Seetõttu pühenduvad raamatukogud ja infoteenistused oma klientidele (külastajatele) oluliste allikate ja teenuste piiranguteta juurdepääsu pakkumisele ning seisavad vastu mistahes vormis tsensuuri ilmingutele.

Raamatukogud ja infoteenistused koguvad, säilitavad ja tagavad juurdepääsu võimalikult laialdasele materjalide valikule, mis peegeldab ühiskonna enamust ja selle mitmekesisust. Raamatukogus olevate materjalide ja teenuste valikuid ja nendele juurdepääsu reguleeritakse professionaalsetest kaalutlustest, aga mitte poliitilistest, moraalsetest ega religioossetest eelistustest lähtuvalt.

Raamatukogud ja infoteenistused võimaldavad kõigile klientidele võrdsetel alustel juurdepääsu raamatukogude ja infoteenuste valduses olevatele materjalidele, hoonetele ja teenustele. Juurdepääsu tagamisel ei tohi esineda rassilisest, rahvuslikust või etnilisest päritolust, soolisest või seksuaalsetest eelistustest, vanusest, puuetest, usulistest ega poliitilistest veendumustest tulenevat diskrimineerimist.

Raamatukogud ja infoteenistused kaitsevad kõigi kasutajate õigust privaatsusele ja konfidentsiaalsusele selles osas, mis puudutab informatsiooni, mida raamatukogudes või infoteenistustes otsitakse, leitakse, kasutatakse või milliseid allikaid laenatakse, kogutakse või edastatakse.

Glasgow deklaratsiooni on ette valmistanud IFLA/FAIFE komitee.

Deklaratsioon avalikustati ja võeti vastu 19. augustil 2002 IFLA aastakoosolekul Glasgow's.

Glasgow deklaratsiooniga kutsub IFLA raamatukogusid ja infoteenistusi ning nende töötajaid üles toetama ja propageerima intellektuaalse vabaduse põhimõtteid ning tagama takistamatut juurdepääsu informatsioonile.

Intellektuaalne vabadus hõlmab inimteadmiste rikkused, eri arvamused, loomingulise mõtte ja kogu intellektuaalse tegevuse.

Selle tagamise eest on raamatukogud ja infoteenistused vastutavad, neid põhimõtteid väljendatakse oma eetikakoodeksites ja rakendatakse igapäevase praktilise tegevuse kaudu.

IFLA kuulutab informatsioonile vaba juurdepääsu ja informatsiooni piiranguteta avaldamise inimeste põhiõiguseks, nagu on fikseeritud ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioonis.

Ingliskeelne tekst: *The Glasgow Declaration on Libraries, Information Services and Intellectual* <http://www.ifla.org/faife/policy/iflastat/gldeclar-e.html>

MUUSIKARAAMATUKOGUDE MAAILMAKONVERENTS TALLINNAS

6.–11. juulini toimus Tallinnas Rahvusvahelise Muusikaraamatukogude Liidu (IAML) aastakonverents, mis tõi kokku 335 erialaspetsialisti eri tüüpi muusikakogudest: rahvus- ja rahvaraamatukogudest ringhäälingute- ja orkestriteni, neile lisaks muusikateadlasi, muusikakirjastajaid, andmebaasitootjaid ja vahendajaid.

Eesti oli esindatud 71 osavõtjaga. Konverentsist võttis osa ka Rahvusvahelise Muusikateaduse Seltsi president **David Fallows** ja maailma vanima muusikaraamatukoguühingu, Ameerika Muusikaraamatukogude Liidu president **Laura Dankner**.

Tegemist oli mastaapseima raamatukogualase konverentsiga, mis seni Eestis toimunud: kuue konverentsipäeva jooksul toimus sektsioonides, komisjonides, komiteedes ja töörühmades 44 istungit, ümarlauaarutelu, nõupidamist ühtekokku 53 ettekandega.

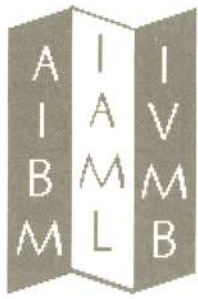
Kuigi erialase programmi panevad kokku IAML-i programmkomitee ja sektsioonide-komisjonide juhid, annab konverents korraldajamaale suurepärase võimaluse tutvustada oma maa muusikaraamatukogudes ja muusikaelus toimuvat, seda nii teoorias kui ka praktikas. Lisaks eestlastelt tellitud 12 ettekandele toimusid väga osavõturohked tutvumiskäigud Eesti Rahvusraamatukokku, Eesti Muusikaakadeemiasse, Tallinna Keskraa-

matukokku ning Teatri- ja Muusikamuuseumi.

Millest ise rääkisime

Meie sisustada oli kaheosaline plenaaristung, mis olid pühendatud eesti pärimusmuusikale, selle kogudele ja uurimisele ning kasutamisele kunstmuusikas. Põhiettekanade pärimusmuusika rollist kaasaegses ühiskonnas pidas konverentsi patroon **Ingrid Rüütel**, pärimusmuusika kogudest ja talletamisest **Anu Vissel** Eesti Kirjandusmuuseumist (EKM). Käsitleti ka pärimus- ja kunstmuusika seoseid: Cyrillus Kreegist tegi ettekande **Anu Kõlar** Eesti Muusikaakadeemiast (EMA). Plenaaristungi lõpetas **Ergo-Hart Västriku** (EKM), kes tutvustas konverentsiks valminud eesti pärimusmuusika CD-antoloogiat, mille väljaandjateks olid EKM ja Eesti Muusikakogude Ühendus ning mille omanikuks said kõik konverentsist osavõtjad. Esitlusele järgnes võimas setu meestelaul ansambli "Liinats'uraq" esituses.

Eesti muusikategelastest oli ettekandeid veelgi: **Marika Koha** (RR) tegi ülevaate Neeme Järvi loomingust läbi tema arvukate plaadistuste. **Margus Pärtlas** (EMA) käsitles Eduard Tubina loomingut uurimist ja helilooja kogutud teoste ettevalmistamist. **Avo Kartul** (TÜR) arutles eesti helisalvestiste väljaandmise ja leviku üle. **Katre Riisalu** (RR) andis ülevaate tähtsamatest muusikakogudest Eesti teadusraamatukogudes. **Anneli Sepp** (EMA) arutles kõrgkooliraamatukogu kasutajate vajaduste ja kasutajakoolituse üle. **Ene Loddes** (RR) andis ülevaate raamatukogusid puudutavast autoriõiguse probleemidest ja seadusandlusest Eestis. **Aurika Gergeležiū** (RR) muusikakirjanduse väljaandmisest ja muusikaajakirjandusest Eestis. **Saari Tamm** (Eesti Raadio)

koorimuusika salvestistest raadioarhiivis.

Teised meist

Pärimusmuusika plenaaristungil tegi ettekande Veljo Tormisest USA muusikateadlane **Mimi S. Daitz** New Yorgist, kelle sulest peaks tänavu ilmuma ka helilooja monograafia. BBC Šoti osakonna helirežissöör **Douglas Maskew** tegi ettekande Arvo Pärdi plaadistustest.

Veel olulisemast

Üheks tähtsündmuseks oli kindlasti kataloogimiskomisjoni istung, mis oli pühendatud bibliokirje funktsiooninõuetele ja kus 1,5-tunnise ettekande pidas maailma tunnustatumaid kataloogimisteoreetikuid ja spetsialiste **Barbara Tillett** USA Kongressi Raamatukogust. Ettekandele järgnenud elav diskussioon jätkus järgmisel päeval peetud ümarlinal, kus arutati muusikakataloogimise kontseptuaalseid küsimusi ja jõuti välja vajaduseni korrastada üht-

luspealkirjade metoodikat.

Tänavust konverentsi ilmestas tavapärasest rohkem plenaaristungeid, lisaks pärimusmuusikale veel kaks. Istungil "Muusikabibliograafia *online*: sisu ja tehnoloogia" vaeti standardeid ja sisu vastavust kasutaja ootustele ning anti ülevaade kahest sidusrežiimil muusikabibliograafiast: Rootsi muusikaajaloo ja Bachi bibliograafia.

Infotehnoloogia komitee ettevalmistatud digitaalraamatukogule pühendatud plenaaristungil oli võimalus tutvuda vastavate kogemustega Inglismaal, Itaalia ja USA muusikaraamatukogudes.

Konverentsi raames toimus ka näitus-mess, kus oma väljaandeid ja teenuseid tutvustasid kirjutajad ja vahendajad kodu- ja välismaalt: Oxford University Press, Harrassowitz, Casalini libri, RILM Abstracts, Proquest, Classical.com, SP Muusikaprojekt, Concerto Grosso – kui nimetada vaid mõned.

Kogu konverentsinädal oli tihedasti läbipõimunud muusikaga: lisaks avamisel musitseerinud "Cantores Vagantesele", orelikontserdile Nigulistest ja Eesti Filharmonia kammerkoori kontserdile Kaarli kirikus oli võimalik kuulata-vaadata rahvamuusikuid Rocca al Mare vabaõhumuuseumis, kuulata Promenaadisümfooni Haapsalu kuursaal ja olla

külaline Urmas Sisaski muusikatähetornis.

Ladusa korralduse, abivalmis ja heatujulise meeskonna ning meeleoluka kultuuriprogrammi eest saime positiivset tagasisidet kogu nädala jooksul ja ka pärastpoole nii kogenud, paarikümneaastase staažiga osalejatelt kui ka oma esimesele konverentsile tulnutelt, nii IAML-i juhtidelt kui ka lihtliikmetelt. Üheks edu võtmeks oli kindlasti väga mobiilne ja entusiastlik korraldustoimkond, millest neist on ka varasem IAML-i konverentsil osalemise kogemus. Sellise meeskonnaga võib julgelt mida tahes ette võtta!

Korraldaja, Eesti Muusikakogude Ühenduse nimel soovin jagada meie rõõmu ja tänu kordalainud ürituse üle kõigi nendega, kes selle õnnestumisele õla ala panid:

- Eesti Muusikaakadeemia
- Eesti Rahvusraamatukogu
- Tartu Ülikooli Raamatukogu
- Tallinna Keskraamatukogu
- Harju Maakonnaraamatukogu
- Võrumaa Keskraamatukogu
- Lääne-Virumaa Keskraamatukogu
- Lääne Maakonna Keskraamatukogu
- Saare Maakonna Keskraamatukogu

*Aurika Gergeležiū,
Eesti Muusikakogude Ühenduse
esimees*

TIIU VALM VALITI JUUNIS IFLA JUHTORGANISSE

Juunis 2003 tehti teatavaks Rahvusvahelise Raamatukoguühingute ja -institutsioonide Liidu (IFLA) juhatuse uus koosseis.

Juhatusel liikmeks on esmakordselt valitud eestlane, Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor **Tiiu Valm**.

Tiiu Valmi kandidatuuri seadsid üles Soome kolleegid, keda toetasid Taani, Islandi, Läti, Leedu ja Eesti raamatukogud ning raamatukoguühingud.

Juhatus on valitud kaheks aastaks, volitused algasid IFLA aastakonverentsil Berliinis. Juha-

tuse liikmel on võimalik taotleda tagasivalimist ka teiseks kaheaastaseks ametiajaks.

Juhatusse kuuluvad nüüd:

Ana Maria Zimmermann (Argentina),

Claudia Lux (Saksamaa),

Jianzhong Wu (Hiina),

Ellen Tise (LAV),

Ingrid Parent (Kanada),

Sissel Nilsen (Norra),

Shawky Salem (Egiptus),

Tiiu Valm (Eesti),

Jevgeni Kuzmin (Venemaa),

Vinyet Panyella (Hispaania).

Selgus ka aastal 2007 ametisse astuv IFLA president – Sydney Tehnikaülikooli Raamatukogu direktor **Alex Byrne**. Berliini aastakonverentsil võttis presidendivolitused järgneva neljaks aastaks üle **Kay Raseroka** Botswanaast.

Eestist on IFLAs esindatud Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing, Tallinna Pedagoogikaülikooli Akadeemiline Raamatukogu ja Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakond.

IFLA AASTAKONVERENTS BERLIINIS

Aasta-aastalt on Rahvusvahelise Raamatukoguühingute ja -institutsioonide Liidu (IFLA) aastakonverentsid muutunud esinduslikumaks nii osavõtjate rohkuse kui ka programmi mitmekesisuse poolest.

Ühtlasi võib täheldada osavõtjate suuremat erialast üksteisemõistmist, mis annab tunnistust nii eri maade kui ka eri tüüpi raamatukogude kiirest arengust, aga ka raamatukogutöötajate teadmiste kasvust. Märkatavalt on vähenenud erinevused arenenud riikide ja arengumaade raamatukogunduse ning infoteaduste taseme vahel.

69. IFLA aastakonverentsi, mis toimus 1.–9. augustini Berliinis, külastas arvestustekohaselt enam kui 4500 osavõtjat 133 riigist. Esmakordselt kandis konverents uut täiendavat nimetust – “Maailma raamatukogu ja informatsiooni kongress”, mis, arvestades konverentsi ulatust ja tähtsust kogu ühiskonna suhtes, otsustati lisada IFLA juhatuse poolt juba möödunud aastal. Konverentsi moto “Raamatukogu kui infoportaal: meedia – informatsioon – kultuur” eeldas, et enamik ettekandeid ja arutelusid keskendub tuleviku raamatukogu käsitlustele. Peamised märksõnad, mis ettekannetest kõlama jäid, olidki seetõttu globaliseerimine, avatud juurdepääs, infoühiskond, virtuaalraamatukogud jms. Samas kui fotod ja videod Iraagi sõjas hävinud raamatukogudes ja arhiivides säilitatud ajaloolistest rikkustest mõjusid julma reaalsusena inimese hävitavast jõust. See põhjendab ka asjaolu, miks kongressi lõppsessioonil võeti üksmeelselt vastu resolutsioon, kus kutsutakse riike aitama kaasa raamatukogu ja informatsiooni infrastruktuuri taastamisele Iraakis.

IFLA aastakonverentsiga on alati kaasnenud näitus. Berliinis eksponeerisid oma toodangut 150 firma, organisatsiooni ja institutsiooni esindajat. Tutvustati eel-

kõige raamatukogude infotehnoloogilisi uuendusi ja andmebaase. Vähem oli kirjastajaid ja raamatukogude väljapanekuid.

Konverentsi korralduse uuendustest veel niipalju, et kõik konverentsi delegaadid olid identifitseeritavad plastikkaardi abil. Delegaatide omavaheliseks teadete elektrooniliseks vahetamiseks oli kongressikeskuses üles pandud terminalid, mille sisselogimise võti oli plastikkaart. See oli mugav ja kiire võimalus teadete saatmiseks ja ürituste kohta informatsiooni saamiseks.

Möödas on ka ajad, kui delegaadid kandsid oma kottides koju kilogrammide kaupa konverentsi ettekandeid ja muid materjale. Kahju vaid, et ettekannete CD-ROM oli Berliinis suur defitsiit ja seda ei jätkunud kõigile soovijaile. Kuid määravat osa ettekannete tekstidest ja muud asjakohast (ka fotosid) võivad kõik lugeda ja vaadata IFLANET-ist aadressil www.ifla.org

Alljärgnevalt mõned fragmen did konverentsil esitatust. Konverentsi avasessioonil, mida juhatas Ranganathani lapselaps Ranga Yogeshwar, andis IFLA president Christine Deschamps hea ülevaate muudatustest, mis on toimunud organisatsiooni korralduses tema kuueaastasel valitsemisperioodil. Olulisemaks kujunesid muutused IFLA staatuses, juhtimissüsteemis (ametis oleva presidendi kõrval töötab järgmiseks perioodiks valitud president), struktuuris, valimissüsteemis (posti teel valimine), liikmemaksude diferentseerimises, noorte raamatukoguhoidjate koolitamise korraldamises OCLC, UNESCO ja Ameerika Raamatukogu Liidu toetusel. Enamik IFLA põhiprogrammidest (UAP, PAC, ALP UBCIM jt.) on finantsprobleemide tõttu hääbunud, kuid plaanis on alustada uutega. Seejuures mainis ta positiivselt FAIFE komitee tööd, kelle põhitegevuseks on seista informatsiooni vabakättesaadavuse eest maailmas.

Prof. Klaus G. Saur rõhutas oma kõnes, et raamatukogud ja kirjastajad, töötades koos, on ainsad, kes mõjutavad lugemiskultuuri ja -haridust. Tema väidete kohaselt pole keegi võimeline lugema arvutiekraanilt teksti kauem kui kolm minutit, et siis olla suuteline selle käsitluslaadi mäletama ja mälus pikemaks ajaks säilitama. Ainult need inimesed, kes on võimelised lugema raamatuid, on võimelised analüütiliselt mõtlema ja olema erialaselt pädevad. Vaatamata elektroonilise informatsiooni kaheldamatule tähtsusele on raamat asendamatu meedium. Teadmised ja haridus, mis on vajalikud tuleviku arenguks, on saavutatavad vaid raamatute lugemise teel.

Arutelu interneti ja trükiste positsiooni üle meedias jätkus konverentsi plenaaristungil. Prof. Klaus Ring, Saksa Lugemisühingu turundusdirektor, tundis muret, et üha vähem ja vähem loetakse ilukirjandust. Lugemisühingu uuringu kohaselt loeb vaid 19% arvutikasutajatest päevas või mõne korra nädalas ilukirjandust.

Kuna raamatukogude olukord sõltub üsna palju poliitilistest otsustest, olid mitu ettekannet ja arutelu pühendatud sellele teemaalale. Meeldejääv oli Taani Raamatukogu Ühingu presidendi Finn Vesteri esinemine, kes rõhutas raamatukoguühingute poliitilist rolli. Tema arvates peaks ühingut juhtima poliitik, kuna vaid nii on raamatukogudel võimalik laskuda poliitilistesse debattidesse, et kaitsta oma positsioone ja areneda. Taani näite kohaselt on nende ühingu president olnud alates 1962. aastast poliitik, ka esimene asepresident on poliitik, vaid teine asepresident on raamatukoguspetsialist. Ühingu juhatuseski kaldub kaal poliitikute kasuks: 39 poliitikut ja 19 raamatukoguhoidjat. Finn Vesteri hinnangul on tulemuseks see, et Taanis on alates 2000. aastast maailma parim raamatukoguseadus ja üldse küllaltki

Eesti delegatsioon
Berliinis.

Vasakult seisavad:
RR-i pearaamatupidaja
Taimi Saar,
parlamendiinfo keskuse
juhataja Marju Rist,
koolitusspetsialist
Monika Ränd,
välissuhete osakonna
juhataja
Mari Kannusaar,
teenindusdirektor
Ene Loddes,
TÜR-i direktor
Toomas Liivamägi
ja TPÜ prof.
Aira Lepik.
Ees: RR-i peadirektor
Tiiu Valm.

stabiilne raamatukogude olukord.

Rahvaraamatukogude temaatika leidis käsitlemist eelkõige turunduse aspektidest kui ühest määravamast võimalusest rahvaraamatukogude positsiooni kindlustamisel. Rahvusraamatukogude sektsioon oli valmistanud ette arutelu teemal "Rahvusraamatukogu kui infoportaal: virtuaalraamatukogu virtuaalkasutajatele". Infoportaalide kogemusi jagasid Austraalia ja Šveitsi rahvusraamatukogu ning Shanghai ning Saksa Riigiraamatukogu esindajad.

Tavapärastelt IFLA aastakonverentsi ajal koguneval maailma rahvusraamatukogude direktorite konverentsil (CDNL) osales seekord 51 riigi esindaja. Konverents toimus ajaloolises Riigipäevahoones, kus nüüd töötab Saksa Liitvabariigi parlament.

Käsitletud teemad:

■ "Digitaalpärandi säilitamine" – UNESCO harta projekt, mis tuleb arutlusele UNESCO peakonverentsil oktoobris 2003;

■ USA Rahvusliku Teaduse Fondi algatatud viie aasta projekt "Rahvusvaheline laste digitaalraamatukogu", mis sisaldab parimaid lasteraamatuid üle maailma ja mille kasutamine on tasuta interneti kaudu. Projekti teostajad on Marylandi Ülikooli Raamatukogu ja Interneti Arhiiv;

■ Peter Johan Lori ettevalmistatud paneeldiskussioon teemal "Rahvusraamatukogud ja digitaaljagamine", mis käsitles rahvusraamatukogude kesket rolli digitaalinformatsiooni kogumisel, säilitamisel ja juurdepääsu võimaldamisel;

■ Lepingu projekt "IFLA ja CDNL-i vaheline liit, bibliograafilised standardid (ICABS)".

Kohtumisel IFLA presidendi ja peasekretäri olid taas arutlusel põhiprogrammid (ALP, PAC, UDT jm.) ning võimalused nende arendamiseks, kuid kahjuks IFLA rahaline seis lubab loota vaid rahvusraamatukogude algatusele.

Berliini konverentsi üks positiivsemaid elamusi olid raamatukogude külastamine.

1661. aastal loodud Riigiraamatukogu Berliinis – Preisi Kultuurikeskus – on äärmiselt draamatilise ajaloolise taustaga raamatukogu. Pärast Teist maailmasõda oli raamatukogu jagatud kaheks: üks osa Ida-Berliinis, teine Läänes. Alles 1992. aastal toimus taasühinemine. Täna on selle kogudes 10 miljonit raamatut, 4400 inkunaablit, 18 000 käsikirja jm. teavikuid. Raamatukogu ajaloolised kogud asuvad endise Ida-Berliini osas Unter den Lindenil – hoones toimuvad praegu suurejoonelised ehitustööd, et taastada suur lugemissaal ja parandada hoiutingimusi.

IFLA aastakonverents Berliinis jääb kindlasti meelde ka uute juhtivate isikute ametisseastumise konverentsina. Lõppsessiooni üks südamlikumaid hetki oli president Christine Deschampi kõne uuele presidendile Kay Raserokale, kes töötas Botswana Ülikooli Raamatukogus. Seitsme kuu pärast, 2004. aasta kevadel, vahetub ka peasekretär Ross Shimmon, kelle järglane on küll valitud, kuid kuna temaga toimuvad alles läbirääkimised, siis nime veel ei avalikustata.

Täiesti uuenenud on 10-liikmeline IFLA juhatus, mille koosseisus on võimalus järgneva kahe aasta jooksul töötada ka allkirjutanul, täites vastutusrikkaid ülesandeid konverentsi planeerimise komitees ja valitud presidendi Alex Byrne'i juhitud IFLA uue strateegia töörühmas.

Kokkuvõttes võib hinnata Berliinis toimunud IFLA 69. aastakonverentsi õnnestunuks, tulekul on uued kohtumised:

2004 – Buenos Aires, Argentina
2005 – Oslo, Norra
2006 – Soul, Korea Vabariik
2007 – Durban, Lõuna-Aafrika
2008 – Québec, Kanada

Tiiu Valm,
RR-i peadirektor

NORRA REFORMIB KULTUURIVALDKONDA

1. jaanuarist 2003. alustas Norras tööd arhiivi-, raamatukogu- ja muuseumiamet (*Norwegian Archive, Library and Museum Authority – ABM-utvikling*).

Amet moodustati Norra rahvaraamatukogude direktoraadi, Norra muuseumiameti ja teadusdokumentatsiooni ning akadeemiliste ja erialaraamatukogude büroo ühendamisel. Amet allub Norra kultuuri- ja kirikuasjade toimetusele ning selle ülemaks on endine Norra muuseumiameti direktor Jon Birger Østby.

Amet koordineerib ja nõustab nimetatud institutsioonide tegevust nii riiklikul, regionaalsel kui kohalikul tasandil, samuti edendab nende koostööd. Peamiseks eesmärgiks on arhiivide, raamatukogude ja muuseumide varade täielik avamine neile kõige laiemate ühiskonnakihtide juurdepääsu võimaldamiseks.

Ameti ülesandeks on ellu viia kolm reformi.

Rahvuslik muuseumireform. Selle viieks aastaks kavandatud reformiga tahetakse regionide muuseumid viia ühtse administratiivse juhtimise alla või lausa ühendada. Nii moodustatakse tugevad professionaalsed ja majanduslikult ökonoomsed ühendid, mis on aluseks kogu riiki hõlmava rahvusliku muuseumivõrgu loomisele.

Piirideta raamatukoguteenindus. Eesmärk on luua integreeritud raamatukoguteenuste võrk, mis oleks kättesaadav kõigile lugejaile nii rahva-, kooli- kui teadus- ja erialaraamatukogudes, võimaldades samal ajal juurdepääsu elektroonilistele kogudele ja teenustele. Viie aasta jooksul on kavas luua ka Norra elektrooniline raamatukogu, mis liidaks info nii raamatukogude kui muuseumide ja arhiivide kogude kohta.

Arhiivistaatuse muutmine. Reformi eesmärk on kohalike ja regionaalsete arhiivide materjalide tähtsuse analüüs ning nende säilitamise ja kasutamise pikaajalise strateegia väljatöötamine.

Reformid peaksid tugevdama nimetatud alade professionaalset taset ja aitama tihedas koostöös luua ühtsed kasutajasõbralikud teenused.

ABM-utvikling vastutab ka Norra veebipõhise kultuuriportaali <http://www.kulturnett.no/> koostamise ja toimimise eest. Portaal ühendab arhiivid, raamatukogud, muuseumid ja kunstiasutused ning praegu käib töö selle kallal, et kasutaja saaks info kõigist portaaliga seotud asutustest kätte ühe päringuga.

Ameti ülesandeks on ka rahvusvaheliste suhete arendamine, esmajoones aktiivne osalemine Euroopa arhiivide, raamatukogude ja muuseumide ühisprojektides ning Euroopa Liidu programmides.

Ene Riet

Norra arhiivi-, raamatukogu- ja muuseumiameti ingliskeelne koduleht: <http://www.abm-utvikling.no/om/english.html>

FIRST COLUMN

A Forum or a Library Authority, a Guild or a Trade Union? Mihkel Volt 4

On the occasion of the 80th anniversary of the Estonian Librarians' Association, the ELA Board member ponders upon the functions the association has had during the past 15 years and what should be its priorities in the future. The author is of the opinion that the present structure of the ELA is satisfactory. In the future, the association might remind a guild, which main goal will be serving society through ensuring the high quality of its members' professional knowledge and skills.

Minister of Culture Is of the Opinion that Librarians Are Gaining Public Reputation Maire Liivamets 5

An interview with Minister of Culture Urmas Paet about the Estonian state policy, the actual state and position of librarianship in the context of Estonian culture and the librarian's value for the society.

DEVELOPMENT ACTIVITIES

Libraries in Estonia and in Europe Anu Nuut 8

There are 1,182 libraries in Estonia according to the statistics of 2002. Statistical measures change every year. The article discusses the background of these changes and how they should be interpreted. Performance indicators of public libraries and special and research libraries are separately reviewed. It has to be recognised that our public libraries' indicators are relatively high in the European context. Estonian public library network is well organised and public funds are spent on public libraries more than on university and research libraries together.

Estonian Librarian is a Modern Librarian Ene Riet 12

The delegates of the 8th Congress of Estonian Librarians answer to the question what is outstandingly good and worth highlighted in Estonian librarianship.

RESEARCH LIBRARIES

Grey Literature in the Networked World Anneli Kuiv 14

Grey literature includes materials produced for various purposes, but not disseminated via usual bookselling channels and, for that reason, not the concern of the national bibliography. The area, however, is gradually becoming more and more topical in the world, because the amount of grey literature – of unpublished documents – is explosively growing through electronic publishing, its new dissemination channel. The article gives an overview of the essence and development of grey literature, its value and role in the library and as an information channel, and the future of grey literature.

The Library of Tampere University of Technology's Information Strategies Aiki Tibar 18

The author was in April 2003 on a study trip in the Library of Tampere University of Technology. She focused on the ensuring the quality of library and information services, user training, and the library's cooperation with the university and other libraries in providing access to information resources.

Book Heritage of Viktor Kõressaar Mait Talts 16

An Estonian émigrè researcher of the Humanities Viktor Kõressaar bequeathed his personal library to the Viljandi College of Culture. The article provides an overview of the transportation of the collection to Viljandi, of the composition and the future of the book collection.

PUBLIC LIBRARIES

Story of the New Building Saima Andla 19

In May 2003 the new building of the Central Library of Pärnu was opened to the public. The library has 2,721 sqm of total floor space. The floors of the building are designed in different colours: red, green and blue. In contrast with the previous completely closed stock, a major part of the library collection is now on open shelves, including lending stock, reading room stock and children's department's collection. Because of open access shelving, the tasks

of the library's staff have changed; they also have to work at the reference desk. A free-of-charge public Internet access point is available in the Periodicals reading Room.

THE ANSWER PLACE

22

Head of the Library of the Estonian Agricultural University **Tiina Tohvre**, Deputy Director of Tallinn Technical University Library **Gerda Koidla**, and Executive Manager of the Estonian Libraries Network Consortium ELNET **Riin Olonen** ponder upon the importance of Estonian library journal *Raamatukogu*.

RECENT LITERATURE ON LIBRARIANSHIP

STATISTICS

Estonian Public, Special and Research Libraries in 2002: Tabels **Heli Priimets 27**

FRIEDRICH REINHOLD KREUTZWALD – 200

What Fr. R. Kreutzwald's Library Tells Us **Aimi Hollo 30**

Head of the Fr. R. Kreutzwald Memorial Museum provides an overview of the publications that once belonged to the personal library of Kreutzwald and presently maintained by the museum. The Museum has acquired 220 German-language books. The choice of books of the founder of our national literature and a medical doctor bears witness of his diverse interests and convictions.

ESTONIAN HISTORY OF IDEAS

Creation Inspired by Longing **Tiiu Tosso 32**

A review of an Estonian composer Eduard Tubin's collection of articles *Rändavate vete ääres* (By the Travelling Waters) published in the series *Eesti mõttelugu* (Estonian History of Ideas) in 2002. The collection uncloses a world famous composer of symphonies' attitude towards several phenomena of musical culture, reflecting the environment that surrounded the composer in Estonia and in Sweden.

ESTONIAN LIBRARIANS' ASSOCIATION

Serving Society **Ene Riet 34**

An overview of the 8th Congress of Estonian Librarians, held on 9-10 June in Viljandi. The overviews of the position of Estonian libraries and librarianship during the recent five years were on the agenda; collections, user services and librarians' training were separately treated. A tour was made to the new building of Viljandi Town Library and to the Viljandi College of Culture.

Discovering Valga County **Irma Raatma 36**

An overview of a seminar for rural libraries held on 17-19 June at Nüpli in Valga county. The main issues treated were library acquisition, financing and collection development.

A Summer Seminar for School Libraries

Vaike Mändmaa 38

An overview of the ELA's School Libraries Section's summer seminar *A School Library's as a Learning Centre's Role and Goals for the Learning Process* on 26-28 June in Pärnu county. Swedish, Finnish and Latvian school librarians also introduced their work experiences.

NEWS

The Oeiras Manifesto – the PULMAN Agenda for e-Europe **40**

The Glasgow Declaration on Libraries, Information Services and Intellectual Freedom **41**

World Conference of Music Libraries in Tallinn

Aurika Gergeležiū 42

An overview of the most important issues treated at the International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres' (IAML) Annual Conference in Tallinn on 6-11 June.

Of 335 participating specialists of the field 71 represented Estonia, who at the bipartite plenary session spoke about Estonian traditional music, its collections and researching, and about using it in composing the music. One of the major events of the conference was the session of the IAML Cataloguing Commission, where functional requirements for bibliographic description and conceptual issues of the cataloguing of music were discussed.

Tiiu Valm was elected a member of the IFLA Governing Board **43**

Director General of the National Library of Estonia Tiiu Valm will hold the position at the Governing Board, taking part in the work of the Conference Planning Committee and the Working Group of IFLA New Strategy.

The IFLA Annual Conference in Berlin **Tiiu Valm 44**

An overview of the 69th IFLA Annual Conference *Access Point Library: Media – Information – Culture* in Berlin on 1-9 August. Most of the papers focused on the future libraries, the keywords being globalisation, open access, information society, virtual libraries, etc. At the Conference a new President of IFLA Kay Raseroka from the Botswana University Library took the office. In spring 2004 the present Secretary General Ross Shimon also resigns. The IFLA Governing Board of ten members was totally renewed.

Norway is Reforming the Sphere of Culture

Ene Riet 46

Kas olete juba tutvunud?

EESTI RAAMATUKOGUD – ESTONIAN LIBRARIES

Rikkalikult illustreeritud reklaamväljaanne "Eesti raamatukogud – Estonian Libraries" ilmus Eesti Rahvusraamatukogu ja ajakirja "Raamatukogu" kirjastusel raamatukoguhoidjate VIII kongressiks juunis 2003.

Väljaanne sisaldab eesti- ja ingliskeelse paralleeltekstina ülevaate Eesti raamatukogusüsteemi hetkeseisust:

- trükitoodangu statistika
- raamatukogude üldisloomustuse
- ülevaated ERÜ-st, RR-ist
- teadus-, eriala ning rahva- ja kooli raamatukogudest,
- infoprofessionaalide koolituse ja täiendusõppe süsteemist
- ajakirjast "Raamatukogu"

Hind 45 krooni

Tellimine RR-i kodulehelt väljaannete alt

adressil:
http://www.nlib.ee/anded/est_rmtk.html
tel. (0) 630 7520

Rk

